

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Juliaus Kšivickio,
V kurso, komercinės teisės,
studijų šakos studento

**Magistro darbas
Komerinių paslapčių teisinė apsauga Europos Sąjungoje**

Vadovas: dr. Laurynas Didžiulis
Recenzentė: doc. dr. Lina Mikalonienė

Vilnius, 2017

TURINYS

ĮVADAS	2
1. KOMERCINĖS PASLAPTIES INSTITUTO SAMPRATA	7
1.1. Komercinės paslapties teisinės apsaugos istorija ir raida	12
1.2. Komercinės paslapties instituto vieta teisės sistemoje.....	16
2. NACIONALINIS KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ TEISINĖ APSAUGOS MODELIS	22
2.1. Komercinės paslapties samprata Lietuvoje.....	22
2.2. Informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijai.....	24
2.2.1. Informacijos slaptumas	24
2.2.2. Informacijos vertė	26
2.2.3 Informacijos savininko pastangos išlaikyti informacijos slaptumą	27
2.3. Teisinės atsakomybės rūšys	31
3. KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ TEISINĖ APSAUGA EUROPOS KONTINENTE. LYGINAMOJI ANALIZĖ	41
3.1. Komercinių paslapčių teisinė apsauga bendrosios teisės tradicijoje.....	41
3.2. Komercinių paslapčių teisinė apsauga kontinentinės teisės tradicijoje	44
4. KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ TEISINĖ APSAUGA REGIONINIŲ LYGMENIŲ EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA (ES) 2016/943.	56
4.1. Komercinių paslapčių apsauga ES teisėje.....	56
4.2. Direktyvos tikslai ir parengiamųjų dokumentų analizė	57
4.3. Direktyvos preambulos ir pagrindinių nuostatų analizė (I-III sk.).....	61
4.4. Baigiamųjų Direktyvos nuostatų analizė (IV sk.).....	74
4.5. Direktyvos nuostatų vertinimas	74
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	77
LITERATŪROS SĄRAŠAS	79
SANTRAUKA	86
SUMMARY	87

IVADAS

Intensyvi verslo ir mokslo plėtra nulėmė, jog komercinės paslaptys tapo pagrindine žinių ekonomikos (angl. *knowledge economy*) dalimi. Ypatingai konkurencingoje XXI a. verslo aplinkoje, ūkio subjekto komercinė sėkmė didele dalimi priklauso nuo įtvirtintos turimų komercinių ar organizacinių (*know-how*) paslapčių teisinės apsaugos. Pagal Europos Sąjungos statistiką¹, komercinių paslapčių vagystės kelią vis didesnį susirūpinimą. 2013 m. duomenimis, apie bent vieną informacijos vagystę pranešė kas ketvirta Europos bendrovė, 2012 m. šis skaičius siekė 18 %. Be to, komercinių paslapčių teisinė apsauga susiduria su naujais iššūkiais – technologinis progresas lemia didėjančius komercinio šnipinėjimo ir kibernetinių įsilaužimų mastus, darbuotojai vis dažniau keičia darbovietes ir įsteigia konkuruojančias įmonės, tarp bendrovių populiarėja užsakomosios paslaugos (angl. *outsourcing*) – šie, ir kiti veiksniai nulemia, jog komercinių paslapčių saugoma informacija tampa prieinama plačiam asmenų ratui, kurie gali neteisėtai pasinaudoti komercinę paslaptį sudarančia informacija. Didelė komercinių paslapčių vertė bei dinamiška verslo aplinka lemia, jog neteisėtas komercinės paslapties atskleidimas gali nulemti milžiniškus bendrovės nuostolius ar negrįžtamai pakenkti ūkio subjekto reputacijai. Akivaizdu, jog tinkama komercinių paslapčių apsauga priklauso nuo jos savininko pastangų išlaikyti konfidencialios verslo informacijos slaptumą, tačiau negalima tikėtis, jog naujai atsirandančios rizikos bus suvaldytos vien privataus sektoriaus pastangomis.

Siekiant teisinių santykių stabilumo bei teisėtų lūkesčių principo užtikrinimo, įstatymų leidėjas privalo visapusiškai ginti visuomeniniuose santykiuose dalyvaujančių subjektų teises ir teisėtus interesus. Komercinių paslapčių savininkai nėra išimtis, tačiau galima kelti klausimą ar šiuo metu Lietuvoje galiojantis komercinių paslapčių teisinės apsaugos reglamentavimas yra visiškai aiškus ir užtikrinantis tinkamą komercinių paslapčių savininkų teisių gynybą. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas² (toliau – CK) įtvirtina informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus bei teisinius komercinių paslapčių gynybos būdus. Analogiškai, komercinių paslapčių sąvoka vartojama Konkurencijos įstatyme³ (toliau – KĮ) bei kituose teisės aktuose. Nors komercinių paslapčių sąvoka nėra svetima Lietuvos teisės doktrinai, negausi Lietuvos teismų praktika

¹ Santrauka piliečiams. ES pasiūlymas. Prekybos paslapčių apsauga [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14810/attachments/1/translations>>.

² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

³ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856.

komercinių paslapčių ginčų srityje ir sudėtinga komercinių paslapčių teisinė prigimtis sąlygoja šio instituto nepopuliarumą tarp teisės doktrinos atstovų.

Nagrinėjamos temos aktualumas. Vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos tikslų yra tinkamas keturių pagrindinių bendrijos laisvių – laisvo asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimo, užtikrinimas. Pilnavertis bendrosios Europos Sąjungos rinkos funkcionavimas yra neatsiejamas nuo šių laisvių integravimo į Europos Sąjungos teisėkūros institucijų priimamus teisės aktus. Atsižvelgiant į didėjančią komercinių paslapčių teisinės apsaugos reikšmę tarptautinei prekybai ir mokslo plėtrai, 2013 m. lapkričio 28 d. buvo pateiktas Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo⁴ (toliau – Direktyvos pasiūlymas) o 2016 m. gegužės 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo (toliau – Direktyva) buvo priimta⁵.

Tikimasi, jog naujoji Direktyva užtikrins vienodą komercinių paslapčių teisinės apsaugos lygį Europos Sąjungos mastu. Nors Direktyva įtvirtina pagrindines komercinių paslapčių teisinės apsaugos taisykles, Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę procesas paliktas kiekvienos valstybės narės diskrecijai. Teisės doktrina išreiškia susirūpinimą, jog Direktyvoje palikta veikimo laisvė neužpildys egzistuojančių fragmentiškos komercinių paslapčių teisinės apsaugos spragų. Direktyvos 19 str. 1 d. nurodo, jog valstybės narės privalo įgyvendinti Direktyvos reikalavimus per du metus.

Magistro darbe nuosekliai nagrinėjami Direktyvos parengiamieji dokumentai bei analizuojamos atskiros Direktyvos nuostatos. Šia analize siekiama išsiaiškinti Direktyvos tikslus bei atskleisti Direktyvos taikymo sritį ir kritiškai įvertinti joje įtvirtintą komercinių paslapčių teisinės apsaugos mechanizmą. Svarbu atkreipti dėmesį, jog Direktyva paliečia ne tik komercinių paslapčių savininkų teisės, bet ir kitus visuomeninius interesus – spaudos, žodžio laisvę, bei aplinkos ir sveikatos apsaugą. Sistemiskai vertinant Direktyvoje įtvirtintas nuostatas, magistro darbo tyrimu siekiama kokybiškai palyginti nacionaliniuose teisės aktuose ir teismų praktikoje įtvirtintus komercinių paslapčių apsaugos principus su analogiškais Direktyvos nuostatomis, bei, atskleidus nacionalinio reglamentavimo

⁴ 2013 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo. COM/2013/0813 final - 2013/0402 (COD) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013PC0813>>.

⁵ 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo. 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0943>>.

trūkumus, atsakyti į klausimą ar Direktyvos nuostatos sugebės užpildyti esamas nacionalinio reglamentavimo spragas, o jeigu šių spragų nėra – papildyti nacionalinį teisinį reglamentavimą. Tikimasi, jog darbe pateikta teorinė ir praktinė komercinių paslapčių teisinės apsaugos problematikos analizė leis įvertinti ar komercinių paslapčių teisinės apsaugos harmonizavimo proceso tikslai bus įgyvendinti.

Magistro darbo tikslas. Remiantis magistro darbe naudojamais šaltiniais, palyginti Direktyvoje įtvirtinamą komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelį su Lietuvoje ir ES valstybėse narėse įtvirtintu komercinių paslapčių teisinės apsaugos standartu bei įvertinti kokią praktinę reikšmę Direktyvos nuostatos turės nacionaliniam ir regioniniam komercinių paslapčių teisinės apsaugos reglamentavimui.

Magistro darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti komercinės paslapties instituto sampratą ir atskleisti informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus;
2. Įvertinti komercinės paslapties ir tradicinių intelektinės nuosavybės objektų santykį;
3. Atlikti lyginamąją analizę kokybiškai įvertinant Lietuvos teisės sistemoje įtvirtintą komercinių paslapčių teisinės apsaugos mechanizmą su užsienio valstybių teisėje pateikiamais komercinių paslapčių teisinės apsaugos sprendimais;
4. Išanalizuoti naujosios Direktyvos priėmimo prielaidas, atskleisti jos tikslus, bei pateikti detalią Direktyvos nuostatų analizę;
5. Kokybiškai palyginti Direktyvoje įtvirtintą komercinių paslapčių teisinės apsaugos standartą su esamu nacionaliniu ir regioniniu teisiniu reglamentavimu bei įvertinti ar Direktyvos nuostatos užpildys vyraujančias komercinių paslapčių teisinio reglamentavimo spragas;
6. Įvertinti kokią praktinę reikšmę turės Direktyvos nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisės sistemą bei pateikti atitinkamas rekomendacijas dėl Direktyvos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisinę bazę.

Magistro darbo objektas. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2016/943 įtvirtinamo komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelio santykis su nacionaliniu ir regioniniu komercinių paslapčių teisinės apsaugos mechanizmu.

Magistro darbo tyrimo metodai. Magistro darbo rašymo metu naudotu lyginamuoju metodu buvo analizuojamos skirtingų valstybių teisės sistemos. Darbe naudoto sisteminio metodo pagalba buvo apžvelgtos skirtingos komercinių paslapčių teisinę apsaugą reglamentuojančios teisės taisyklės bei įvertinta jų sąveika. Taip pat, sisteminio metodo

pagrindu buvo identifikuota komercinės paslapties instituto vieta teisės sistemoje, įvertintas šio instituto santykis su tradiciniais intelektinės nuosavybės objektais. Dokumentų analizės metodu buvo analizuojamos tarptautinių sutarčių, regioninių bei nacionalinių teisės aktų turinys, atskleista jų prasmė. Istorinio lyginamojo metodo pagalba buvo apžvelgtos komercinės paslapties instituto užuomazgos bei atskleista modernios komercinių paslapčių teisinės apsaugos raida.

Magistro darbo originalumas. Nors Lietuvos teisės doktrinoje netrūksta komercinių paslapčių teisinę apsaugą analizuojančių darbų, pažymėtina, jog ši tema nėra itin populiaru tarp akademikų ar praktikų. Pagrindinės to priežastys – skurdi komercinių paslapčių ginčų teismų praktika bei sudėtinga komercinių paslapčių instituto teisinė prigimtis. Iki šiol, Lietuvos teisės doktrinoje komercinių paslapčių teisinės apsaugos klausimai buvo išsamiausiai nagrinėjami dr. Algirdas Matkevičius⁶ disertacijoje, kurioje pateikiamas kompleksinis požiūris į komercines paslaptis per nacionalinės ir užsienio valstybių teisės sistemų prizmę. Kitų Lietuvos teisės doktrinos atstovų straipsniuose, komercinių paslapčių teisinę apsaugą analizuojama darbo teisės kontekste, pvz. dr. Tomas Bagdanskis ne kartą yra publikavęs straipsnius apie darbuotojo atleidimą už komercinės paslapties atskleidimą⁷. Komercinių paslapčių teisinės apsaugos klausimai plėtojami Ramūno Birštono *et al.*⁸, Vytauto Jono Žilinsko *et al.*⁹, ir kituose intelektinės nuosavybės teisės doktrinos vadovėliuose. Atkreiptinas dėmesys, jog komercinių paslapčių teisinės apsaugos teoriniai ir praktiniai klausimai yra kur kas labiau išplėtoti užsienio teisės doktrinoje ir praktikoje, ypatingai bendrosios teisės (angl. *common law*) teisės doktrinos atstovų darbuose. Dėl šių priežasčių, didelėje darbo dalyje yra analizuojami užsienio teisės aktai ir doktrinos darbai. Be to, darbe atliekama lyginamoji ES valstybių narių jurisdikcijų analizė, paremta Direktyvos parengiamaisiais dokumentais. Tik keli Lietuvos teisės doktrinos darbai nagrinėjo komercinių paslapčių teisinės apsaugos klausimą lyginamuoju būdu, todėl darbo išskirtinumą sąlygoja darbe atliekama išsami komercinių paslapčių teisinės apsaugos analizė Europos Sąjungos mastu. Kadangi Direktyvos nuostatos į nacionalinę teisinę bazę bus perkeltos iki 2018 m. birželio 9 d., darbe atliekamas tyrimas pasižymi savo naujumu. Darbo išvadose pateikiamomis įžvalgomis ir rekomendacijomis galima remtis vertinant būsimas Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę pasekmes.

⁶ MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

⁷ BAGDANSKIS, T. Kaip atleisti prasikaltusį. Atleidimo pagrindas – komercinės paslapties atskleidimas. *Juristas*, 2006, Nr. 9. BAGDANSKIS, T. Komercinės paslapties atskleidimas – darbuotojo atleidimo pagrindas. *Buhalterija*, 2007, Nr. 15.

⁸ BIRŠTONAS, R., *et al.* *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010.

⁹ ŽILINSKAS, V. J.; KASPERAVIČIUS, P.; ir KIŠKIS, M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla, 2007.

Svarbiausi šaltiniai. Magistro darbo tikslui įgyvendinti buvo nagrinėjami Lietuvos Respublikos teisės aktai, nacionalinė teisės doktrina bei teismų praktika. Didelėje darbo dalyje yra analizuojami tarptautiniai teisės aktai, Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) bei Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių įstatymai, užsienio teisės doktrina (ypatingai bendrosios teisės tradicijos atstovų darbai) bei užsienio teismų praktika. Šių šaltinių dėka atskleidžiama komercinių paslapčių samprata bei vyraujantys komercinių paslapčių teisinės apsaugos modeliai.

Kadangi magistro darbe atliekamas kokybinis Direktyvos nuostatų vertinimas, šiam tikslui pasiekti buvo išsamiai nagrinėjamos Direktyvos parengimo procese atliktos vidaus rinkos studijos bei Direktyvos parengiamieji dokumentai.

1. KOMERCINĖS PASLAPTIES INSTITUTO SAMPRATA

Teisės doktrina pasitelkia seną rytiečių pasakojimą intelektinei nuosavybei apibūdinti. Teigiama, jog kartą, akli išminčiai iškeliavimo patirti, kaipgi atrodo dramblys. Kai jie galiausiai tą gyvūną aptiko, vienam jis pasirodė panašus į virvę, kitam – į sieną, trečiam – į gyvatę, ketvirtam – į veduoklę, nes kiekvienas apčiuopė vis kitą dramblio kūno dalį. Su panašia problema susiduriama apibūdinant intelektinę nuosavybę¹⁰. Nors yra ginčijamasi ar komercinės paslaptys turėtų būti priskiriamos intelektinės nuosavybės teisei¹¹, šis pasakojimas puikiai iliustruoja ne tik intelektinės nuosavybės, bet ir komercinės paslapties sampratos neapibrėžtumo problemą.

Akivaizdu, jog komercinės paslapties instituto analizė turėtų prasidėti atitinkamos teisinės sąvokos apibrėžimu. Nors komercinės paslaptys yra laikomos vienu iš pagrindinių inovacijų ir konkurencingumo variklių¹², šiai dienai teisė negali pateikti universalios komercinės paslapties sampratos. Teisės doktrina yra išreiškusi nuomonę, jog tikslus komercinės paslapties apibrėžimas yra neįmanomas¹³. Kiti autoriai teigia, jog komercinės paslaptys yra „nematerialiausios“ (angl. *most intangible*) tarp viso nematerialaus turto¹⁴. Tuo tarpu visuomenė ir spauda komercinės paslaptis sieja su populiariais pavyzdžiais – „Coca-cola“ gėrimo, „Kentucky Fried Chicken“ patiekalų receptais ar Google paieškos sistemos algortimu¹⁵. Tačiau komercinės paslaptys apima kur kas platesnį interesų spektrą. Kaip teigia teisės doktrina, komercinės paslapties sąvokoje susipina informacijos, kaip privačios nuosavybės, jos konfidencialumo, saugos, ekonominės naudos ir atsakomybės už jos atskleidimą klausimai, todėl pateikti visaapimančią jos apibrėžimą gana keblu¹⁶.

Komercinės paslapties sampratos neapibrėžtumo problema verčia kelti klausimą ar šis institutas yra svarbi visuomeninių santykių dalis. Objektvų atsakymą pateikia statistika – JAV bendrovių (kurių akcijomis prekiaujama viešai) turimų komercinių paslapčių vertė

¹⁰ BIRŠTONAS, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 17.

¹¹ Į šį klausimą bus atsakoma viename iš darbo poskyrių.

¹² 2014 m. kovo 3 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės projektas dėl Europos Komisijos direktyvos pasiūlymo dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/imco/dv/escopiniontradesecrets_escopiniontradesecrets_en.pdf>.

¹³ *Restatement of Torts, First*, 1939. Section 757, liability for disclosure of another's trade secret [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrdc.pitt.edu/ashley/RESTATEM.HTM>>.

¹⁴ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013 [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁵ *What's a Trade Secret? (And What Would Happen if You Stole The Colonel's?)* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://mentalfloss.com/article/19571/whats-trade-secret-and-what-would-happen-if-you-stole-colonels>>.

¹⁶ UŠPALIENĖ, R. *Komercinė paslaptis ir jos sauga*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997, p. 17.

siekia 5 trilijonus JAV dolerių¹⁷. Tuo tarpu kiti tyrimai rodo, jog bendri nuostoliai, kurie yra patiriami komercinių paslapčių vagysčių atvejais, gali siekti nuo 1 iki 3 % JAV BVP¹⁸. Be to, yra teigiama, jog populiariausia verslo intelektinės nuosavybės apsaugos forma yra komercinės paslaptys¹⁹. Tačiau svarbu pabrėžti, jog komercinių paslapčių teisinė apsauga neapsiriboja komerciniais interesais, anaiptol – komercinės paslaptys gali būti susijusios su tokiais visuomeniniais interesais kaip spaudos, žodžio laisve (pvz. žurnalistams, pranešėjams (angl. *whistleblowers*) atskleidžiant bendrovių nusikaltimus), sveikatos, aplinkos apsauga (pvz. atskleidžiant maisto produktų gamybai naudojamus sveikatai žalingus ingredientus ar pramonėje naudojamus gamtą teršiančius chemikalus ir pan). Be to, tinkama komercinių paslapčių teisinė apsauga gali nulemti visos valstybės ar regiono konkurencingumą bei ekonominį stabilumą²⁰. Tad akivaizdu, jog komercinės paslapties reiškinio universalumas bei jame susitelkiantys visuomeniniai interesai privalo būti ginami tinkamomis teisinėmis priemonėmis.

Kadangi atskiros valstybės įtvirtina skirtingus nacionalinius komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelius, autoriaus nuomone bendrų komercinės paslapties sampratos vardiklių tikslinga ieškoti tarptautiniuose teisės aktuose.

Pirmoji tarptautinė sutartis, *expressis verbis* įtvirtinusi valstybių įsipareigojimą užtikrinti komercinių paslapčių teisinę apsaugą, buvo 1994 m. Urugvajaus raundo²¹ metu priimta Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (angl. *The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* (TRIPS), toliau – TRIPS sutartis)²². TRIPS sutarties 39 str. numato, jog užtikrinant efektyvią apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, kaip numatyta Paryžiaus konvencijos (1967) 10bis straipsnyje, valstybės narės saugo komercines paslaptis sutinkamai su šio straipsnio 2 dalimi.

¹⁷ Covington & Burling LLP. *The Case for Enhanced Protection of Trade Secrets in the Trans-Pacific Partnership Agreement* [interaktyvus]. U. S. Chamber Of Commerce, 2013 [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.uschamber.com/sites/default/files/legacy/international/files/Final%20TPP%20Trade%20Secrets%2008_0.pdf>.

¹⁸ PricewaterhouseCoopers. *Economic Impact of Trade Secret Theft: A framework for companies to safeguard trade secrets and mitigate potential threats* [interaktyvus]. The Center for Responsible Enterprise and Trade, 2014 [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.pwc.com/us/en/forensic-services/publications/assets/economic-impact.pdf>>. Pasaulio banko duomenimis 2014 m. JAV BVP siekė 17,39 trilijonų JAV dolerių. Prieiga per internetą: <<http://data.worldbank.org/country/united-states>>.

¹⁹ POOLEY, J. *Trade Secrets: the other IP right* [interaktyvus]. WIPO magazine, 2013. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/03/article_0001.html>.

²⁰ 2014 m. kovo 3 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės projektas dėl Europos Komisijos direktyvos pasiūlymo dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/imco/dv/escopiniontradesecrets/_escopiniontradesecrets_en.pdf>..

²¹ Urugvajaus raundas buvo 1986-1994 m. vykęs tarptautinių derybų etapas, po kurio įkurta Pasaulio Prekybos Organizacija (angl. *World Trade Organization*). TRIPS sutartis yra viena iš WTO steigimo sutarties priedų.

²² 1994 m. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620.

TRIPS sutarties 39 str. 2 dalis įtvirtina nuostatą, jog fiziniai bei juridiniai asmenys turi turėti galimybę pagal įstatymą neleisti jų kontroliuojamos informacijos atskleisti kitiems ar kitiems ją įsigyti arba naudoti be jų sutikimo būdu, kuris prieštarautų sąžiningai komercijos praktikai²³, jeigu tokia komercinė paslaptis:

1. yra slapta ta prasme, kad kaip visumos ar kaip tikslaus jos komponentų konfigūracijos ir jos surinkimo atkartojimo apskritai nežino arba lengvai jos negauna tos aplinkos asmenys, kurie paprastai dirba su aptariamąja informacija;
2. turi komercinę vertę, nes yra slapta;
3. yra objektas pagrįstų veiksmų, kurių imasi teisėtai kontroliuojantis tokią informaciją asmuo, stengiantis tam tikromis aplinkybėmis ją išlaikyti slapta.

Taigi, TRIPS sutartis neapibrėžia kas yra komercinė paslaptis, tačiau įtvirtina informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus. Svarbu atkreipti dėmesį, jog TRIPS sutarties teksto originalas vartoja „*undisclosed information*“ sąvoką²⁴, kurios vertimas į lietuvių kalbą reikštų „neatskleista informacija“. Ši sąvoka pabrėžia informacijos slaptumo, bet ne jos turinio elementą²⁵.

Lietuvos įstatymų leidėjas laikosi analogiškos pozicijos, įtvirtindamas informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus, tačiau neapibrėždamas komercinės paslapties turinio. CK 1.116 nurodo, jog informacija bus laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu turės tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negalės būti laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas ją yra patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą.

Kadangi pateikti pavyzdžiai komercinės paslapties sampratą apibrėžia per informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijų prizmę, komercinių paslapčių sampratos klausimai plačiau analizuojami Lietuvos bei užsienio teisės doktrinos atstovų darbuose.

Komercinės paslapties sąvoka teisinėje literatūroje suprantama įvairiai. Lietuvos teisės doktrina vartoja tokią terminologiją kaip „komercinės paslaptys“, „*know-how*“²⁶, „gamybos paslaptys“, „konfidenciali informacija“ ir pan. Šios sąvokos negali būti tapatinamos, kadangi kiekviena iš jų skiriasi savo turiniu bei prasme.

²³ Šioje nuostatoje „būdas, kuris prieštarautų sąžiningai komercijos praktikai“, reiškia bent tokią praktiką kaip kontrakto pažeidimas, informacijos saugojimo pareigos nesilaikymas bei pažeidimo skatinimas, įskaitant atvejus, kai trečiosios šalys, kurios žinojo ar per didžiulį aplaidumą nežinojo, jog įsigyjant buvo taikoma tokia praktika, įsigijo komercinę paslaptį.

²⁴ Kadangi didelė dalis sutartį pasirašančių valstybių nesutiko sutarties tekste vartoti populiarių, slaptą, komercinę informaciją apibūdinančių „*trade secret*“ ar *know-how* terminų (kaip žinia, šie terminai skirtingose valstybėse gali apimti nevienodo pobūdžio informaciją).

²⁵ CORREA C. M. *Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. A Commentary on the TRIPS Agreement*. New York: Oxford University Press, 2007, p. 368.

²⁶ Pvz. Civilinio kodekso komentaras įvardina „*know-how*“ kaip organizacinę informaciją.

Teisės doktrinos autoriai pateikia daugelį komercinių paslapčių pavyzdžių, nurodydami, jog saugoma informacija gali būti techninė (gamybos technologija, produktų sudėtis, formulės, receptai ir kt.), verslo (veiklos metodai, tiekėjų ir klientų sąrašai, kainodaros taisyklės, strateginiai planai, neskelbtina finansinė informacija ir kt.) ir t.t.²⁷. Kai kurie autoriai vietoje komercinės paslapties sampratos vartoja gamybos paslapties sąvoką²⁸, teigdami, jog gamybos paslaptys (*know-how*) yra intelektinė, kartu ir pramonės nuosavybė. Gamybos paslaptimi gali būti ne tik techninė ir technologinė informacija, bet ir gamybinė patirtis, ekonominės ir organizacinės žinios (verslo strategija ir planai, rinkodaros planai, duomenų rinkiniai, projektai, žinynai, klientų sąrašai ir kt.), dėl kurių slaptumo išsaugojimo ūkio subjektas ėmėsi tam tikrų priemonių²⁹. Kiti autoriai plačiau apibrėžia komercinės paslapties sąvoką, atkreipdami dėmesį į komercinės paslapties ekonominį bei konkurencinį aspektą, teigdami, jog komercinė paslaptis – tai turinčios komercinę vertę žinios, susijusios su gamybine ūkine veikla, mokslo ir technikos laimėjimais, finansų, valdymo ir organizavimo ypatumais, kurių teisėta sauga užtikrina firmos ekonominį stabilumą ir konkurencinį pranašumą³⁰.

Reikėtų atkreipti dėmesį, jog teisės doktrina bei visuomenė dažnai tapatina konfidencialios informacijos, komercinės ir gamybinės paslapties sąvokas. Šiuo klausimu yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT), nurodydamas, jog konfidencialios informacijos teisinė apibrėžtis yra kur kas platesnė negu komercinės paslapties (pvz. konfidenciali informacija gali apimti ir asmeninio pobūdžio informaciją – aut. past.), tad komercinė paslaptis turėtų būti laikoma tik viena iš konfidencialios informacijos rūšių. Informacija, kuri neatitinka komercinėms paslaptims keliamų reikalavimų, gali patekti į konfidencialios informacijos sąvoką ir šiuo pagrindu būti saugoma. Duomenys, sudarantys konfidencialios informacijos turinį, ne visuomet yra komercinė paslaptis³¹. Tuo tarpu komercinės ir gamybinės paslapties sąvokos dažniausiai vartojamos kaip sinonimai. Tai galėjo nulemti įstatymų leidėjo vartojama terminologija. CK 1.116 str. įtvirtinta informacijos kriterijus, kuriuos atitinkant informacija bus laikoma komercine (gamybine) paslaptimi. Tokia terminologija palieka erdvės svarstymams ar reikėtų skirti komercinę ir gamybinę paslaptį kaip dvi atskiras informacijos grupes. Teisės doktrina išreiškia nuomonę, jog toks skyrimas neduotų naudos, o atvirkščiai, sukeltų tik

²⁷ BIRŠTONAS, R., *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 809.

²⁸ ŽILINSKAS, V. J.; KASPERAVIČIUS, P.; ir KIŠKIS, M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla, 2007, p. 322.

²⁹ *Ibidem*, p. 322.

³⁰ UŠPALIENĖ, R. *Komercinė paslaptis ir jos sauga*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997, p. 17.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

painiavą. Sąvoka „komercinė paslaptis“ yra dažniausiai vartojama, todėl reikėtų ją laikyti bendrine, o technologines ar gamybines paslaptis – komercinių paslapčių porūšiais³². Darbo autorius sutinka su šia nuomone, todėl magistro darbe yra vartojama bendrinė komercinių paslapčių sąvoka.

Tuo tarpu užsienio valstybių teisė (ypatingai bendrosios teisės (angl. *common law*) tradicijos atstovės) yra kur kas labiau išplėtojusi komercinių paslapčių teisės doktriną, tačiau ir šiuo atveju komercinės paslapties instituto universalumas neleidžia pateikti konkrečios teisinės sąvokos apibrėžimo. Užsienio teisės doktrinoje randamos tokios sąvokos kaip „*trade secret*“, „*corporate secret*“, „*proprietary information*“ ir t.t.

Gana plačią komercinės paslapties sampratą įtvirtina 1979 m. JAV priimtas Vieningas komercinių paslapčių įstatymas (angl. *Uniform Trade Secrets Act*, toliau – UTSA). Šis teisės aktas pateikia konkrečius komercinės paslapties pavyzdžius įstatymo nuostatose. Pagal UTSA, komercine paslaptimi gali būti laikoma formulė, modelis (pavyzdys) informacijos rinkinys (kompiliacija), programinę įrangą, metodas, technika arba procesas, kuris (1) turi esamą ar potencialią komercinę dėl to, jog nėra žinomas ir lengvai nustatomas kitų asmenų, kurie gali gauti iš šios informacijos naudą (2) yra saugomas paslapyje protingomis savininko pastangomis³³.

Užsienio teisės doktrinos autoriai komercines paslaptis įvardina kaip organizacijos informaciją, kurią siekiama nuslėpti nuo konkurentų³⁴. Kai kurie autoriai gretina komercines paslaptis su patentais, nurodydami, jog komercinėmis paslaptimis galima laikyti klientų sąrašus, receptus, ar neužpatentuotus išradimus³⁵. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija (*World Intellectual Property Organization*, toliau – WIPO) klasifikuoja komercines paslaptis pagal saugomos informacijos pobūdį. Pirmoji kategorija apima komercines paslaptis kurios saugo techninės prigimties informaciją (*information of purely technical character*) pvz. gamybos metodus, chemines formules, brėžinius ar prototipus. Paprastai tokia informacija galėtų būti apsaugota patentu, tačiau dažniausiai ji neatitinka patentabilumo kriterijų. Antroji komercinių paslapčių kategorija apima konfidencialaus pobūdžio verslo informaciją, kuri apima pardavimų metodus, prekių platinimo metodus, sutarčių formas, sutarčių dėl kainų sąlygas, vartotojų profilius, reklamos strategijas ir tiekėjų bei klientų sąrašus. WIPO atkreipia dėmesį, jog komercinių

³² BIRŠTONAS, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 809

³³ *Uniform Trade Secrets Act*, with 1985 amendments [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uniformlaws.org/shared/docs/trade%20secrets/utsa_final_85.pdf>

³⁴ BIRD, R. C.; SUBHASH, C. J. *The Global Challenge of Intellectual Property Rights*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2008, p. 6.

³⁵ BLAIR, R. D.; COTTER T. F. *Intellectual Property. Economic and Legal Dimensions of Rights and Remedies*. New York: Cambridge University Press, 2005, p. 23.

paslapčių samprata yra plati, todėl informacijos kvalifikavimas komercine paslaptimi priklausys nuo kiekvieno individualaus atvejo³⁶.

Taigi, akivaizdu, jog komercinė paslaptis gali apimti įvairaus pobūdžio informaciją. Bet kuriuo atveju, informacija bus laikoma komercine paslaptimi tik tada kai ji atitiks informacijai keliamus pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus. Dėl šios priežastis komercinės paslapties saugomos informacijos turinys visada priklauso tik nuo paties informacijos savininko valios³⁷. Tai, ar informacija gali būti laikoma komercine paslaptimi, kiekvienu individualiu atveju yra vertinama pagal visų faktinių aplinkybių visumą. Šį vaidmenį dažniausiai atlieka teismas.

Siekiant atskleisti komercinės paslapties teisinės apsaugos instituto reglamentavimo tikslus, kitame darbo poskyryje apžvelgiamos komercinės paslapties reiškinio atsiradimo priežastys bei analizuojamos tendencijos, nulėmusios modernios krypties komercinių paslapčių teisinės apsaugos susiformavimą.

1.1. Komercinės paslapties teisinės apsaugos istorija ir raida

Komercinės paslaptys yra siejamos su mokslo ir technikos pažanga, tad būtų racionalu daryti prielaidą, jog šis teisės institutas yra modernių laikų teisinė kategorija. Tačiau istorija rodo, jog komercinių paslapčių užuomazgos siekia tūkstančius metų. Prekybos paslapčių pagalba buvo saugomos tokios paslaptys kaip šilko gamybos procesas, kurio dėka Kinijos regionas ištisus amžius pelnėsi iš šilko gamybos pramonės³⁸. Teisės doktrinos atstovai teigia, jog komercinių paslapčių teisinės apsaugos ištakos atsirado civilinės teisės lopšyje – Senovės Romoje³⁹, nurodydami, jog romėnų teisė reglamentavo situaciją, kai vergo šeimininkas galėdavo pareikšti ieškinį trečiajam asmeniui, kuris pakurstė vergą pavogti, sunaikinti, ar atskleisti šeimininko klientų sąrašus, turto įrašus, slaptas formules ir pan. Šiais atvejais nukentėjęs asmuo galėdavo pareikšti *actio servi corrupti* ieškinį, kurio pagrindas – vergo „sugadinimas“.

Modernios komercinių paslapčių teisės vystymosi pradžia siejama su XIX a. pramonės perversmu. Iki šio laikotarpio, didelė visuomenės dalis užsiėmė žemdirbyste, kuri nebuvo

³⁶ World intellectual property organization. *WIPO Intellectual Property Handbook* [interaktyvus]. 2004, p. 151 [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/489/wipo_pub_489.pdf>.

³⁷ Be abejonės, informacijos turinį tam tikra prasme riboja nustatyti informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijai, tačiau iš esmės tai gali būti bet kokio pobūdžio informacija, su sąlyga, jog ji atitinka teisės aktų keliamus informacijos pripažinimo komercine paslaptimi reikalavimus.

³⁸ POOLEY, J. *Trade Secrets: the other IP right* [interaktyvus]. WIPO magazine, 2013. [žiūrėta 2017 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/03/article_0001.html>.

³⁹ SCHILLER, A. A. *Trade Secrets and the Roman Law; The Actio Servi Corrupti* [interaktyvus]. Columbia Law Review, Vol. 30, No. 6, 1930, p. 839 [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.jstor.org/stable/1115082>>.

susijusi su komercinėmis paslaptimis. Nors šiame laikotarpyje verslininkai turėjo komercinių paslapčių, jas žinančių asmenų ratas dažniausiai apsiribodavo šeimos nariais, kuriuos siedavo tarpusavio pasitikėjimo ir lojalumo santykiai. Pramonės perversmas nulėmė spartų verslo augimą, tad komercinių paslapčių savininkai privalėjo atskleisti komercines paslaptis platesniam asmenų ratui. Tai nulėmė skirtingų teisinių komercinių paslapčių apsaugos teorijų atsiradimą.⁴⁰

Moderni komercinių paslapčių samprata susiformavo bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Nors pirmieji komercinių paslapčių ginčai įvyko Anglijoje, komercinės paslapties sąvoką pirmą kartą apibrėžta 1868 m. Masačusetso aukščiausiojo teismo byloje *Peabody v. Norfolk*⁴¹, kurioje įtvirtinta taisyklė, jog informacijos savininkas turi teisę uždrausti informaciją pasisavinusiam asmeniui naudoti neteisėtai gautą komercinę paslaptį. Taigi XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, JAV teismai komercines paslaptis priskyrė nuosavybės teisių kategorijai, tačiau ilgainiui teisės doktrina bei teismų praktika šio požiūrio atsisakė, tad Pirmajame JAV deliktų sąvade⁴² buvo nurodyta, jog asmuo negali uždrausti kitiems asmenims naudotis komercinę paslaptį sudarančia informacija, nebent ši informacija buvo gauta pažeidžiant gerą valią⁴³. Tokiu būdu buvo atsisakyta požiūrio, jog komercinės paslapties savininkas turi išimtines (absoliučias) teises į komercinės paslapties saugomą objektą.

Palaiapsniui didėjanti komercinių paslapčių reikšmė nulėmė poreikį harmonizuoti komercinių paslapčių teisinę apsaugą. Pirmasis tokio pobūdžio teisės aktas buvo priimtas JAV. 1979 m. UTSA įtvirtino komercinės paslapties sampratą bei apibrėžė neleistino elgesio ribas, kartu įtvirtindamas komercinių paslapčių teisių gynimo būdus. Tokiu būdu UTSA užtikrino minimalų komercinių paslapčių teisinės apsaugos standartą, tačiau šis teisės aktas neturėjo viršenybės prieš atskirų valstijų teisę, tad kiekviena valstija priėmė individualizuotą UTSA variantą (2017 m. duomenimis įstatymas yra priimtas 48 valstijose⁴⁴). Pažymėtina, jog JAV įstatymų leidėjas skiria ypatingai didelį dėmesį komercinių paslapčių teisei apsaugai, tad šioje valstybėje komercinių paslapčių teisinę

⁴⁰ YU K. P. *Intellectual property and information wealth: issues and practices in the digital age*. Praeger Publishers: Westport, 2007. Sharon K. Sandeen. *The Cinderella of Intellectual Property Law: Trade Secrets*, p. 400.

⁴¹ Joseph Peabody & others, executors, vs. John R. Norfolk & another. – *Peabody v. Norfolk*, 98 Mass. 452, 452 (Mass. 1868) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ravellaw.com/opinions/ebf46592b190ea7689e1c754089374a5>>.

⁴² *Restatement of Torts, First*, 1939. Section 757, liability for disclosure of another's trade secret [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrdc.pitt.edu/ashley/RESTATEM.HTM>>.

⁴³ RISCH, M. *Why do we have trade secrets?* [interaktyvus]. Marquette Intellectual Property Law Review, Vol. 11, Issue 1, 2007, p. 15 [žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.marquette.edu/iplr/vol11/iss1/1/>>.

⁴⁴ Uniform Law Commission. UTSA enactment status map [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.uniformlaws.org/Act.aspx?title=trade%20Secrets%20Act>>.

apsaugą reglamentuoja daugelis kitų teisės aktų⁴⁵. Vienas iš reikšmingiausių – 1996 m. Ekonominio (komercinio) šnipinėjimo įstatymas (*Economic Espionage Act*, toliau – EEA) – federalinis įstatymas, kriminalizuojantis neteisėtą naudojimąsi komercinėmis paslaptimis, bei leidžiantis teisėsaugoms institucijoms vykdyti baudžiamąjį persekiojimą. EEA pažeidimas gali užtraukti⁴⁶ baudas iki 5 milijonų JAV dolerių (asmenims) ar 10 milijonų JAV dolerių (organizacijoms) bei laisvės atėmimo bausmės nuo 15 iki 10 m. (atsižvelgiant į pažeidimo rūšį)⁴⁷. Be to, komercinių paslapčių teisinę apsaugą papildė 1986 m. Apgaulės ir piktnaudžiavimo kompiuterinėmis priemonėmis įstatymas (*The Computer Fraud and Abuse Act*, toliau – CFAA) ar 1986 m. Elektroninės komunikacijos privatumo įstatymas (*Electronic Communications Privacy Act*, toliau – ECPA) ir kt. teisės aktai.

Verta atkreipti dėmesį, jog didėjantys komercinių paslapčių teisinės apsaugos iššūkiai nulėmė naują JAV įstatymų leidėjo iniciatyvą – 2016 m. Komercinių paslapčių gynybos įstatymą (*Defend Trade Secrets Act*, toliau – DTSA⁴⁸), suteikiantį teisę nukentėjusiems komercinių paslapčių savininkams pareikšti civilinį ieškinį federaliniame teisme, tokiu būdu leidžiant išvengti bylinėjimosi pavienėse valstijose bei išplečiant komercinių paslapčių savininkų teisių gynybos apimtį. Šio teisės akto priėmimas patvirtina prielaidą, jog komercinių paslapčių teisinės apsaugos klausimas yra aktuali šių dienų problema.

Europoje, komercinių paslapčių teisinės gynybos užuomazgos randamos Anglijos precedentinėje teisėje⁴⁹. Platesnė komercinių paslapčių samprata buvo suformuota 1851 m. *Morison v. Moat*.⁵⁰ byloje, kurioje darbuotojas neteisėtai atskleidė darbdavio slaptą formulę, taip pažeisdamas sudarytą susitarimą neatskleisti darbdavio paslapties. Teismas nusprendė, jog atsakovas pažeidė sutartyje įtvirtintą konfidencialumo įsipareigojimą. Todėl tolesnė komercinių paslapčių teisinė apsauga Anglijoje buvo plėtojama specialios konfidencialumo pažeidimo (angl. *breach of confidence*) doktrinos pagrindu.

Atskirose Europos valstybėse komercinių paslapčių teisinė apsauga vystėsi fragmentiškai. Didžiausia įtaką komercinių paslapčių teisei apsaugai ES regione turėjo TRIPS sutartis. Nors ji ir įtvirtino minimalų komercinių paslapčių teisinės apsaugos

⁴⁵ Covington & Burling LPP. *Economic Espionage and Trade Secret Theft: an Overview of the Legal Landscape and Policy Responses* [interaktyvus]. George Washington university Cybersecurity Initiative, 2013, p. 8-11. [Žiūrėta 2017 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://cchs.gwu.edu/sites/cchs.gwu.edu/files/downloads/Covington_SpecialIssueBrief.pdf>.

⁴⁶ YEHT. B. *Protection of Trade Secrets: Overview of Current Law and Legislation* [interaktyvus]. Congressional Research Service, 2016 [žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://fas.org/sgp/crs/secrecy/R43714.pdf>>.

⁴⁷ EEA išskiria dvi nusikalstamas veikas – ekonominį šnipinėjimą ir komercinės paslapties vagystę komercinei naudai gauti. Pastaroji nusikalstama veika užtraukia švelnesnę teisinę atsakomybę.

⁴⁸ Defend Trade Secrets Act of 2016 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/1890/text>>.

⁴⁹ 1817 m. *Newbery v. James* bei 1820 m. *Yovatt v. Winyard* bylose.

⁵⁰ *Morison v. Moat* (1851) 9 Hare 241; [1851] EngR 790; (1851) 68 ER 492 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://swarb.co.uk/lisc/Emplm18491899.php>>.

standartą, skirtingos sutarties nuostatų interpretacijos nulėmė nevienodą komercinių paslapčių teisinės apsaugos lygio įtvirtinimą. Dėl šios priežasties, ES institucijos imasi atitinkamų priemonių tinkamam komercinių paslapčių teisinės apsaugos lygio užtikrinimui. Viena iš naujausių ES institucijų iniciatyvų harmonizuoti komercinių paslapčių teisinės apsaugos standartą ES lygmeniu – 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo⁵¹. Direktyvos parengimo prielaidos, tikslai ir nuostatos bus išsamiai analizuojamos trečiojoje magistro darbo dalyje.

Kiti regionai taip pat reglamentuoja komercinių paslapčių teisinę apsaugą tarptautinėmis sutartimis. Tokio pobūdžio nuostatos yra standartiškai įtraukiamos į daugiašalių laisvosios prekybos sutarčių turinį. Šiais pavyzdžiais galėtų būti 1994 m. pasirašyta Šiaurės Amerikos laisvos prekybos sutartis (*The North American Free Trade Agreement*, toliau – NAFTA)⁵², 2016 m. pasirašyta Ramiojo vandenyno regiono laisvosios prekybos sutartis (*Trans-Pacific Partnership*, toliau – TPP)⁵³ bei ES ir JAV svarstoma Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės sutarties iniciatyva (*Transatlantic Trade and Investment Partnership*, toliau – TTIP)⁵⁴. Pažymėtina, jog šių sutarčių nuostatos didžiąją dalimi remiasi TRIPS sutarties turiniu.

Pasauliniu mastu komercinių paslapčių teisinės apsaugos klausimai pirmą kartą aptarti 1883 m. Paryžiaus konvencijoje dėl pramoninės nuosavybės saugojimo⁵⁵ (toliau – Paryžiaus konvencija), kurios 10bis str. 1 d. nustato konvenciją pasirašančiųjų valstybių pareigą garantuoti šalių – Sąjungos narių piliečiams efektyvią apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos. Konvencijos 10bis str. 2 d. nustato, jog bet koks konkurencijos veiksmas, prieštaraujantis sąžiningiems pramonės ir prekybos reikalų vedimo papročiams bus laikomas nesąžininga konkurencija. Nors Paryžiaus konvencija *expressis verbis* neįtvirtina komercinės paslapties sampratos, ilgainiui buvo pripažinta, jog komercinių paslapčių teisinė apsauga patenka į apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos kategoriją, todėl

⁵¹ 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo. 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0943>>.

⁵² North American Free Trade Agreement [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sice.oas.org/trade/nafta/chap-172.asp>>. Sutarties 1711 str. įtvirtina komercinių paslapčių teisinę apsaugą.

⁵³ Trans-Pacific Partnership. Chapter 18, Intellectual property [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ustr.gov/sites/default/files/TPP-Final-Text-Intellectual-Property.pdf>>. Sutarties 18.78 str. reglamentuoja komercinių paslapčių teisinę apsaugą.

⁵⁴ The Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). Intellectual property. EU position paper [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/april/tradoc_153331.7%20IPR%20EU%20position%20paper%2020%20March%202015.pdf>. Sutarties šalys pripažįsta, jog komercinių paslapčių teisinė apsauga pirmą kartą turi būti sureguliuojama lokaliais teisės aktais, JAV – DTSA, ES – naujoji Direktyva.

⁵⁵ 1994 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796.

konvencijos narės yra įpareigojamos užtikrinti tinkamą komercinių paslapčių teisinę apsaugą.

XX a. pabaigoje komercinių paslapčių teisinės apsaugos poreikis augo eksponentiškai. Šį augimą nulėmė atsiradusios skaitmeninės technologijos, leidusios kaupti informaciją milžiniškais kiekiais⁵⁶. Dėl šios priežasties, valstybės privalėjo susirūpinti komercinių paslapčių teisine apsauga. Vienas iš pirmųjų tarptautinių teisės aktų, įtvirtinusių minimalų komercinių paslapčių teisinės apsaugos lygį pasauliniu mastu, buvo TRIPS sutartis, be kita ko apibrėžusi informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus.

Taigi, akivaizdu, jog komercinių paslapčių teisinė apsauga skirtinguose regionuose vystėsi nevienodai. Komercinių paslapčių teisinės apsaugos raidos skirtumus galėjo nulemti valstybės teisės tradicija, ekonominis valstybės pajėgumas arba narystė tarptautinę bendruomenę jungiančiose organizacijose. Be to, komercinėms paslaptims taikomas teisinės apsaugos režimas gali priklausyti nuo šio instituto vietos teisės sistemoje.

1.2. Komercinės paslapties instituto vieta teisės sistemoje

Dėl savo sudėtingos teisinės prigimties, komercinės paslapties institutas iki šiol neturi aiškios vietos teisės sistemoje. Didžioji dalis teisės doktrinos kelia tą patį teorinį klausimą – ar komercinė paslaptis gali būti laikoma intelektinės nuosavybės objektu?

Užsienio teisės doktrinos autoriai šią problemą pristato gana meniškai, teigdami, jog tam tikra prasme komercinių paslapčių teisė yra intelektinės nuosavybės „pelenė“, plušanti kitų – labiau privilegijuotų giminaičių (patentų, autorių teisių bei prekių ženklų teisės) šešėlyje. Tokia išvada grindžiama argumentu, jog komercinių paslapčių teisinė apsauga susilaukia kur kas mažiau akademinio bei įstatymų leidėjo dėmesio negu kitos intelektinės nuosavybės apsaugos formos, tačiau, tuo pačiu, ji atlieka daugiausiai darbo saugant vertingą verslo informaciją⁵⁷.

Europos Komisija (toliau – EK)⁵⁸ pabrėžia, jog intelektinės nuosavybės teisės visada prasideda nuo paslapties. Rašytojai neatskleidžia siužeto, kurį plėtoja (būsimos autorių teisės), automobilių gamintojai neplatina pirmųjų naujo modelio eskizų (būsimas dizainas),

⁵⁶ ULLRICH, H, *et al.* *TRIPS plus 20. From Trade Rules to Market Principles*. Munich: Max Planck Institute for Innovation, 2016. CORNISH, W.; LIDDELL, K. *Enhancing TRIPS: Trade Secrets and Reverse Engineering*, p. 42.

⁵⁷ YU K. P. *Intellectual property and information wealth: issues and practices in the digital age*. Praeger Publishers: Westport, 2007. Sharon K. Sandeen. *The Cinderella of Intellectual Property Law: Trade Secrets*, p. 399.

⁵⁸ 2013 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo. COM/2013/0813 final - 2013/0402 (COD) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013PC0813>>.

bendrovės neatskleidžia negalutinių savo technologinių eksperimentų rezultatų (būsimas patentas), bendrovės saugo informaciją apie naujo prekės ženklų pažymėto produkto pateikimą (būsimas prekės ženklas) ir t. t. Dėl šių priežasčių aiški riba tarp komercinių paslapčių ir kitų intelektualinės nuosavybės objektų negali būti brėžiama.

Darbo metu analizuojama literatūra rodo, jog, užsienio teisės doktrinos atstovai (ypatingai bendrosios teisės valstybių doktrinos vadovėliai, moksliniai straipsniai) komercinių paslapčių institutą priskiria intelektualinės nuosavybės teisei. Tuo tarpu Lietuvos teisės doktrinos atstovai į komercines paslaptis žvelgia dvejopai. Ramūnas Birštonas ir kiti autoriai teigia, jog komercinės paslaptys yra vienas iš seniausiai susiformavusių apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos institutų⁵⁹. Tuo tarpu prof. V. Mizaras komercines paslaptis ir *know-how* laiko vienu iš intelektualinės nuosavybės objektų⁶⁰. Kadangi intelektualinės nuosavybės teisės objektams taikomas specifinis teisinis režimas (grindžiamas išimtinių (absoliučių) teisių monopoliumi ir kitais specifiniais intelektualinės nuosavybės teisės apsaugos bruožais), būtina atsakyti į klausimą ar šis režimas taip pat galėtų būti taikomas komercinėms paslaptims.

TRIPS sutartis komercines paslaptis priskiria intelektualinės nuosavybės kategorijai bei pateikia nuorodą į Paryžiaus konvenciją. Šios konvencijos 10bis straipsnio 2 dalis nurodo, jog nesąžininga konkurencija laikomas bet koks konkurencijos veiksmas, prieštaraujantis sąžiningiems pramonės ir prekybos reikalų vedimo papročiams. Be to, minėto straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog sąjungos šalys privalo garantuoti šalių-Sąjungos narių piliečiams efektyvią apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos. Paryžiaus konvencijos tekstas *expressis verbis* neįtvirtina komercinės paslapties sąvokos bei šalių įsipareigojimo užtikrinti jų teisinę gynybą. Taigi, konvenciją pasirašiusios valstybės įsipareigojo numatyti veiksmingą apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, tačiau konvencijos 10bis straipsnio 2 dalyje įtvirtintame nesąžiningos konkurencijos apibūdinime nėra užsimenama apie komercines paslaptis – nesąžininga konkurencija laikomas kiekvienas konkurencijos aktas, kuris prieštarauja sąžiningiems papročiams pramonėje ir prekyboje.

TRIPS sutarties ir Paryžiaus konvencijos nuostatų analizė leidžia daryti prielaidą, jog komercinių paslapčių teisinė apsauga turėtų būti priskiriama nesąžiningos konkurencijos teisei, tačiau nė vienas iš teisės aktų nepateikia aiškaus atsakymo ar komercinės paslaptys gali būti laikomos tradiciniu intelektualinės nuosavybės objektu.

⁵⁹ BIRŠTONAS, R., *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 809.

⁶⁰ MIZARAS, V. *Intelektinės nuosavybės teisės tezės* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/wp-content/uploads/2016/06/INT_Pagrindai1.pdf>.

Teisinio aiškumo įneša 1967 m. liepos 14 d. konvencija dėl Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (*World Intellectual Property Organization*, toliau – WIPO) įsteigimo⁶¹ (pasirašyta 1967 m. liepos 14 d. Stokholme ir pakeista 1979 m. rugsėjo 28 d.). Ši konvencija turėjo ypatingai didelę reikšmę intelektinės nuosavybės objektų sampratai ir klasifikacijai. Konvencijos 2 str. (viii) nurodo kokie objektai yra priskiriami intelektinės nuosavybės kategorijai. Pagal šį straipsnį, intelektinė nuosavybė apima teises, susijusias su:

- literatūros, meno ir mokslo kūrinius,
- atlikėjų pasirodymais, fonogramomis, radijo ir televizijos laidomis,
- išradimais visose žmogaus veiklos srityse,
- moksliniais atradimais,
- pramoniniu dizainu,
- prekių ženklais, paslaugų ženklais, komerciniais vardais ir pavadinimais,
- apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos.

Pažymėtina, jog šis sąrašas nėra baigtinis (*numerus clausus*), kadangi paskutinis sąrašo punktas nurodo, jog intelektinė nuosavybė apima visas kitas teises, atsirandančias vykdant intelektinę veiklą pramonės, mokslo, literatūros ar meno srityse.

WIPO steigimo sutarties objektų klasifikacija leidžia daryti prielaidą, jog komercinės paslaptys turėtų patekti į vieną iš dviejų kategorijų – apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos arba visas kitas teises, atsirandančias vykdant intelektinę veiklą pramonės, mokslo, literatūros ar meno srityse. Teisės doktrina pateikia argumentuotą nuomonę, jog komercinės paslaptys negalėtų būti priskiriamos pastarajai kategorijai dėl jų prigimties, kadangi ne visos komercinės paslaptys yra susijusios su intelektinėmis pastangomis (*intellectual endeavour*), pvz. klientų, kainų sąrašai ar strateginiai verslo planai⁶². Taip pat, WIPO modelinės nuostatos dėl apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos nurodo, jog komercinių paslapčių suteikiama teisinė apsauga yra orientuota į apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos⁶³. Be to, komercinės paslaptis ir kitus intelektinės nuosavybės objektus skiria vienas iš pagrindinių požymių – slaptumas, kuris yra būtinas informacijos kvalifikavimo komercine paslaptimi kriterijus. Šis komercinių paslapčių bruožas prieštarauja viešumui, kaip vienam iš pagrindinių intelektinės nuosavybės požymių,

⁶¹ 1967 m. Konvencija kuria įsteigiama Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija. TAR, 2016, Nr. 1334.

⁶² SURBLYTĖ, G. *The Refusal to Disclose Trade Secrets as an Abuse of Market Dominance – Microsoft and Beyond*. Berne: Stämpfli Publishers Ltd., 2011, p. 20.

⁶³ Šios nuostatos nėra įpareigojančios, tačiau jomis galima remtis aiškinant teisės taisykles. Prieiga per internetą: <[ftp://ftp.wipo.int/pub/library/ebooks/wipopublications/wipo_pub_832\(e\).pdf](ftp://ftp.wipo.int/pub/library/ebooks/wipopublications/wipo_pub_832(e).pdf)>.

kadangi intelektinės nuosavybės kūrėjui ar jo teisių perėmėjui užtikrinamos išimtinės teisės į intelektinės veiklos rezultatą tam tikrą laikotarpį mainais už viešą intelektinės nuosavybės objektų apyvartą po tam tikro laikotarpio⁶⁴. Kai šis valstybės įstatymų nustatytas laikotarpis, užtikrinantis naudos gavimą kūrėjui baigiasi, visuomenei suteikiamos galimybės laisvai, nevaržomai naudotis protinės (intelektu, kūrybos) veiklos rezultatais. Tokiu būdu užtikrinama idėjų įvairovė, informacijos, žinių sklaida, sukaupto kūrybinio potencialo naudojimas⁶⁵.

Nacionalinis teisinis reglamentavimas taip pat neatsako į klausimą ar komercinė paslaptis gali būti laikoma tradiciniu intelektinės nuosavybės objektu. CK 1.111 str. nurodo kokie objektai yra laikomi intelektinės veiklos rezultatais, t. y. civilinių teisių objektais laikomi mokslo, literatūros ir meno kūriniai, išradimų patentai, pramoniniai pavyzdžiai bei kiti intelektinės veiklos rezultatai, išreikšti kuria nors objektyvia forma (rankraščiai, brėžiniai, modeliai ir kt.). Išradimų patentai ir kiti intelektinės veiklos rezultatai civilinių teisių objektais tampa nuo to momento, kai jie intelektinės veiklos rezultatais pripažįstami įstatymų nustatyta tvarka.

Taigi, CK įtvirtina reikalavimą, jog intelektinės veiklos rezultatas būtų išreikštas objektyvia forma. Abejotina, jog komercinių paslapčių saugoma informacija visais atvejais galėtų atitikti šį reikalavimą. Dažnu atveju komercinė paslaptis neturi objektyvios išraiškos formos – t. y. komercinė (gamybinė) paslaptis gali egzistuoti idėjos lygmenyje. Akivaizdu, jog tokiu atveju komercinė paslaptis negalės būti kvalifikuojama kaip intelektinės veiklos rezultatas. Nors ir komercinė paslaptis bus objektyviai išreikšta (pvz. tam tikrame dokumente, laikmenoje), norint ją pripažinti intelektinės veiklos rezultatu, ji turės atitikti įstatymuose numatytus intelektinės veiklos rezultatams keliamus reikalavimus (kadangi CK 1.111 str. neįvardina komercinės (gamybinės) paslapties kaip vieno iš galimų intelektinės veiklos rezultatų).

CK pateiktas intelektinės veiklos rezultatų sąrašas nėra baigtinis, tad būtų galima daryti prielaidą, jog komercinės paslaptis intelektinės veiklos rezultatu galėtų pripažinti kiti įstatymai (jeigu komercinė paslaptis būtų išreikšta objektyvia forma), tačiau reikėtų atsižvelgti į bendrus intelektinės nuosavybės objektams keliamus reikalavimus.

Kaip nurodo Dr. Marija Stonkienė, norint, jog Lietuvoje intelektinės veiklos rezultatas būtų pripažįstamas kaip intelektinės nuosavybės objektas⁶⁶:

⁶⁴ STONKIENĖ, M. *Intelektinės nuosavybės teisė. Autorių teisė*. Vilnius: Europos socialinis fondas, 2011, p. 24.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ STONKIENĖ, M. *Intelektinės nuosavybės teisė. Autorių teisė*. Vilnius: Europos socialinis fondas, 2011, p. 17.

- intelektinės veiklos rezultatas kaip galimas intelektinės nuosavybės objektas turi būti nurodomas įstatyme⁶⁷;
- intelektinės veiklos rezultatas turi atitikti teisinius intelektinės nuosavybės objekto kriterijus⁶⁸.

Akivaizdu, jog komercinės paslaptys neatitinka nė vieno iš šių kriterijų. Nors komercinių paslapčių samprata vartojama CK ir kituose įstatymuose, nė vienas iš jų neįvardina komercinės paslapties kaip galimo intelektinės nuosavybės objekto. Taip pat, komercinei paslaptčiai nėra keliami jokie intelektinės nuosavybės objekto kriterijai.

Sisteminė tarptautinių susitarimų bei nacionalinių teisės aktų analizė leidžia daryti išvadą, jog komercinės paslaptys negali būti laikomos tradiciniu intelektinės nuosavybės teisės objektu. Be abejonės, galimos situacijos kai komercinės paslapties objektas atitiks intelektinės nuosavybės objektui keliamus reikalavimus, tačiau šio objekto savininkas pasirinktą – ne intelektinės nuosavybės teikiamos teisinės apsaugos formą (pvz. jeigu išradimas atitinka patentabilumo kriterijus, tačiau dėl mažos išradimo vertės išradėjas nusprendžia saugoti išradimą kaip komercinę paslaptį).

Lietuvos teisės doktrinos autoriai nurodo, jog komercinių paslapčių apsauga yra vienas iš seniausiai susiformavusių apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos institutų⁶⁹. Ši nuomonė grindžiama argumentu, jog skirtingai nuo intelektinės nuosavybės teisių, kurių objektas taip pat nematerialus ir gali būti įvardytas kaip informacija, komercinių paslapčių apsauga grindžiama ne išimtinėmis teisėmis, o atsakomybės už neteisėtus veiksmus teisiniu režimu. Dėl šios priežasties laikoma, jog komercinės paslaptys suteikia siauresnės apimties teisinę apsaugą nei intelektinės nuosavybės teisės: ieškinys gali būti pareiškiamas tik prieš neteisėtai atskleidusius ar įgijusius komercinę paslaptį asmenis, bet ne prieš trečiuosius sąžiningus asmenis. Taip pat, komercinės paslapties statusas gali būti suteikiamas bet kokio turinio informacijai, o efektyvi komercinės paslapties apsauga labiausiai priklauso nuo paties informacijos turėtojo faktinių veiksmų, kuriais informacija yra apsaugoma nuo atskleidimo tretiesiems asmenims⁷⁰. Autorių nuomone, šie komercinių paslapčių bruožai skiria jas kitų intelektinės nuosavybės objektų.

⁶⁷ Pvz. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598) 1 str. 1 d. numato, jog intelektinės nuosavybės objektais gali būti pripažinti literatūros, mokslo ir meno kūriniai, atlikėjų, fonogramų gamintojų įrašai ir pan.

⁶⁸ Pvz. Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymo 4 str. 1 d. yra keliami kūrinio pripažinimo autorių teisių objektu originalumo ir kūrybinės veiklos rezultato reikalavimai. Lietuvos Respublikos patentų įstatyme (Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120) išradimui, kaip galimam intelektinės nuosavybės objektui, keliami naujumo, išradimo lygio ir pramoninio pritaikomumo reikalavimai.

⁶⁹ BIRŠTONAS, R., *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 809.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 807.

Svarbu paminėti, jog, komercinių paslapčių teisinė apsauga taip pat patenka po Lietuvos Respublikos KĮ⁷¹ veikimo sritimi, kurio 15 str. 1 d. 3 p. įtvirtina apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, bei nurodo, jog ūkio subjektams draudžiama atlikti bet kuriuos veiksmus, prieštaraujančius ūkinės veiklos sąžiningai praktikai ir geriems papročiams, kai tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti, įskaitant informacijos, kuri yra kito ūkio subjekto komercinė paslaptis, naudojimą, perdavimą, skelbimą be šio subjekto sutikimo, taip pat tokios informacijos gavimą iš asmenų, neturinčių teisės šios informacijos perduoti, turint tikslą konkuruoti, siekiant naudoti sau arba padarant žalą šiam ūkio subjektui.

Taigi, galima teigti, jog komercinių paslapčių apsauga yra specialus apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos institutas, patenkantis į pramoninės nuosavybės teisės sritį, kuri savo ruožtu yra intelektinės nuosavybės teisės šakos dalis. Šią poziciją patvirtina teisės doktrina, nurodanti, jog plečiantis pramoninės nuosavybės objektų katalogui šiuo metu pramoninės nuosavybės objektu gali būti laikoma ir neatskleista komercinė informacija (*know-how*)⁷². Tokios pat nuomonės laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis teismas (toliau – LAT), įvardindamas, jog komercinės paslaptys yra pramoninės nuosavybės objektai⁷³, taigi – intelektinės nuosavybės teisės šakos dalis. Komercinės paslapties institutas koegzistuoja kartu su intelektinės nuosavybės sistema bei ją papildo⁷⁴. Nors komercinės paslaptys yra priskiriamos pramonei (intelektinei) nuosavybei, jos saugomos ne intelektinei nuosavybės apsaugai skirtų normų pagrindu, tačiau ginamos pagal prievolių⁷⁵ arba apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės normas⁷⁶. Dėl šių priežasčių, komercinė paslaptis negali būti laikoma vienu iš tradicinių intelektinės nuosavybės objektų.

⁷¹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856.

⁷² STONKIENĖ, M. *Intelektinės nuosavybės teisė. Autorių teisė*. Vilnius: Europos socialinis fondas, 2011, p. 30. Tačiau verta pažymėti, jog *know-how* terminas neturėtų būti tapatinamas su komercine paslaptimi. Šios sąvokos skiriasi savo turiniu, tačiau daugelis autorių vartoja jas kaip sinonimus.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

⁷⁴ ULLRICH, H, et al. *TRIPS plus 20. From Trade Rules to Market Principles*. Munich: Max Planck Institute for Innovation, 2016. SURBLYTĖ, G. *Enhancing TRIPS: Trade Secrets and Reverse Engineering*, p. 753.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso nuostatos.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 15 str. 1 d. 3 p.

2. NACIONALINIS KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ TEISINĖS APSAUGOS MODELIS

2.1. Komercinės paslapties samprata Lietuvoje

Lietuvos teisėje įtvirtiną komercinės paslapties sampratą atskleidžia Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas⁷⁷. CK 1.116 str. 1 dalis numato, jog informacija laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu turi tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negali būti laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas ją yra patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą. Taip pat, CK numato, jog įstatymai gali nustatyti kokia informacija negali būti laikoma komercine (gamybine) paslaptimi. Taigi, CK neapibrėžia kokio turinio informacija gali būti laikoma komercine paslaptimi, tačiau įtvirtina informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus. Analogiški reikalavimai (slaptumo, komercinės vertės, pagrįstų veiksmų išlaikyti informaciją slapta) yra įtvirtinami TRIPS sutarties 7 sk. 39 str. 2 d. Akivaizdu, jog CK 1.116 str. nuostatos atspindi TRIPS sutarties turinį.

CK 1.116 str. ir TRIPS sutarties 39 str. įtvirtinamos taisyklės leidžia komercinės paslapties savininkui nustatyti jos turinį sudarančią informaciją. Tais atvejais kai komercinės paslapties savininkas yra bendrovė, jos turinį nustato bendrovės organai. Pvz., Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 34 str.⁷⁸ 3 d. nurodo, jog bendrovės valdyba nustato informaciją, kuri laikoma bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi ir konfidencialia informacija. Jeigu bendrovėje valdyba nesudaroma, šią funkciją atlieka vadovas. Komercine (gamybine) paslaptimi ir konfidencialia informacija negali būti laikoma informacija, kuri pagal ABĮ ir kitus įstatymus turi būti vieša.

Komercinės paslapties sąvoka yra sistemiškai vartojama ir kituose teisės aktuose. Lietuvos Respublikos darbo kodekso⁷⁹ (toliau – DK) 235 str. 2 d. 2 p. numato, jog šiurkščiu darbo pažeidimu gali būti laikoma valstybės, tarnybos, komercinių ar technologinių paslapčių atskleidimas arba jų pranešimas konkuruojančiai įmonei. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas⁸⁰ (toliau – BK) numato dvi atskiras nusikalstamas veikas susijusias su komercinėmis paslaptimis – komercinį šnipinėjimą (BK 210 str.) bei neteisėtą

⁷⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

komercinės paslapties atskleidimą (BK 211 str.). Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo⁸¹ 32 ir 34 str. įpareigoja akcinės bendrovės stebėtojų tarybos bei valdybos narius saugoti komercines (gamybines) paslaptis, konfidencialią informaciją, kurias sužinojo atitinkamai būdami stebėtojų tarybos ar valdybos nariais. Lietuvos Respublikos bankų įstatymo⁸² 55 str. įtvirtina banko paslapties sampratą. Be to, įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai nurodo kokią informaciją valstybė ar ūkio subjektas privalo atskleisti visuomenei bei kokia informacija negali būti įslaptinama ir laikoma komercine paslaptimi, pvz. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo⁸³ 15 str. 3 d. numato, jog valstybės reguliuojamos kainos turi būti skelbiamos viešai, Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo⁸⁴ 15 str. 4 d. numato kokie produkto duomenys negali būti laikomi komercine paslaptimi, pvz. produkto pavadinimas ir identifikavimo duomenys, galimi produkto pakeitimo į saugų būdai ir priemonės, produkto poveikio vartotojų sveikatai atliktų tyrimų rezultatai ir pan.

Kadangi CK 1.116 str. neapibrėžia komercinės paslapties turinio, saugomos informacijos spektras gali būti platus. Bendrovės atveju komercinės paslapties objektu dažniausiai būna bendrovės planavimo ir valdymo, gamybos, bendrovės technikos ir mokslo, technologijų, finansų, bendrovės rinkų, derybų, partnerių ir kainų duomenų bei kita informacija⁸⁵. Nors komercinės paslapties objektui ir nėra keliami specifiniai turinio reikalavimai (pvz. kaip tai daroma kitų intelektinės nuosavybės objektų atžvilgiu, reikalaujant išradimo lygio, naujumo, originalumo ir pan.), CK įtvirtina tris formalius informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus.

Sisteminė CK 1.116 str. analizė leidžia daryti išvadą, jog norint informaciją pripažinti komercine paslaptimi, ji turi atitikti:

1. slaptumo kriterijų (informacija nėra vieša ir jos nežino tretieji asmenys);
2. komercinės (gamybinės) vertės kriterijų (informacija turėti tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę vien dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys);
3. informacijos savininko pastangų kriterijų (informacija turi būti slapta dėl tikslingų informacijos savininko pastangų).

Jeigu komercinės paslapties savininkas norės apginti savo pažeistas teises, jis privalės įrodyti, kad pažeidimo padarymo metu jo turima informacija atitiko visus tris formalius informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus.

⁸¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.

⁸² Lietuvos Respublikos bankų įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 54-1832.

⁸³ Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 56-2224.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 52-1673.

⁸⁵ MATKEVIČIUS, A. Bendrovės komercinės paslapties objektas. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 10(100), p. 89.

Užsienio teisės doktrina pateikia kur kas daugiau kriterijų kuriais remiantis galima įvertinti ar informacija atitinka komercinei paslapčiai keliamus reikalavimus. Pirmajame JAV deliktų sąvade nurodoma⁸⁶, jog atliekant informacijos kvalifikavimo testą, reikia atsižvelgti į šiuos kriterijus:

1. koku lygiu informacija yra žinoma už verslo ribų;
2. koku lygiu su informacija yra susipažinę darbuotojai bei kiti su verslu susiję asmenys;
3. kokių apsaugos priemonių yra imtasi informacijos slaptumo išsaugojimui;
4. informacijos vertę jos savininkui ir konkurentams;
5. kokios pastangos buvo skirtos ar kiek lėšų buvo išleista informacijos sukūrimui;
6. ar informacija gali būti lengvai prieinama ir nukopijuota.

Siekiant sistemiškai išanalizuoti nacionalinį komercinių paslapčių teisinės apsaugos mechanizmą, kitame darbo poskyryje aptariami CK 1.116 str. 1 d. įtvirtinti pagrindiniai informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijai.

2.2. Informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijai

2.2.1. Informacijos slaptumas

Informacijos slaptumo kriterijus įtvirtinamas CK 1.116 1 d. Sistemiškai aiškinant šią nuostatą, daroma išvada, jog informacija praranda komercinės paslapties statusą, jeigu ji tampa vieša ir apie ją sužino tretieji asmenys.

Jau minėta, jog viešo pobūdžio informacija negali būti pripažinta slapta. Vienas iš pavyzdžių – CK 1.116 str. 2 d. taisyklė, jog komercine (gamybine) paslaptimi nelaikoma informacija apie viešuosius interesus atitinkančias paslaugas teikiančių subjektų paslaugų ir prekių kainas bei veiklos sąnaudas. Atskiri įstatymai gali numatyti analogiškas informacijos išimtis⁸⁷.

Informacijos slaptumo požymis taip pat yra įtvirtintas TRIPS sutarties 39 str. 2 d., nurodant, jog komercine paslaptimi laikomos informacijos apskritai nežino arba lengvai jos negauna tos aplinkos asmenys, kurie paprastai dirba su aptariamąja informacija. Tačiau šis reikalavimas neturėtų būti suabsoliutinamas. Teisės doktrina, komentuodama TRIPS sutarties 39 str. 2 d. įtvirtintą informacijos slaptumo reikalavimą, teigia, jog informacija

⁸⁶ *Restatement of Torts, First*, 1939. Section 757, liability for disclosure of another's trade secret [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrdc.pitt.edu/ashley/RESTATEM.HTM>>.

⁸⁷ Energetikos įstatymo 15 str. 3 d., Produktų saugos įstatymo 15 str. 4 d. ir pan.

gali būti žinoma kitiems su panašia informacija dirbantiems asmenims, tačiau ji bus laikoma slapta, kol netaps viešai prieinama. Kiti autoriai informacijos slaptumą sieja su teisinėmis hipotezėmis, pvz. jeigu apie informaciją žinančių asmenų skaičius viršija tam tikrą suinteresuoto asmenų rato skaičių (*the number of knowing persons exceeds a certain quota of the interested circles*), tokia informacija negali būti laikoma slapta. Taip pat, yra pateikiama nuomonių, jog informacijos slaptumo elementas yra išlaikomas iki to momento kol apie informaciją sužino paskutinis suinteresuoto asmenų rato subjektas (arba paskutinis konkurentas). Tačiau ši nuomonė prieštarauja kitam informacijos pripažinimo komercinė paslaptimi kriterijui – vertingumui, kadangi abejotina, jog plačiam asmenų ratui žinoma slapta informacija gali išlaikyti savo vertę ir sukurti konkurencinį pranašumą jos savininkui⁸⁸. Taip pat galimos situacijos, kai informacija tampa viešai prieinama kaip visuma (*as a body*), tačiau išlieka slapta dėl konkrečios komponentų konfigūracijos ar jos surinkimo būdo⁸⁹.

LAT savo praktikoje nurodo, jog slaptumas yra fakto, o ne teisės klausimas. Komercinę paslaptį sudaro tik tokia informacija, kuri nėra visuotinai žinoma ar laisvai prieinama tretiesiems asmenims. Tai, kad nurodyta informacija „nėra visuotinai žinoma“, nereiškia, jog informacija turi būti absoliučiai slapta⁹⁰. Taigi, LAT aiškinimas sutampa su teisės doktrinos pozicija, jog informacijai neturėtų būti taikomas absoliutaus slaptumo kriterijus.

Slaptumą galime laikyti objektyviu pačios informacijos požymiu, skirtingu nuo trečiojo požymio – informacijos savininko pastangų išlaikyti informaciją slapta, t. y. informacija gali būti kurį laiką slapta, nors informacijos savininkas jokių pastangų jai apsaugoti nesiiima; ir atvirkščiai – informacija gali neatitikti slaptumo požymio nepaisant didžiulių savininko pastangų ją išsaugoti slapta⁹¹.

Kadangi informacijos slaptumas nėra savarankiškas informacijos kvalifikavimo komercinė paslaptimi kriterijus, jis turi būti aiškinamas kartu su kitu CK 1.116 str. 1 d. įtvirtinamu kriterijumi – informacijos verte. Teismų praktika akcentuoja, jog informacijos slaptumas ir vertingumas turi būti aiškinami kartu, nes informacija turi komercinę vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys, o ją turinčiam asmeniui ši informacija sukuria konkurencinį pranašumą prieš kitus rinkos dalyvius. Taigi tam, kad informacija sudarytų

⁸⁸ ULLRICH, H, *et al. TRIPS plus 20. From Trade Rules to Market Principles*. Munich: Max Planck Institute for Innovation, 2016. SURBLYTĖ, G. *Enhancing TRIPS: Trade Secrets and Reverse Engineering*, p. 737.

⁸⁹ CORREA C. M. *Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. A Commentary on the TRIPS Agreement*. New York: Oxford University Press, 2007, p. 373.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Diteilas“ v. UAB „Chemika“ ir kt., Nr. 3K-3-326/2012.

⁹¹ BIRŠTONAS, R., *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 811.

komercinę paslaptį, nepakanka, kad ji būtų tik slapta, – tokios informacijos turėtojas turi turėti verslo privalumą, gamybinio pranašumo, finansinės naudos ir kita⁹².

2.2.2. Informacijos vertė

CK 1.116 str. 1 d. nurodo, jog informacija bus laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu ji turės tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys. CK akcentuoja informacijos slaptumą bei komercinę naudą jos turėtojui. Analogiškai, TRIPS sutarties 39 str. 2 d. nustato, jog informacija bus kvalifikuojama komercine paslaptimi tik tuo atveju jeigu ji turi komercinę vertę, nes yra slapta. TRIPS sutarties komentaras pabrėžia, jog informacijos vertė turi kilti iš jos slaptumo pobūdžio⁹³.

Šis informacijos kvalifikavimo kriterijus leidžia išvengti ginčų kurie galėtų kilti dėl bevertės informacijos, t. y. užkertamas kelias piktnaudžiavimui teise. Tačiau įstatymų leidėjo formuluojama nuostata yra gana plati – kalbama ne tik apie tikrą bet ir apie potencialią komercinę (gamybinę) vertę jos turėtojui. Taigi, nors ir asmuo šiuo metu iš informacijos negauna jokios komercinės naudos, jis turi pagrindą prognozuoti, jog tokia informacija ateityje gali tapti vertinga. Kaip pabrėžia Dr. A. Matkevičius, potenciali informacijos vertė privalo būti motyvuota ir pagrįsta, priešingu atveju net ir bereikšmė ar mažareikšmė bendrovės informacija galėtų būti pripažįstama slapta ir saugoma⁹⁴. Darbo autoriaus nuomone, kiekvieno ginčo atveju teismas pasilieka teisę nuspręsti ar ginčo objektas turi tikrą ar potencialią komercinę vertę, t. y. ar informacijos slaptumas suponuoja, jog šios informacijos turėtojas gauna realios ar potencialios komercinės naudos.

LAT teigia, jog, informacijos vertingumo testas padeda atskirti komercinę paslaptį nuo paprastos paslapties. Teismo nuomone, tam, kad informacija sudarytų komercinę paslaptį, nepakanka, kad ji būtų slapta, nes tokiu atveju tai tiesiog būtų paslaptis, o ne komercinė paslaptis. Komercinė paslaptis turi suteikti jos turėtojui konkurencinį pranašumą⁹⁵. Taip pat, LAT atkreipia dėmesį į subjektyvųjį informacijos vertės kriterijų, nurodydamas, jog informacijos pripažinimą paslaptimi sprendžia jos savininkas. Savininkas, vadovaudamasis komercijos (gamybos) interesais, sprendžia, kuri informacija yra komercinė paslaptis ir

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

⁹³ CORREA C. M. *Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. A Commentary on the TRIPS Agreement*. New York: Oxford University Press, 2007, p. 373.

⁹⁴ MATKEVIČIUS, A. Bendrovės komercinės paslapties objektas. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 10(100), p. 89.

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Diteilas“ v. UAB „Chemika“ ir kt., Nr. 3K-3-326/2012.

negali būti atskleista⁹⁶. Tai leidžia teismams preziumuoti komercinės paslapties vertę, ypač, atsižvelgiant į trečiąją informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijų – tai, kad informacijos savininkas ėmėsi veiksmų pripažinti ginčo informaciją komercine paslaptimi, t. y. taikomas jau minėtas subjektyvus informacijos vertės nustatymo kriterijus⁹⁷. Tačiau nuostolių padarymo atvejais subjektyvusis vertės nustatymo metodas nėra pakankamas ir turėtų būti nustatyta objektyvi komercinės paslapties vertė⁹⁸.

Nustačius, jog informacija atitinka slaptumo bei komercinės vertės požymius, būtina įvertinti paskutinįjį informacijos kvalifikavimo komercine paslaptimi kriterijų – informacijos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas ją yra patikėjęs, protingas pastangas išsaugoti komercinės paslapties slaptumą.

2.2.3 Informacijos savininko pastangos išlaikyti informacijos slaptumą

CK 1.116 str. 1 d. įtvirtina taisyklę, jog informacija bus laikoma komercine (gamybine), paslaptimi jeigu šios informacijos savininkas ar kitas asmuo, kuriam savininkas šią informaciją patikėjo, imasi protingų pastangų išsaugoti tokios informacijos slaptumą. Tai yra trečiasis formalus informacijos kvalifikavimo kriterijus. Jis orientuojamas į komercinės paslapties savininko aktyvius veiksmus kuriais siekiama išlaikyti informacijos slaptumą ar apsunkti galimybę prie jos prieiti.

Lietuvos teismų praktikoje yra plačiai nagrinėjamas komercinės paslapties savininko pastangų išlaikyti informacijos slaptumą klausimas. Kadangi šis kriterijus yra vertinamasis, komercinės paslapties savininkas privalo įrodyti, jog jo įdėtos pastangos buvo pakankamos ir proporcingos saugomai informacijai. LAT yra pateikęs protingų informacijos savininko pastangų teisės aiškinimo taisykles, nurodydamas, jog informacija turi būti saugoma, bet jos slaptumo užtikrinimo poreikio laipsnis neturėtų būti suabsoliutintas. Kasacinė praktika dėl protingų pastangų išsaugoti informaciją standarto jau suformuota – tai turi būti protingos, bet neypatingos pastangos⁹⁹. Taigi, kaip ir informacijos slaptumo kriterijaus atveju, LAT nesuabsoliutina informacijos savininko pareigos išlaikyti informacijos slaptumą. Taip pat, LAT akcentuoja, jog informacijos apsaugos priemonės turi būti proporcingos –

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Baldų rojus“ v. G. O., Nr. 3K-3-197/2007.

⁹⁷ BIRŠTONAS, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 811.

⁹⁸ MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Diteilas“ v. UAB „Chemika“ ir kt., Nr. 3K-3-326/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Auto express“ v. UAB „Vlantana Spedition“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-317-916/2015.

komercinę paslaptį sudarančių duomenų apsaugai skirti veiksmai neprivalo būti ypatingi, papildomai išaiškintina, kad komercinės paslapties apsaugos priemonės neturėtų pernelyg apsunkinti asmens ūkinės komercinės veiklos vykdymo ir reikalauti neproporcingų finansinių, žmogiškųjų ar kitokių išteklių¹⁰⁰.

JAV teismų praktika taip pat pripažįsta, jog komercinės paslapties savininko pastangos išlaikyti informacijos slaptumą neturi būti suabsoliutinamos. 1970 m. byloje *Du Pont de Nemours v. Christopher*, komercinė paslaptis buvo pasisavinta iš oro nufotografavus chemijos pramonės gamyklos statybų aikštelę, tokiu būdu įgyjant informaciją apie DuPont gaminamo metanolio gamybos būdą. Teismas pripažino, jog reikalavimas pastatyti stogą virš gamyklos statybų aikštelės prieštarautų proporcingumo principui¹⁰¹.

Taip pat, skirtingas saugomos informacijos turinys gali nulemti reikalaujamos apsaugos intensyvumą. Skirtinga komercinę paslaptį sudarančios informacijos esmė, pobūdis, panaudojimo sritis ir būdai, ekonominė vertė, sukurianti skirtingą konkurencinį pranašumą, nulemia ir skirtingus apsaugos protingumo standartus. Kuo vertingesnė konkreti komercinę paslaptį sudaranti informacija, tuo intensyvesni turi būti jos savininko veiksmai šiai informacijai saugoti, kad ši apsauga būtų pripažinta protinga¹⁰². LAT pateikia protingų informacijos savininko pastangų pavyzdžių – komercinė paslaptimi laikoma informacija, kurią savininkas saugo protingomis pastangomis, pavyzdžiui, fizinėmis, techninėmis, teisinėmis, organizacinėmis ar kitokiomis priemonėmis; ar asmuo ėmėsi priemonių saugoti informaciją, vertinama pagal tai, ar jis priėmė sprendimą paskelbti konkrečius duomenis kaip saugotinus ir ėmėsi protingų saugos priemonių. <...> informacija turi būti slapta dėl jos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas ją yra patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą. Pavyzdžiui, protingomis pastangomis išsaugoti informacijos slaptumą *inter alia* galėtų būti laikomos papildomos sutarčių nuostatos, įtvirtinančios konfidencialumo pareigą, tačiau savaime faktas, jog bendrovėje nėra patvirtinto komercinių paslapčių sąrašo, neturi būti suabsoliutinamas¹⁰³.

Vienas iš geriausių komercinės paslapties apsaugos pavyzdžių yra „Coca-Cola“ (žinomo kaip *Merchandise 7X*) gėrimo receptui taikoma apsauga. Teigiama, jog rašytinis recepto variantas yra laikomas Atlantoje, banko saugykloje, kuri gali būti atidaroma tik

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

¹⁰¹ DUSTON, T; ROSS, T. *Intellectual property protection for trade secrets and know-how*. [Žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ipo.org/wp-content/uploads/2013/04/IP_Protection_for_Trade_Secrets_and_Know-how1076598753.pdf>.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje E. D. B. v. UAB „Žaibo ratas Vilnius“ ir kiti, Nr. 3K-3-366/2011..

esant kompanijos direktorių tarybos sprendimui. Kompanija laikosi politikos, jog gėrimo receptas yra atskleidžiamas tik dvejiems asmenims, kurių tapatybės griežtai laikomos paslapyje (laikoma, jog šių asmenų tapatybės savaime yra atskira paslaptis). Šiems asmenims neleidžiama tuo pačiu metu skristi vienu lėktuvu¹⁰⁴. Jeigu vienas iš jų miršta, kitas asmuo pasirenka naują kompanijos darbuotoją kuriam perduodama gėrimo receptą sudaranti informacija¹⁰⁵. Panašių priemonių imamasi ir kitų *Coca-Cola* kompanijos gėrimų receptų apsaugai užtikrinti. Turint omenyje, jog „*Coca-Cola*“ prekės ženklo vertė siekia 73 milijardus JAV dolerių¹⁰⁶, šio gėrimo recepto (kuris didžiaja dalimi atsakingas už bendrovės sėkmę) apsaugos priemonės priemonės yra proporcingos saugomos komercinės paslapties vertei.

Kadangi komercinių paslapčių saugoma informacija dažnu atveju yra atskleidžiama darbuotojams, kontrahentams ir kitiems suinteresuotiems tretiesiems asmenims, LAT atkreipia dėmesį į protingas informacijos apsaugos priemones informacijos atskleidimo atvejais. Saugomos informacijos savininkas turėtų sudaryti sąlygas kitiems asmenims aiškiai ir nedviprasmiškai suprasti, kad atitinkama informacija yra slapta, jis taip pat turi sukurti tvarką, kaip su šia informacija susipažinti, užtikrinti jos laikymąsi. Be minėtų reikalavimų, turi būti protingai apibrėžiamas asmenų, kuriems komercinė paslaptis teisėtai atskleidžiama, ratas – neturi egzistuoti galimybių susipažinti su komercine paslaptimi tiems asmenims, kuriems tai objektyviai nėra reikalinga¹⁰⁷. Paprastai šie reikalavimai yra įgyvendinami pasirašant atitinkamus susitarimus, t. y. civiliniuose santykiuose – konfidencialumo sutartis, darbo – nekonkuravimo susitarimus, ar darbo sutartis į kurias yra įtraukiama konfidencialumo pareiga. Šių susitarimų turinys gali būti įvairus, tačiau svarbiausia aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžti kokia informacija yra laikoma komercine paslaptimi bei koks elgesys bus laikomas konfidencialumo pareigos pažeidimu. Už šios pareigos pažeidimą dažniausiai numatomos konkretaus dydžio baudos. Kadangi konfidencialumo ir nekonkuravimo susitarimai pasižymi savo specifika, tokių susitarimų analizė turėtų būti kito akademinio darbo tyrimo objektas. Plačiau konfidencialumo ir nekonkuravimo susitarimai darbe nebus analizuojami.

Taip pat, svarbu nesusiekti formalus ūkio subjekto vadovaujančių asmenų sprendimo, kokia informacija yra komercinė paslaptis, nebuvimo (tokį formalų požiūrį

¹⁰⁴ WIPO IP Panorama: Module 04. *Trade secrets. Learning points* [interaktyvus]. Žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/ip_panorama_4_learning_points.pdf>.

¹⁰⁵ *Coca-Cola formula* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://en.wikipedia.org/wiki/Coca-Cola_formula>. Nuoroda į POUNDSTONE, W. *Big Secrets*. William Morrow & Co, 1983, p. 28.

¹⁰⁶ Interbrand. Best global brands 2016. Coca-cola [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://interbrand.com/best-brands/best-global-brands/2016/ranking/cocacola/>>.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

galėtų suponuoti jau aptarta ABĮ 34 str. 3 d. nuostata, kuri numato, jog bendrovės valdyba nustato informaciją, kuri laikoma bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi ir konfidencialia informacija.). Net ir nesant atitinkamo juridinio asmens organo formalaus sprendimo, bet nustačius, jog ūkio subjektas ėmėsi protingų pastangų saugoti informacijos slaptumą, informacija galėtų būti pripažinta komercine paslaptimi¹⁰⁸.

Taigi, CK 1.116 str. 1 d. įtvirtinti informacijos kvalifikavimo komercine paslaptimi kriterijai atitinka tarptautiniuose teisės aktuose ir teisės doktrinoje įtvirtintą komercinės paslapties sampratą, t. y. komercinė paslaptis yra apibrėžiama pagal tuos pačius bruožus – informacijos slaptumą, komercinę vertę bei savininko pastangas išlaikyti tokios informacijos slaptumą. Lietuvos teismų praktikos analizė leidžia daryti šias išvadas:

1. Informacijos slaptumas neturi būti absoliutus. Informacija gali būti atskleidžiama kontrahentams, darbuotojams ir kitiems suinteresuotiems asmenims, svarbu, jog būtų laikomasi protingų informacijos apsaugos priemonių. Komercine paslaptimi laikoma informacija išliks slapta kol ji netaps viešai prieinama;
2. Informacijos komercinės vertės kriterijus padeda atskirti komercinę paslaptį nuo paprastos paslapties. Komercine paslaptimi saugoma informacija turi būti vertinga vien dėl to, jog ji nėra prieinama kitiems asmenims, t. y. šios informacijos turėjimas turi suteikti jos savininkui konkurencinį pranašumą;
3. Protingos savininko pastangos išlaikyti informaciją slapta yra vertinamojo pobūdžio. Šios pastangos turi būti pakankamos ir proporcingos saugomos informacijos vertei, tačiau jos nėra suabsoliutinamos. Saugomos informacijos turinys ir vertė gali nulemti reikalaujamų protingų pastangų išlaikyti informacijos slaptumą intensyvumą.

¹⁰⁸ BIRŠTONAS, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010, p. 812.

2.3. Teisinės atsakomybės rūšys

Komercinės paslapties sąvoka sistemiškai vartojama CK ir kituose teisės aktuose. Tai suponuoja komercinių paslapčių universalumą – jų saugoma informacija gali apimti įvairių teisės šakų saugomas vertybes. Dėl šios priežasties, neteisėtas komercinių paslapčių atskleidimas gali užtraukti ne tik civilinę, bet ir baudžiamąją, administracinę ar drausminę atsakomybę, t. y. atsakomybę už neteisėtą komercinės paslapties atskleidimą *inter alia* numatyta DK, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse¹⁰⁹ (toliau – ANK) ir BK.

Civilinė atsakomybė. Jeigu atsakomybę už neteisėtą komercinės paslapties atskleidimą yra numatyta šalių sudarytoje sutartyje, nukentėjusioji šalis galės remtis sudarytos sutarties nuostatomis ir taikyti sutartinę civilinę atsakomybę. Kitu atveju atsakingam asmeniui yra taikoma deliktinė civilinė atsakomybė. Pažymėtina, jog įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs neteisėtu elgesiu komercinių paslapčių atžvilgiu padarytos žalos dydžio nustatymo kriterijus. CK 1.116 str. 4 d. nurodo, jog asmens nuostoliais už neteisėtą komercinės paslapties įgijimą, atskleidimą ir naudojimą bus laikomos išlaidos skirtos komercinei (gamybinei) paslapčiai sukurti, tobulinti, ar naudoti. Be to, nuostoliais bus laikomos ir negautos pajamos. Pajamos, gautos neteisėtai naudojant komercinę (gamybinę) paslaptį, laikomos nepagrįstu praturtėjimu.

Norint taikyti sutartinę ar deliktinę atsakomybę, nukentėjusioji šalis privalo įrodyti visų civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindų buvimą: 1. neteisėtus veiksmus (CK 6.246 str.); 2. priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (CK 6.247 str.); 3. kaltę (CK 6.248 str.); 4. žalą ir nuostolius (CK 6.249 str.). Pažymėtina, jog civilinės atsakomybės taikymo atveju skolininko kaltė yra preziumuojama, nebent įstatymas numato kitaip. Civilinės atsakomybės taikymo ypatumai už neteisėtą komercinių paslapčių įgijimą, naudojimą ar atskleidimą yra nagrinėjami per civilinės atsakomybės sąlygų taikymo prizmę.

Neteisėti veiksmai. CK 6.246 str. nurodo, jog civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Neteisėti veiksmai turi būti įrodomi bylose kuriose keliamas deliktinės civilinės atsakomybės klausimas, kadangi esant šalių sudarytai sutarčiai, bet koks sutarties pažeidimas bus laikomas neteisėtu veiksmu¹¹⁰.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. TAR, 2015, Nr. 11216.

¹¹⁰ Susitarimas – tai prievolės atsiradimo pagrindas. Sutarties dalyviai neturi pasirinkimo teisės vykdyti sutartį ar jos nevykdyti. Jei savanoriškai įsipareigojama vykdyti sutartį, tai kita jos šalis pagrįstai tikisi, kad bus laikomasi visų sutarties sąlygų. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 3 d. nutartis

LAT yra pažymėjęs, jog byloje dėl komercinių paslapčių pažeidimo reikia nustatyti kaip konkrečiai byloje pasireiškė neteisėti veiksmai, t. y. ar neteisėti veiksmai pasireiškė tik kaip neteisėtas informacijos gavimas, atskleidimas, perdavimas, ar informacija buvo pasinaudota, kokie kiekvieno iš šių veiksmų padariniai¹¹¹. Taip pat, LAT įtvirtina dalinės atsakomybės taikymo taisyklę, nurodant, jog tais atvejais kai įmanoma atskirti, kokius konkrečiai veiksmus kiekvienas iš subjektų atliko, kokia žala kilo dėl kiekvieno iš asmenų neteisėtų veiksmų, kiekvienas asmuo turi atsakyti atitinkama dalimi¹¹². Taigi, LAT išskiria tris neteisėtas veikas komercinių paslapčių savininko atžvilgiu. Tokie veiksmai apima neteisėtą komercinės paslapties įgijimą, naudojimą ir atskleidimą.

Kadangi tokio pobūdžio ginčiuose dažniausiai yra keliamas buvusių darbuotojų, bei naujųjų darbdavių civilinės atsakomybės klausimas, LAT yra nurodęs kokių pagrindų atsiranda kiekvieno iš nurodytų subjektų civilinė atsakomybė, be kita ko pateikiant nuorodą į KĮ. Darbuotojo veiksmų neteisėtumas už komercinės paslapties neteisėtą įgijimą (paviešinimą) ir (ar) naudojimą kyla iš darbo sutarties, kuriai pasibaigus, išliko darbuotojo įsipareigojimas buvusiam darbdavei saugoti jos komercinės paslaptis. Jis atsako CK 1.116 straipsnio 4 dalies pagrindu. <...> Darbdavio atsakomybė atsiranda savarankiško delikto pagrindu (CK 1.116 straipsnio 4 dalis ir KĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punktas), t. y. kito ūkio subjekto informacijos, turinčios komercinės paslapties statusą, gavimas iš asmens, neturinčio teisės šios informacijos perduoti, turint tikslą konkuruoti, siekiant gauti naudos sau arba padarant žalą šiam ūkio subjektui. CK 1.116 straipsnio 4 dalis nuo Konkurencijos įstatymo KĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punkto atibojama pagal subjektus, kuriems taikomos atitinkamos normos – CK 1.116 straipsnio 4 dalis taikoma visiems asmenims, o KĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punktas – tik ūkio subjektams. Šios teisės normos atskiriamos pagal ankstesniuose šios nutarties punktuose minėto tikslo konkuruoti egzistavimą arba neegzistavimą – kai jo nėra, taikomas tik CK 1.116 straipsnis, jam esant – ir Konkurencijos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punktas¹¹³.

Priežastinis ryšys. Civilinio kodekso 6.247 str. numato, jog atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Taigi, norint taikyti civilinę

civilinėje byloje UAB „Big trans“ ieškinį v. UAB Lietuvos pervežimo bendrovei (buvusi UAB „Lomer point bridge“) ir R. K. Nr. 3K-3-421-695/2015.

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

¹¹² *Ibidem.*

¹¹³ *Ibidem.*

atsakomybę, yra būtina nustatyti vieną iš pagrindinių civilinės atsakomybės taikymo sąlygų – priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir nuostolių.

LAT yra pažymėjęs, jog neteisėtas pasinaudojimas komercinę paslaptį sudarančiais duomenimis turėtų būti atsiradusių neigiamų padarinių priežastis¹¹⁴. Komercinę paslaptį sudarančios informacijos paviešinimo atveju neteisėti veiksmai – duomenų įgijimas, atskleidimas ar perdavimas – turi būti susiję priežastiniu ryšiu su kilusiais nuostoliais. Priežastinis ryšys pasireiškia tuo, kad komercinę paslaptį sudaranti informacija tokį savo statusą praranda dėl neteisėtų veiksmų, o jos savininkas netenka galimybės gauti iš jos komercinės naudos¹¹⁵. Tačiau LAT pripažįsta ir netiesioginio priežastinio ryšio teoriją – kai žala atsiranda ne tiesiogiai iš neteisėtų veiksmų, bet kai šie veiksmai yra pakankamai susiję su žalingais padariniais. Tačiau bet kuriuo atveju atsiradusios neigiamos pasekmės neturėtų būti pernelyg nutolusios nuo atliktų neteisėtų veiksmų¹¹⁶.

Kaltė. Kaltė yra viena iš būtinųjų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų. CK 6.248 str. numato, jog civilinė atsakomybė atsiranda tik tais atvejais, jeigu įpareigotas asmuo kaltas, išskyrus įstatymų arba sutarties numatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės. Kaltė gali pasireikšti tyčia arba neatsargumu. Laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. LAT nurodo, jog tyčiai konstatuoti reikalingas aiškus subjekto žinojimas, kad konkretūs duomenys sudaro ūkio subjekto komercinę paslaptį, neatsargumas konstatuojamas, kai asmuo, atsižvelgiant į aplinkybių visumą, turėjo žinoti apie tai, kad informacija yra komercinė paslaptis, tačiau nebuvo tiek atidus ir rūpestingas, kiek buvo būtina¹¹⁷.

Žala ir nuostoliai. Žalos samprata įtvirtina CK 6.249 str. 1 d., nurodanti, jog žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Auto express“ v. UAB „Vlantana Spedition“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-317-916/2015.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

¹¹⁶ Pagal teisės doktriną ir formuojamą teismų praktiką priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą sąlygiškai galima padalyti į du etapus. Pirmame etape, taikant *conditio sine qua non* testą (ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija), nustatomas faktinis priežastinis ryšys. Šiame etape sprendžiama, ar žalingos pasekmės kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingos pasekmės būtų atsiradusios, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Antrame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar pasekmės teisiškai nėra pemelyg nutolusios nuo neteisėto veiksmo (deliktinės atsakomybės ribas siaurinti priežastinio ryšio teorija). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje J. R. ir Z. R. v. VĮ Vilniaus universiteto Santariškių klinikos, Nr. 3k-3-206/2005, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje L. B., I. V., I. Z. A v. daugiabučio namo savininkų bendrija „Medvėgalis“, UAB „Telšių šilumos tinklai“, Nr. 3K-7-345/2007.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

žalos išraiška yra nuostoliai. Jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas. Sistemiskai aiškinant CK nuostatas, reikėtų atsižvelgti į CK 1.116 str. 4 d. kuri numato, jog asmenys, neteisėtai būdais įgiję informaciją, kuri yra komercinė (gamybinė) paslaptis, privalo atlyginti padarytus nuostolius. Pareigą atlyginti padarytus nuostolius taip pat turi darbuotojai, kurie pažeisdami darbo sutartį atskleidė komercinę (gamybinę) paslaptį, ar kitokios sutarties šalis, atskleidusi gautą komercinę paslaptį pažeisdama sutartį. Nuostoliais šiuo atveju laikomos paslapčiai sukurti, tobulinti, naudoti turėtos išlaidos bei negautos pajamos. Pajamos, gautos neteisėtai naudojant komercinę (gamybinę) paslaptį, laikomos nepagrįstu praturtėjimu. Taigi, įstatymų leidėjas aiškiai apibrėžia kas yra laikoma nuostoliais komercinių paslapčių atskleidimo atvejais. Jie gali būti tiesioginiai – komercinei paslapčiai sukurti, tobulinti, naudoti turėtos išlaidos bei netiesioginiai – negautos pajamos.

Konfidencialios informacijos atskleidimas dažniausiai sukelia netiesioginius nuostolius. Jie gali pasireikšti sumažėjusiu įmonės konkurenciniu potencialu, žala bendrovės reputacijai, negautomis pajamomis ir pan. Lietuvos teismų praktika yra suformulavusi negautų pajamų fakto nustatymo taisykles. Turto sumažėjimas ar negautos pajamos yra kreditoriaus numatytos ir realiai tikėtinos gauti sumos, kurių jis negavo dėl neteisėtų skolininko veiksmų, arba dėl tokių veiksmų prarasta nauda. Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje yra nurodoma, kad apie tai, ar patirti nuostoliai gali būti vertinami kaip negautos pajamos arba patirtos išlaidos (turto sumažėjimas), sprendina pagal tokius kriterijus: 1) ar pajamos buvo numatytos gauti iš anksto; 2) ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai; 3) ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų skolininko veiksmų¹¹⁸. Taigi, remiantis CK 6.249 straipsnio 1 dalimi, turi būti nustatytos realios asmens galimybės gauti konkrečias pajamas, atsižvelgiant į ankstesnes jo gautas pajamas, pasiruošimą ir priemones, kurių ėmėsi, siekdamas gauti šių pajamų ir pan.¹¹⁹

Administracinė atsakomybė. ANK numato specifinius atsakomybės už neteisėtą komercinės paslapties atskleidimą atvejus. Šios teisės normos taikomos apibrėžtiems teisiniams santykiams bei specifiniams šių santykių dalyviams.

ANK 148 str. 3 d. įtvirtinta privatizavimo institucijų atsakingų asmenų, privatizavimo objektų valdytojų bei įmonių vadovų ir vyriausiųjų buhalterių ar buhalterinę apskaitą tvarkančių įmonių struktūrinių padalinių vadovų arba pagal sutartį buhalterinės apskaitos

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinė sesija. 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje V. Š. v. A. N., A. N., Nr. 3K-P-382/2006.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje ŽŪB „Vanaginė“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Nr. 3K-3-305/2007.

paslaugas teikiančių įmonių vadovų ar kitų atsakingų asmenų administracinę atsakomybę už informacijos apie privatizavimo objektą, laikomos konfidencialia informacija arba pramonine ar komercine paslaptimi, atskleidimą kitam asmeniui, kurio susipažinimas su šia informacija nenumatytas privatizuojant valstybės ir savivaldybių akcijas¹²⁰.

Pagal ANK 196 str. 2 d., administracinė atsakomybė užtraukiama už neteisėtą banko paslapties, Centrinės kredito unijos ar kredito unijos paslapties atskleidimą¹²¹. Nors ir negalima tapatinti komercinės bei banko paslapties sąvokų, LAT pripažįsta, jog banko paslaptis gali būti laikoma komercine paslaptimi – vien tai, kad komercinę paslaptį sudarantys duomenys yra tokios pat rūšies ar turinio, kaip ir banko paslaptį sudarantys duomenys, nėra pagrindas teigti, kad tai banko, o ne komercinė paslaptis. Svarbu, ar banko paslaptį sudarantys duomenys atitinka komercinei paslapčiai keliamus reikalavimus¹²².

Drausminė ir materialinė atsakomybė. Tuo atveju kai komercinės paslapties savininką ir šią paslaptį atskleidusį asmenį sieja darbo santykiai – atsakomybės atsiradimo pagrindui kompleksiskai taikomos DK bei CK nuostatos. Taip pat, darbuotoją ir darbdavį gali sieti konfidencialumo ar nekonkuravimo susitarimų sąlygos. Konfidencialumo pareigos dažniausiai yra įtraukiamos į darbo sutarčių turinį. Neteisėtas komercinės paslapties atskleidimas darbuotojui gali užtraukti drausminę ir materialinę atsakomybę.

LR DK 136 str. 3 d. 2 p. nurodo, jog darbdavys turi teisę nutraukti darbo sutartį apie tai iš anksto neįspėjęs darbuotojo kai darbuotojas vieną kartą šiurkščiai pažeidžia darbo pareigas (DK 235 str.). Aptariamoms normoms dispozicija nukreipia į DK 235 str., kuris apibrėžia koks darbuotojo elgesys gali būti laikomas šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu. DK 235 str. 2 d. 2 p. *expressis verbis* nurodo, jog vienas iš tokių pažeidimų gali būti valstybės, tarnybos, komercinių ar technologinių paslapčių atskleidimas arba jų pranešimas konkuruojančiai įmonei.

Jeigu darbuotojas padaro žalos darbdaviui, jam gali būti taikoma materialinė atsakomybė. Svarbu pažymėti, jog materialinė darbuotojo atsakomybė bus taikoma tik tuo atveju jeigu bus nustatytos visos DK 246 str. įtvirtintos materialinės atsakomybės atsiradimo sąlygos. Darbuotojų materialinės atsakomybės ribos yra numatytos DK 254 str., tačiau komercinių paslapčių ginčų praktika rodo, jog, darbuotojai linkę komercines paslaptis atskleisti tyčia, tad tokiais atvejais darbuotojas privalėtų atlyginti visą žalą pagal DK 255 str. Analogiška situacija susidarytų jeigu komercinės paslapties atskleidimas būtų

¹²⁰ Tokios informacijos atskleidimas užtraukia baudą nuo šešių šimtų iki vieno tūkstančio vieno šimto dvidešimt eurų.

¹²¹ Šiame straipsnyje nurodytų subjektų paslapties atskleidimas užtraukia baudą nuo šešių šimtų iki penkių tūkstančių aštuonių šimtų eurų.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje G. Z. v. AB „Parex bankas“, Nr. 3K-3-499/2006.

pripažintas BK 211 str. numatyta nusikalstama veika (komercinės paslapties atskleidimas) ar su darbuotoju būtų sudaryta visiškos materialinės atsakomybės sutartis.

Teisės doktrina pripažįsta, jog darbuotojų migracija yra vienas iš didžiausių iššūkių komercinių paslapčių teisei apsaugai¹²³. Didelė dalis komercinių paslapčių teisinių ginčų kyla dėl tipinės situacijos, kai buvęs įmonės darbuotojas atskleidžia buvusio darbdavio komercines paslaptis konkuruojančiai įmonei ar pats pradeda konkuruoti su buvusiu darbdaviu. Tokius darbuotojo veiksmus gali nulemti asmeninės ar finansinės darbuotojo paskatos. Šių ginčų dažnumas lemia gausią LAT praktiką darbuotojų drausminės ir materialinės atsakomybės klausimais.

Viena iš pagrindinių LAT įtvirtinamų taisyklių – tinkamas darbuotojo supažindinimas su darbdavio komercinių paslapčių turiniu, t. y. darbuotojas turi suprasti, jog saugoma informacija yra komercinė paslaptis – sprendžiant, ar konfidencialios informacijos savininkas ėmėsi protingų pastangų ją apsaugoti, vertintinos aplinkybės, kaip tokia informacija buvo apibūdinta, ar ją žinoję darbuotojai informuoti apie tam tikrų duomenų išskirtinę komercinę (gamybinę) vertę, ar ši informacija nebuvo viešai prieinama¹²⁴. Tačiau ši taisyklė nėra absoliuti, ir vien faktas, jog darbuotojas nėra supažindintas su konkrečiu komercinių paslapčių sąrašu negali lemti išvados, jog darbuotojas apie šias paslaptis nežinojo (pvz. jeigu komercinės paslaptys yra įvardintos darbo sutartyje)¹²⁵.

Taip pat, naujesnė Lietuvos teismų praktika išskiria skirtingas konfidencialios informacijos rūšis, numatant teisinę atsakomybę už specifinio pobūdžio konfidencialios informacijos atskleidimą. Pagal LAT, informacija gali tapti neatsiejama darbuotojo gebėjimų, įgūdžių bei žinių dalimi (pvz., įmonėje taikoma geroji praktika, vadybos metodai, darbo su klientais metodai, derybų vedimo būdai ir kt.), todėl pareiga neatskleisti tokios informacijos galioja tik tol, kol darbuotojas dirba įmonėje kurioje ją sužinojo. Tuo tarpu informacija, kuri neatitinka komercinės paslapties apibrėžties, tačiau kai darbuotojas su ja susipažįsta, netampa neatsiejama jo gebėjimų, žinių ir kompetencijos dalimi, turi būti saugoma ir pasibaigus darbo santykiams, o už jos atskleidimą buvusiam darbuotojui gali kilti teisinė atsakomybė¹²⁶.

Kita LAT teisės aiškinimo taisyklė apima įrodinėjimo standartą, taikomą atvejais kai darbdavys darbuotojui taiko drausminę atsakomybę už neteisėtą komercinės paslapties

¹²³ MERGES P. R.; MENELL S. P.; LEMLEY A. M. *Intellectual Property in the New Technological Age*. New York: Aspen Publishers, 2012, p. 84.

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Cleanex“ v. UAB „Romula“ ir L. Z., Nr. 3K-3-524/2014.

¹²⁵ *Ibidem*.

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

atskleidimą. LAT praktika pabrėžia šiurkštaus darbo pareigų pažeidimo reikšmę, bei nurodo, jog toks pažeidimas turi būti neabejotinas. Šiurkštus darbo pareigų pažeidimas darbo teisiniuose santykiuose kvalifikuojamas kaip vienas sunkiausių darbo sutarties pažeidimų, todėl darbuotojas, kurio darbo sutartis pasibaigia tokiu pagrindu, darbo rinkoje vertinamas nepalankiai ir turi blogas sąlygas konkuruoti su kitais pretendais į darbo vietas. Dėl šios priežasties darbdavys atleisti darbuotoją šiuo pagrindu gali tik tada, kai yra pakankamai duomenų, patikimai patvirtinančių, kad toks atleidimas bus pagrįstas ir teisėtas¹²⁷. Taip pat, sprendžiant, ar darbdavys tinkamai įvykdė savo įrodinėjimo pareigą, būtina atsižvelgti į bendruosius įrodymų pakankamumo civiliniame procese principus ir darbo bylų specifiką. Ginamo intereso ir ginčo materialinis teisinis pobūdis gali lemti, kad vienose bylose taikomi griežtesni, kitose – liberalesni įrodymų pakankamumo nustatymo kriterijai¹²⁸.

Taigi, LAT nurodo, jog darbo drausmės pažeidimai, įskaitant šiurkštų darbo pareigų pažeidimą, gali būti įrodinėjami ir netiesioginiais įrodymais¹²⁹. Tačiau tai nereiškia, jog darbdavys yra atleidžiamas nuo pareigos pateikti akivaizdžius ir neabejotinus įrodymus. Civilinėse bylose šiurkštus darbo pareigų pažeidimas, įskaitant ir tokius pažeidimus, kurie turi administracinio teisės pažeidimo, baudžiamojo nusizengimo ir (arba) nusikaltimo požymių, gali būti įrodinėjamas ir (vien tik) netiesioginiais įrodymais, tačiau netiesioginių įrodymų jų pakankamumo prasme turi būti pateikta tiek, kad neliktų jokių pagrįstų abejonių darbo drausmės pažeidimo fakto buvimu¹³⁰.

Pažymėtina, jog žemesnių instancijų teismai yra linkę taikyti per aukštus įrodinėjimo standartus komercinių paslapčių atskleidimo fakto įrodymui. LAT yra pastebėjęs, kad civiliniame procese įrodinėjimas turi savo specifiką – nėra nustatyta, jog teismas gali daryti išvadą apie tam tikrų aplinkybių buvimą tik tada, kai dėl jų nėra absoliučiai jokių abejonių. Išvadą apie faktų buvimą teismas civiliniame procese gali daryti ir tada, kai tam tikrų abejonių dėl fakto buvimu lieka, tačiau byloje esančių įrodymų visuma leidžia manyti esant labiau tikėtina atitinkama faktą buvus, nei jo nebuvus¹³¹. Taigi, su komercinės paslapties

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje G. K. v. UAB „Baltijos parkai“, Nr. 3K-3-351/2006.

¹²⁸ Įrodymų pakankamumo klausimas ypač svarbus jeigu darbuotojas atliko veiksmus, turinčius nusikaltimo požymių. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje V. B. ir R. Ž. v. AB „Panevėžio duona“, Nr. 3k-3-513/2004.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje J. V. (J. V.) v. UAB „Arijus“, Nr. 3K-3-423/2010.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje J. V. v. UAB „Arijus“, Nr. 3K-3-354/2011.

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje G. Š. v. Knygų prekybos valstybinės firmos „Knyga“ Raseinių filialas, Nr. 3K-3-260/2001; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „AAA“ v. Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras, Nr. 3K-3-569/2002.

atskleidimu susijusioje, byloje ypač didelės reikšmės įgyja netiesioginiai įrodymai ir jų visapusiškas bei objektyvus vertinimas, tinkamas tikėtinumo taisyklės taikymas; netiesioginių įrodymų reikšmė ir būtinumas juos vertinti kompleksiskai su visomis bylos aplinkybėmis grindžiamas tuo, kad gauti tiesioginių įrodymų apie paslapties atskleidimą patvirtinančius veiksmus ar neveikimą yra ypač sunku ar apskritai neįmanoma, atsižvelgiant taip pat į tai, kad pažeidimas gali būti padaromas ne tik tyčia, bet ir dėl neatsargumo. Teismų praktikos nuostatos taip pat tokios, kad netiesioginiai įrodymai laikomi tinkami fakto egzistavimui ar neegzistavimui nustatyti; minėta, svarbus yra bylos aplinkybių kompleksinis vertinimas. Vadinasi, ir šiuo atveju bylą nagrinėję teismai dėl tam tikrų aplinkybių buvimo ar nebuvimo, jų tarpusavio ryšio turėjo spręsti, vertindami byloje esančių įrodymų, tarp jų – ir netiesioginių, viseto duomenis, bet jų neatmesti, kaip tiesiogiai neįrodančių ieškovo padaryto šiurkštaus darbo pareigų pažeidimo fakto¹³². Tačiau bet kuriuo atveju darbdavys privalo pakankamai įrodyti šiurkštaus darbo pareigų pažeidimo faktą, t. y. kad darbuotojui neliktų jokių pagrįstų abejonių tokio fakto buvimu. Komercinių paslapčių ginčų įrodinėjimo problematika bus aptariama kituose darbo skyriuose.

Pažymėtina, jog drausminės atsakomybės taikymas neapriboja darbdavio teisės kreiptis į teismą dėl nuostolių atlyginimo civiline tvarka (t. y. dėl civilinės atsakomybės taikymo).

Baudžiamoji atsakomybė. Įstatymų leidėjas numato, jog neteisėtas komercinės paslapties atskleidimas gali užtraukti baudžiamąją teisinę atsakomybę¹³³. BK 210 str. įtvirtina komercinio šnipinėjimo sampratą, nurodydamas jog, tas kas neteisėtai įgijo komercine paslaptimi laikomą informaciją arba šią informaciją perdavė kitam asmeniui, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Komerciniu šnipinėjimu įgyjamos informacijos gavimo tikslai gali būti labai įvairūs. Pavyzdžiui, konkuruojančių įmonių tikslas gali būti patenkinti savo informacinius poreikius ir įgyti konkurencinio pranašumo arba net ir kitai įmonei padaryti žalos, sunaikinti tokios įmonės materialinius ir informacinius išteklius¹³⁴. Analogiškai, BK 211 str. įtvirtina kitą nusikalstamą veiką, nurodant, jog tas, kas atskleidė komercine paslaptimi laikomą informaciją, kuri jam buvo patikėta ar kurią jis sužinojo dėl savo tarnybos ar darbo, jeigu ši veika padarė didelės turtinės žalos nukentėjusiam asmeniui, yra baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje J. V. (J. V.) v. UAB „Arijus“, Nr. 3K-3-423/2010.

¹³³ Šią veiką atlikęs asmuo baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

¹³⁴ ABRAMAVIČIUS, A., et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 str.). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 505.

iki dvejų metų. Taigi, viena iš būtinųjų šio nusikaltimo sudėties sąlygų, yra didelė turtinė žala. LR BK 212 str. 1 d. pateikia didelės turtinės žalos sąvokos išaiškinimą – nurodyta didelė turtinė žala laikoma 150 MGL¹³⁵ dydžio sumą viršijanti žala. Aptariamame straipsnyje numatyta baudžiamoji teisinė atsakomybė yra taikoma tik tokiam asmeniui kuriam komercinė paslaptis buvo patikėta ar kurią jis sužinojo dėl savo tarnybos ar darbo. Jeigu komercinę paslaptį atskleidusio asmens ir komercinės paslapties savininko nesieja joks ryšys – baudžiamosios atsakomybės taikymas negalimas.

Lietuvos nusikalstamų veikų statistika rodo didėjančią riziką susidurti su komercinių paslapčių atžvilgiu nukreiptais nusikaltimais. Pvz. 2013 m. Lietuvoje buvo užregistruotas 1 komercinio šnipinėjimo (BK 210 str.), ir 2 komercinės paslapties atskleidimo atvejai (BK 211 str.)¹³⁶. Atitinkamai, 2015 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 3 komercinio šnipinėjimo atvejai, bei 7 komercinės paslapties atskleidimo atvejai¹³⁷. Pastebėtina, jog užsienio valstybėse komercinio šnipinėjimo problema yra kur kas rimtesnė, pvz. 2015 m. duomenimis JAV Federalinių tyrimo biuro (*Federal Bureau of Investigation*, toliau – FBI) nagrinėjami komercinio šnipinėjimo atvejai išaugo daugiau nei 53 %¹³⁸. Tuo tarpu 2013 m. FBI duomenimis, per vienerius fiskalinius metus, komercinis šnipinėjimas ir komercinių paslapčių vagystės JAV ekonomikai kainavo daugiau nei 19 milijardų JAV dolerių, o per 4 pastarųjų metų laikotarpį (2009–2013 m. aut. past.) buvo areštuota daugiau nei dvigubai nusikaltusių asmenų¹³⁹. Taigi, Lietuvos ir užsienio statistika patvirtina prielaidą, jog komercinių paslapčių teisei apsaugai turi būti skiriamas vis didesnis dėmesys.

Atleidimas nuo atsakomybės. 1.116 str. 5 d. numato atvejus kai asmuo gali būti atleidžiamas nuo atsakomybės už komercinės paslapties atskleidimą. Šiais atvejais asmuo turi įrodyti, kokia reali grėsmė ir koku būdu būtų kilusi visuomenės saugumui, jeigu jis nebūtų tos informacijos atskleidęs, arba kokia reali grėsmė visuomenės saugumui pašalinta atskleidus komercinę (gamybos) paslaptį¹⁴⁰.

¹³⁵ 1 bazinės socialinės išmokos (ankščiau – MGL) dydis siekia 38 € (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl bazinės socialinės išmokos dydžio patvirtinimo 1 d., TAR, 2014, Nr. 12298). Šiuo atveju didelė turtinė žala už komercinės paslapties atskleidimą sudarys 5700 € sumą.

¹³⁶ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_1G). LR BK 199-224 str. [interaktyvus]. Informatikos ir ryšių departamentas, 2013. [Žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2013&menu=12&ff=1G&fn=8&rt=1&oldYear=2013>.

¹³⁷ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_1G). LR BK 199-224 str. [interaktyvus]. Informatikos ir ryšių departamentas, 2015. [Žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2015&menu=12&ff=1G&fn=8&rt=1&oldYear=2015>.

¹³⁸ BRUER, W. *FBI sees Chinese involvement amid sharp rise in economic espionage cases* [interaktyvus]. CNN, 2015 [Žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://edition.cnn.com/2015/07/24/politics/fbi-economic-espionage/>>.

¹³⁹ *Economic Espionage: Competing For Trade By Stealing Industrial Secrets* [interaktyvus]. FBI Law Enforcement Bulletin, 2013. [Žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://leb.fbi.gov/2013/october-november/economic-espionage-competing-for-trade-by-stealing-industrial-secrets>>.

¹⁴⁰ MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A. ir TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 239.

Taigi, Lietuvos teismų praktikos analizė leidžia išskirti pagrindines teisinės atsakomybės taikymo taisykles komercinių paslapčių ginčų atvejais:

1. **Civilinė atsakomybė.** Komercinių paslapčių ginčiuose turi būti nustatoma kaip konkrečiai pasireiškė neteisėti veiksmai – komercinės paslapties įgijimu, naudojimu ar atskleidimu. Fizinų asmenų civilinės atsakomybės pagrindas už šias veikas numatytas CK 1.116 str. 4 d., juridinių – CK ir KĮ 15 str. 1 d. 3 p. (jeigu nustatomas tikslas konkuruoti). Nukentėjęs asmuo privalo įrodyti priežastinį ryšį tarp teisių pažeidėjo veiksmų ir atsiradusių nuostolių. Taip pat įrodinėjama kaltė, kaip viena iš civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų. Nukentėjęs komercinės paslapties savininkas gali reikalauti tiesioginių ir netiesioginių nuostolių. Šie nuostoliai turi būti pagrįsti atitinkamais įrodymais.
2. **Administracinė atsakomybė.** Ši atsakomybė taikoma tik už specifinius teisės pažeidimus (inf. apie privatizuojamą objektą bei banko paslapties atskleidimą).
3. **Drausminė ir materialinė atsakomybė.** Darbuotojų atsakomybei taikomos CK ir DK nuostatos. DK laiko darbdavio komercinės paslapties atskleidimą šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu. LAT įtvirtina taisyklę, jog darbuotojas turi būti tinkamai supažindinamas su darbdavio komercinių paslapčių turiniu. Taip pat, yra išskiriama informacija kuri yra neatsiejama darbuotojo gebėjimų bei įgūdžių dalis – šią informaciją darbuotojas privalo saugoti tik tol kol jį ir darbdavį sieja darbo santykiai. Pastebima, jog teismai yra linkę taikyti per aukštą įrodinėjimo standartą komercinių paslapčių ginčiuose (tiek civilinėse, tiek darbo santykių bylose). LAT yra išaiškinęs, jog tokio pobūdžio ginčiuose esminę reikšmę turi netiesioginiai įrodymai.
4. **Baudžiamoji atsakomybė.** BK numato komercinio šnipinėjimo ir neteisėto komercinės paslapties atskleidimo nusikaltimus. Pastaroji veika susiejama su tarnyba ar darbo santykiais ir didelės turtinės žalos padarymu. Lietuvoje stebima auganti šių nusikaltimų statistika.
5. **Atleidimas nuo atsakomybės.** Komercinę paslaptį atskleidęs asmuo gali būti atleidžiamas nuo teisinės atsakomybės jeigu jis įrodo, jog komercinės paslapties atskleidimas yra pateisinamas visuomenės interesais.

3. KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ TEISINĖ APSAUGA EUROPOS KONTINENTE. LYGINAMOJI ANALIZĖ

Teisės doktrina lyginamosios analizės metodą pripažįsta kaip vieną iš pagrindinių mokslinės informacijos vertinimo metodų. Autoriai K. Zweigert bei H. Kotz išskiria šešias lyginamosios teisės funkcijas, kurios atspindi lyginamųjų teisės tyrimų esmę. Pagrindinės lyginamosios teisės funkcijos – pažinimas (I); lyginamoji teisė, kaip pagalba įstatymų leidėjui (II); lyginamoji teisė, kaip aiškinimo metodas (III); lyginamoji teisė mokymo procese (IV); lyginamosios teisės svarba unifikacijai (V) ir bendraeuropinės civilinės teisės plėtojimuisi (VI)¹⁴¹.

Vienas iš pagrindinių magistro darbo tikslų – kokybinė Direktyvos nuostatų analizė, leidžianti atsakyti į klausimą ar Direktyva pajėgs išspręsti vyraujančias komercinių paslapčių teisinės apsaugos problemas. Tam, kad būtų galima objektyviai įvertinti naujosios Direktyvos efektyvumą, būtina patvirtinti arba paneigti hipotezę, jog dabartinis komercinių paslapčių teisinės apsaugos reglamentavimas ES mastu yra ydingas.

Lyginamoji analizė atlikta remiantis Direktyvos parengiamaisiais dokumentais (vidaus rinkos studijomis, viešosios konsultacijos rezultatais, Direktyvos pasiūlymo poveikio vertinimu ir kt.) bei atitinkamų valstybių teisės doktrina ir praktika. Vienas iš pagrindinių nagrinėtų parengiamųjų dokumentų – EK užsakymu paruošta antroji išorės ekspertų vidaus rinkos studija, apžvelgianti skirtingose ES jurisdikcijose įtvirtintus komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelius¹⁴². Atliktoje studijoje buvo lyginamos visų ES valstybių (išskyrus Kroatiją), JAV, Japonijos ir Šveicarijos teisės sistemos, bei atlikta apklausa, kurioje dalyvavo 537 respondentai (įvairaus dydžio ir verslo sektorių bendrovės).

3.1. Komercinių paslapčių teisinė apsauga bendrosios teisės tradicijoje

Prieš aptariant Europos regiono bendrosios teisės tradicijos valstybių komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelius, verta paminėti, jog 2016 m. birželio mėn. 23 d. vykusio referendumo metu, Jungtinė Karalystė nusprendė palikti ES (51.9% už bei 48.1% prieš balsų persvara). Valstybių narių išstojimo procesą reglamentuoja Europos Sąjungos sutarties¹⁴³ (toliau – ES sutartis) 50 str., kuris numato, jog nusprendusi išstoti iš Sąjungos

¹⁴¹ ZWEIGERT, K.; KOTZ, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 28.

¹⁴² Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013 [žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁴³ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>>.

valstybė narė apie savo ketinimą praneša Europos Vadovų Tarybai (toliau – EVT). Jei EVT, susitarusi su išstojančia valstybe nare, vieningai nenusprendžia pratęsti termino, Sutartys (SESV ir ES sutartis – aut. past) tai valstybei nustoja galioti nuo susitarimo dėl išstojimo įsigaliojimo dienos arba, jei tokio susitarimo nėra, praėjus dvejiems metams po to, kai gaunamas šio straipsnio 2 dalyje nurodytas pranešimas. Kadangi Jungtinė Karalystė atitinkamą pranešimą EVT pateikė 2017 m. kovo 29 d., numatoma Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES (taip pat žinomo kaip *Brexit*) data yra 2019 m. kovo 29 d. Iki išstojimo iš ES dienos, Jungtinė Karalystė yra teisiškai įpareigota perkelti naujosios Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę (SESV 288 str.). To nepadarius, jai grės sankcijos (SESV 260 str.) o Direktyvos nuostatas bus galima taikyti tiesiogiai (jeigu Direktyvos nuostatos atitiks tiesioginio veikimo sąlygas). Tačiau teisės doktrina pastebi, jog Jungtinėje Karalystėje įtvirtintas komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelis užtikrina panašų ar net aukštesnį teisinės apsaugos standartą negu Direktyva, tad tikėtina, jog Direktyvos nuostatos Jungtinės Karalystės teisei neturės didelės praktinės reikšmės¹⁴⁴. Kiti autoriai teigia, jog Direktyvos nuostatų perkėlimas į Jungtinės Karalystės teisę gali sukelti teisinį neaiškumą, todėl patartina palikti galioti dabartines komercinių paslapčių teisinę apsaugą įtvirtinančias nuostatas, kurios užtikrina aukštesnio lygio teisinę apsaugą nei Direktyvoje įtvirtintas modelis¹⁴⁵. Jeigu Jungtinės Karalystės įstatymų leidėjas *Brexit* proceso metu nenuspręs kitaip, Direktyvos nuostatos bus perkeltos į Jungtinės Karalystės nacionalinę teisę.

Jungtinėje Karalystėje komercinių paslapčių teisinė apsauga nėra apibrėžta konkrečiame teisės akte. Europos regiono bendrosios teisės tradicijos valstybėse – Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje vadovaujamosi bendrosios teisės tradicijos konfidencialumo pažeidimo (angl. *breach of confidence*) doktrina, kuri numato specialų deliktą už konfidencialios informacijos atskleidimą. Šioje valstybėje komercinių paslapčių teisinė apsauga taip pat įgyvendinama sutarčių teisės taisyklėmis. Be kita ko, komercinių paslapčių teisinė apsauga Jungtinėje Karalystėje yra plėtojama teismų praktikoje. Dėl skirtingo konfidencialios informacijos teisinės apsaugos modelio, Jungtinės Karalystės teisėje įtvirtinta konfidencialios informacijos samprata apima plataus pobūdžio informaciją, kuri apima ne tik technologines (receptus, chemines formules, inžinerinius dizainus) ar komercines paslaptis (klientų sąrašus, pardavimų statistiką, reklamavimo strategiją, kainų

¹⁴⁴ MONTAGNON, R. *The Trade Secrets Directive – consistency of approach required, with or without Brexit* [interaktyvus]. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2016, Volume 11, Issue 9 [žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://academic.oup.com/jiplp/article/11/9/643/2218712/The-Trade-Secrets-Directive-consistency-of>>.

¹⁴⁵ The Chartered Institute of Patent Attorneys. *The impact of Brexit on intellectual property* [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cipa.org.uk/policy-and-news/briefing-papers/the-impact-of-brexit-on-intellectual-property/>>.

sąrašus), bet ir valstybines paslaptis ar asmeninę informaciją. Anglijos teismų praktika išskiria komercines paslaptis, „*know-how*“ bei paprastą konfidencialią informaciją¹⁴⁶. Pagrindinis konfidencialiai informacijai ir komercinėms paslaptims keliamas reikalavimas yra slaptumas, tačiau šis reikalavimas nėra absoliutus (kaip ir Lietuvoje), tad slapta informacija gali būti atskleidžiama apibrėžtam asmenų ratui, bet ji neturėtų tapti visuotinai prieinama. Taip pat, konfidencialios informacijos savininkui yra nustatoma informacijos slaptumo saugojimo pareiga, t. y. informacijos savininkas turi imtis protingų pastangų, kad komercinę vertę turinčios informacijos slaptumas būtų išsaugotas.

Breach of confidence doktrinos taikymo sąlygos buvo nustatytos byloje *Coco v. A.N. Clark (Engineers) Ltd.* byloje¹⁴⁷, kurioje numatyta, jog:

1. informacija turi būti pakankamai slapta (*information must have the necessary quality of confidence about it*);
2. informacija perduota esant konfidencialumo įsipareigojimui (*information was provided in circumstances importing an obligation of confidence*);
3. ši informacija buvo neteisėtai atskleista ar ja pasinaudota, sukeliant nuostolių riziką (*there was an unauthorised use or disclosure of that information and, at least, the risk of damage*).

Taigi, bendrosios teisės tradicijos *breach of confidence* doktrina įtvirtina specifinius informacijos pripažinimo konfidencialia reikalavimus. Pirmasis reikalavimas siejamas su informacijos slaptumu. Antrasis, su sąlyga, jog informacijos gavėjas buvo įpareigotas tokios informacijos neatskleisti. Tačiau teisės doktrina pastebi, kad nėra išsamaus sąrašo, kada ši konfidencialumo pareiga atsiranda¹⁴⁸. Dažniausiai tokią pareigą įtvirtina sutartys ar įstatymas, tačiau ši pareiga turi būti aiškiai apibrėžta, nurodant kokia informacija laikytina konfidencialia. Trečiasis reikalavimas nurodo, jog neteisėti veiksmai konfidencialios informacijos atžvilgiu turi sukelti informaciją perdavusio asmens nuostolių riziką.

Pažymėtina, jog Jungtinėje Karalystėje komercinių paslapčių ginčai yra nagrinėjami specializuotuose intelektinės nuosavybės teismuose, kuriuose posėdžiauja teisėjai turintys tam tikrą techninę specializaciją¹⁴⁹. Jungtinės Karalystės ir Airijos teisės sistemos leidžia teismams nuspręsti taikomų teismo draudimų trukme bei sąlygas, tuo tarpu Europos regiono bendrosios teisės tradicijos valstybėse teismo draudimai dažniausiai ribojami laike.

¹⁴⁶ Cituojama pagal SURBLYTĖ, G. *The Refusal to Disclose Trade Secrets as an Abuse of Market Dominance – Microsoft and Beyond*. Berne: Stämpfli Publishers Ltd., 2011, p. 76.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 82.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 82.

¹⁴⁹ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 28 [žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

Taip pat, svarbu atkreipti dėmesį, jog šiose valstybėse galioja ikiteisminė pilno atskleidimo (angl. *pre-trial duty of full discovery*) pareiga¹⁵⁰, todėl komercinių paslapčių savininkai nesusiduria su įrodymų surinkimo problema (ši problema aktuali kitose Europos kontinento valstybėse)¹⁵¹. Pažymėtina, jog Jungtinė Karalystė užtikrina pakankamą teismo proceso konfidencialumo lygį. Šis tikslas pasiekiamas šalims sudarant konfidencialumo susitarimą (*pre-trial discovery* proceso metu), įpareigojantį šalis neatskleisti ikiteisminėje stadijoje sužinotos informacijos. Jeigu viena iš šalių atsisako sudaryti konfidencialumo susitarimą, kitą šalį gali kreiptis į teismą, su prašymu, jog atitinkama informacija nebūtų atskleidžiama kitai šaliai teismo proceso metu.

ES bendrosios teisės tradicijos valstybių teisinės sistemos nenumato konkrečių baudžiamųjų veikų už už neteisėtą elgesį komercinių paslapčių atžvilgiu, todėl tokiais atvejais yra taikomos bendros, kitas nusikalstamas veikas įtvirtinančios teisės normos – vagystės, turto pasisavinimo ir pan¹⁵².

Studijos autorių bei teisės doktrinos nuomone¹⁵³, konfidencialumo pažeidimo (*breach of confidence*) doktrina apima gana plataus spektro informaciją bei užtikrina tinkamą komercinių paslapčių savininkų teisinę apsaugą. Dėl šių priežasčių, tikėtina, jog Europos regiono bendrosios teisės tradicijos valstybių įstatymų leidėjai Direktyvos nuostatas į nacionalines teisės sistemas perkels tik minimalia apimtimi.

3.2. Komercinių paslapčių teisinė apsauga kontinentinės teisės tradicijoje

Komercinių paslapčių teisinė apsauga ir samprata. Kontinentinės teisės tradicijos atstovės Europoje renkasi nevienodą komercinių paslapčių teisinės apsaugos įtvirtinimo kelią. Pvz. Švedija yra priėmusi *ad hoc* teisės aktą, Komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymą¹⁵⁴, užtikrinantį komercinių paslapčių teisinę apsaugą nacionaliniu lygmeniu. Tuo tarpu kitos valstybės reglamentuoja komercinių paslapčių teisinę apsaugą skirtingų teisės šakų normomis. Tokiose šalyse kaip Austrija, Vokietija, Lenkija ir Ispanija, komercinių paslapčių teisinė apsauga yra laikoma apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos institutu.

¹⁵⁰ Pagal šią doktriną, šalis yra įpareigota atskleisti visą su byla susijusią informaciją bei pateikti susijusią medžiagą (pvz. dokumentus) teismui.

¹⁵¹ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 33 [žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁵² *Ibidem*, p. 7.

¹⁵³ MONTAGNON, R. *The Trade Secrets Directive – consistency of approach required, with or without Brexit* [interaktyvus]. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2016, Volume 11, Issue 9 [žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://academic.oup.com/jiplp/article/11/9/643/2218712/The-Trade-Secrets-Directive-consistency-of>>.

¹⁵⁴ Act on the Protection of Trade Secrets (1990:409). [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=129537>.

Kitose valstybėse – Prancūzijoje, Italijoje, bei Portugalijoje, komercinių paslapčių teisinės apsaugos nuostatos įtvirtinamos Intelektinės nuosavybės (Prancūzija) ar Pramoninės nuosavybės kodeksuose (Italija, Portugalija). Verta atkreipti dėmesį, jog šiuose teisės aktuose komercinėms paslaptims suteikiamas nevienodas teisinis statusas, pvz. pagal Italijos Pramoninės nuosavybės kodeksą, komercinės paslaptys yra laikomos intelektinės nuosavybės objektu. Nyderlandų Karalystėje ir Liuksemburge komercinės paslaptys yra ginamos deliktų teisės normomis. Maltoje komercinių paslapčių teisinė apsauga galima tik tada jeigu pažeidimo atveju šalis sieja sutartiniai santykiai¹⁵⁵. Taip pat, daugelis valstybių narių komercinių paslapčių teisinę apsaugą įtvirtina ir darbo santykius reglamentuojančiuose įstatymuose (išskyrus Kiprą, Čekijos Respubliką, Airiją, Liuksemburgą ir Malta). Beveik visos ES kontinentinės teisės tradicijos valstybės numato baudžiamąją atsakomybę už neteisėtus veiksmus komercinių paslapčių atžvilgiu (išskyrus Bulgariją ir Malta)¹⁵⁶.

TRIPS sutartis neapibrėžia komercine paslaptimi laikomos informacijos turinio, todėl tik kelios ES valstybės narės įtvirtina komercinės paslapties sampratą įstatymo lygmenyje. Dėl šios priežasties, kiekviena iš jurisdikcijų numato skirtingus informacijos kvalifikavimo komercine paslaptimi kriterijus (laikantis TRIPS numatomo minimalaus teisinės apsaugos standarto), tad informacija kuri yra laikoma komercine paslaptimi vienoje iš valstybių narių, gali neatitikti kitoje valstybėje keliamų informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijų. Taip pat, komercinių paslapčių institutas kai kuriose jurisdikcijose apima ypač daug sąvokų. Pvz. Prancūzijos teisėje galima rasti gamybos paslapčių (pranc. *secrets de fabrique*), konfidencialios informacijos ir know-how (pranc. *savoir-faire*), „*secrets d’entreprise*“, „*secrets des affaires*“, „*secrets de commerce*“ ir kt. sąvokas¹⁵⁷. Skirtingos terminologijos vartojimas gali sukelti problemų identifikuojant komercine paslaptimi laikomą informaciją.

Konkreiti komercinių paslapčių samprata yra įtvirtinama Švedijos komercinių paslapčių įstatyme¹⁵⁸, Italijos ir Portugalijos Pramoninės nuosavybės kodeksuose bei Bulgarijos, Čekijos Respublikos, Graikijos, Lenkijos bei Slovakijos Respublikos Nesąžiningos

¹⁵⁵ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 3-4 [žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 21.

¹⁵⁷ SURBLYTĖ, G. *The Refusal to Disclose Trade Secrets as an Abuse of Market Dominance – Microsoft and Beyond*. Berne: Stämpfli Publishers Ltd., 2011, p. 60.

¹⁵⁸ Act on the Protection of Trade Secrets (1990:409). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=129537>.

konkurencijos įstatymuose¹⁵⁹. Kitos valstybės narės informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus įtvirtina civiliniuose kodeksuose, pvz. Vengrija ir Lietuva. Slovėnijos Respublikoje komercinės paslapties samprata įtvirtinama Slovėnijos Bendrovių įstatyme¹⁶⁰. Tuo tarpu likusiose jurisdikcijose komercinės paslapties samprata yra atskleidžiama teismų praktikoje bei jurisprudencijoje. Į šių valstybių grupę patenka Austrija, Belgija, Kipras, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Nyderlandų Karalystė, Airija, Latvija, Liuksemburgas, Malta, Rumunija ir Ispanija¹⁶¹. Pavyzdžiui Vokietijos teismų praktikoje yra išaiškinta, jog komercine paslaptimi yra laikoma su konkrečiu verslu susijusi informacija, žinoma tik ribotam asmenų ratui, taigi esanti paslaptimi, kurios slaptumą, dėl informacijos ekonominės vertės, savininkas siekia apsaugoti protingomis pastangomis¹⁶².

Dažniausiai, valstybių narių teisės aktai išskiria dviejų rūšių komercines paslaptis. Pvz. Italijoje yra pripažįstamos komercinės paslaptys (*informationi aziendali/segreti aziendali*), apimančios verslo informaciją, bei pramoninės paslaptys (*segreti industriali*), apimančios techninę, su gamyba susijusią informaciją. Pažymėtina, jog CK 1.116 str. 1 d. vartoja panašią terminologiją, tačiau abi paslaptis apibrėžia vienu – komercinių (gamybinių) paslapčių terminu.

Nepaisant atskirų jurisdikcijų reglamentavimo ypatumų, išvelgiami bendri informacijos kvalifikavimo komercine paslaptimi kriterijai:

1. informacija yra techninės ir komercinės prigimties (susijusi su verslu);
2. informacija nėra visuotinai žinoma ir ji negali būti laisvai prieinama;
3. informacija turi ekonominę vertę bei suteikia konkurencinį pranašumą jos savininkui;
4. yra imtasi protingų pastangų tokios informacijos slaptumui išsaugoti.

Taigi, išgryninti informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijai atitinka TRIPS sutarties 39 str. bei CK 1.116 str. įtvirtintą komercinės paslapties sampratą. Pastebėtina, jog Direktyvos 2 str. 1 d. numato analogiškus reikalavimus informacijai

¹⁵⁹ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 4 [žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁶⁰ Companies Act (ZGD-1) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/zakonodaja/ZGD-1_PREVOD__13-12-12.pdf>. Įstatymo 39-40 str.

¹⁶¹ *Ibidem*, p. 4-5.

¹⁶² Cituojama pagal SURBLYTĖ, G. *The Refusal to Disclose Trade Secrets as an Abuse of Market Dominance – Microsoft and Beyond*. Berne: Stämpfli Publishers Ltd., 2011, p. 50.

pripažinti komercine paslaptimi – slaptumą, komercinę vertę bei pagrįstus veiksmus informacijos slaptumo išsaugojimui.

Nors atskirų valstybių nacionalinės sistemos įtvirtina bendrus komercinių paslapčių vardiklius, nacionalinės teisinės interpretacijos lemia komercinės paslapties sampratos divergenciją. Kai kurios valstybės komercinių paslapčių teisinę apsaugą sieja ne tik su komercine verte, tačiau ir su kitais interesais. Pvz. Švedijos Komercinių paslapčių įstatymas nurodo, jog neteisėtas komercinės paslapties atskleidimas turi sukelti “konkurencinius” nuostolius¹⁶³. Tuo tarpu Slovėnijos Respublikoje komercine paslaptimi pripažįstama tik ta informacija kurią raštu patvirtins bendrovės valdymo organai (panaši nuostata įtvirtinama ABĮ 34 str. 3 d.)¹⁶⁴. Vokietijoje įtvirtinamas papildomas, TRIPS sutartyje nenumatytas reikalavimas – informacijos savininko ketinimas išlaikyti informacijos slaptumą. Tokiu būdu yra išskiriama ta informacija, apie kurią savininkas nežino, bei informacija, kurią savininkas siekia sąmoningai išlaikyti paslapyje. Taigi, teisėtas interesas išlaikyti informacijos slaptumą yra suprantamas kaip objektyvusis komercinės paslapties elementas, o ketinimas – subjektyvusis. Nors šios doktrinos kurį laiką konkuravo, ilgainiui jos pradėtos taikyti kartu. Teisėtas interesas išlaikyti informacijos slaptumą atsiranda, jeigu ši informacija jos savininkui suteikia konkurencinį pranašumą. Kartu su objektyviu komerciniu interesu yra preziumuojamas savininko ketinimas išlaikyti informacijos slaptumą. Tačiau toks ketinimas turi būti akivaizdus – pvz. pasirašant konfidencialumo susitarimus ir pan.¹⁶⁵

Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, jog dauguma ES valstybių komercinių paslapčių institutui nesuteikia intelektinės nuosavybės statuso. Išimtis galima rasti Italijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, Rumunijoje (tiek, kiek tai susiję su *know-how*), Slovakijos Respublikoje bei Ispanijoje. Šios klasifikacijos praktinė reikšmė pasireiškia Europos parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB¹⁶⁶ (toliau – Direktyva Nr. 2004/48/EB) dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo taisyklių taikymu. Pvz. Direktyvos nuostatos komercinėms paslaptims taikomos Italijoje, Portugalijoje (kiek tai susiję su nesąžininga konkurencija), Slovakijos Respublikoje bei Rumunijoje.

163 Act on the Protection of Trade Secrets (1990:409). [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=129537>. Article 1. For the purposes of this Act, a "trade secret" means such information concerning the business or industrial relations of a person conducting business or industrial activities which that person wants to keep secret and the divulgence of which would be likely to cause a damage to him from the point of view of *competition*.

¹⁶⁴ *Ibidem*, p. 50.

¹⁶⁵ *Ibidem*, p. 50-51.

¹⁶⁶ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048>>.

Įdomu tai, jog studija atkreipia dėmesį į Lietuvos CK 1.116 str. 2 d. nuostatą, jog kitą informaciją, kuri negali būti laikoma komercine (gamybine) paslaptimi nustato įstatymai. Pagal studiją ši norma yra gana savotiška¹⁶⁷.

Atskiros ES jurisdikcijos įtvirtina ne tik skirtingas komercinių paslapčių sąvokas, bet ir užtikrina komercinių paslapčių teisinę apsaugą skirtingų teisės šakų pagalba. Tokia praktika formuoja nevienodą supratimą kas gali būti laikoma komercine paslaptimi, bei nulemia skirtingos apimties komercinių paslapčių teisinės apsaugos taikymą ES mastu.

Teisė pareikšti ieškinį ir teisių gynimo būdai. ES narės įtvirtina panašius reikalavimus civilinei bylai dėl neteisėto komercinės paslapties įgijimo, naudojimo ar atskleidimo iškelti. Tam, kad komercinės paslapties savininkas galėtų atsakingam asmeniui pareikšti ieškinį teisme, jis turi įrodyti:

1. komercinės paslapties egzistavimą (informacijos atitikimą įstatymo keliamiems kriterijams);
2. teisių pažeidimą susijusių su komercine paslaptimi;
3. neteisėtą atsakovo elgesį.

Ieškinio pagrindas gali nulemti reikalavimą įrodyti papildomas aplinkybes, pvz. jeigu ieškinys reiškiamas delikto pagrindu, ieškovas turi įrodyti civilinės atsakomybės taikymo sąlygas - atsakovo kaltę, nuostolius, bei priežastinį ryšį tarp neteisėtų pažeidėjo neteisėtų veiksmų ir atsiradusių nuostolių¹⁶⁸. Jeigu komercinių paslapčių apsaugą reguliuoja nesąžiningos konkurencijos teisės normos, ieškovas privalės įrodyti, jog atsakovas turėjo ketinimą konkuruoti su komercinės paslapties savininku¹⁶⁹. Jeigu ieškinio reikalavimas kyla iš sutarties, ieškovas turi įrodyti, jog šalis siejo galiojanti sutartis bei buvo pažeistas sutartinis konfidencialumo įsipareigojimas¹⁷⁰.

Kai kuriose valstybėse teisė pareikšti ieškinį priklauso nuo asmens kurio atžvilgiu teikiamas reikalavimas. Pvz. komercinės paslapties savininko galimybė pareikšti ieškinį gali skirtis jei atsakingas asmuo yra esamas ar buvęs darbuotojas, licenciatas, konkurentas, sąžiningas ar nesąžiningas trečiasis asmuo. Pažymėtina, jog kai kuriose valstybėse neleidžiama pareikšti ieškinio sąžiningiems tretiesiems asmenims, tačiau yra jurisdikcijų kurios nepaiso trečiojo asmens sąžiningumo (tačiau tokiais atvejais ribojama galimybė

¹⁶⁷ The Lithuanian Civil Code includes in the definition a peculiar specification stating that „the information that cannot be considered commercial (industrial) secret shall be determined by law“.

¹⁶⁸ Tokie ieškiniai galimi Belgijoje, Bulgarijoje, Estijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Graikijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Nyderlandų Karalystėje ir Rumunijoje.

¹⁶⁹ Atitinkamai, tokie reikalavimai gali būti pareiškiami Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Kipre, Čekijos Respublikoje, Danijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovakijos Respublikoje ir Ispanijoje.

¹⁷⁰ Tokie ieškiniai galimi visose jurisdikcijose.

reikalauti nuostolių atlyginimo)¹⁷¹, tuo tarpu kitose valstybėse komercinės paslapties savininkas gali pareikšti ieškinį tik tais atvejais jeigu šalis siejo sutartiniai santykiai (pvz. Malta).

Pažymėtina, jog daugumoje ES jurisdikcijų komercinių paslapčių ginčai nėra nagrinėjami specializuotų teismų. Tačiau keletas Europos valstybių yra įsteigusios intelektinės nuosavybės ginčų teismus, kurie nagrinėja su komercinėmis paslaptimis susijusias bylas (tačiau šie teismai neturi išimtinio teisingumo, o juose posėdžiaujantys teisėjai yra teisės, bet ne techninių sričių ekspertai). Į šias valstybes įeina Italija ir Graikija¹⁷².

Galimi teisių gynimo būdai apima veiksmų uždraudimą (angl. *injunction*), komercinę paslaptį pažeidžiančių prekių pristatymą, paėmimą, grąžinimą ar sunaikinimą, teisių apribojimus, baudas, nuostolius ir kt. teisių gynimo būdus. Valstybių narių teismai dažniausiai taiko neteisėtų veiksmų uždraudimo ir nuostolių priteisimo teisių gynimo būdus. Tik dalis valstybių įtvirtina visas iš aptartų teisių gynimo priemonių. Pvz. Bulgarijoje, Kipre, Estijoje, Suomijoje, Liuksemburge ir Maltoje, vienintelės galimos teisių gynimo priemonės yra veiksmų uždraudimas ar nuostolių reikalavimas¹⁷³. Šiose valstybėse nėra įtvirtinta galimybė reikalauti komercinę paslaptį pažeidžiančių prekių pristatymo, paėmimo, grąžinimo ar sunaikinimo. Keletas valstybių įtvirtina papildomus teisių gynimo būdus, pvz. Vengrijoje galima reikalauti teismo sprendimo skelbimo (pažeidėjo sąskaita) ar viešo atsiprašymo.

Pažymėtina, jog į laikinąsias apsaugos priemones (angl. *interim relief*) didelėje dalyje ES valstybių įeina teismo draudimai, reikalavimai nurodyti pažeidėjui sunaikinti arba pristatyti komercinės paslapties savininko teise pažeidžiančias prekes, informacijos ar prekių poėmiai bei reikalavimai pašalinti tokio pobūdžio prekes iš rinkos. Prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones pateikiantis asmuo turi pateikti: a) *prima facie* įrodymus, b) įrodyti, jog nepritaikius prašomų priemonių jo teisių įgyvendinimas bus apsunkinamas ar jam bus padaroma žala.

Dalyje Europos valstybių nėra taikomi neriboto laiko teismo draudimai (angl. *unlimited injunction*), pvz. Belgijoje, Kipre, Danijoje, Graikijoje, Nyderlandų Karalystėje, Lenkijoje ir Slovėnijos Respublikoje teismo draudimai yra ribojami laike. Pvz., Belgijoje teismai atsisako taikyti neriboto laiko draudimus, argumentuodami šią poziciją komercinių

¹⁷¹ Į šias valstybes įeina Austrija, Čekijos Respublika, Danija, Estija, Suomija, Vokietija, Airija, Latvija, Lietuva ir Portugalija.

¹⁷² Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 28 [žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁷³ *Ibidem*, p. 6.

paslapčių teisinės apsaugos režimu, t. y. komercinės paslapties teisinė apsauga savaime galioja neribotai, todėl neriboto laiko draudimas užtikrintų perteklinę teisinę apsaugą. Danijos teismų draudimai dažniausiai trunka 2-3 metus. Graikijoje ir Nyderlandų Karalystėje laikoma, jog teismo draudimų laikinumas kyla iš jų prigimties. Lenkijoje ir Slovėnijos Respublikoje teismo draudimai trunka iki tol kol yra priimamas sprendimas dėl bylos esmės¹⁷⁴.

Studija pastebi, jog įrodinėjimo procesas yra viena iš pagrindinių kliūčių efektyviai komercinių paslapčių teisei gynybai, kadangi dažnu atveju ieškovai net nesugeba surinkti pakankamai įrodymų, todėl jų reikalavimai būna atmetami. Šią prielaidą patvirtina nagrinėta Lietuvos teismų praktika, rodanti, jog komercinių paslapčių ginčiuose teismai yra linkę taikyti per aukštą įrodinėjimo standartą¹⁷⁵. Skirtingos ES valstybės įtvirtina panašias įrodymų užtikrinimo priemones, pvz. galimybę reikalauti, jog teismas užtikrintų kitos šalies žinioje turimus įrodymus arba nurodytų juos pateikti į bylą. Pažymėtina, jog tik dalis valstybių įtvirtina *ex parte* (t. y. neišklausant kitos šalies, jos neinformuojant) įrodymų užtikrinimo procedūrą (ši priemonė paprastai siejama su intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimu). Norint taikyti šią priemonę, ieškovas privalo pateikti *prima facie* įrodymus, kurie patvirtintų, jog nepritaikius atitinkamų priemonių žala bus neišvengiama. Taigi, ieškovui yra užkraunama ypatingai didelė įrodinėjimo našta. Studija atkreipia dėmesį, jog ES narės yra linkusios vengti valstybinės prievartos taikymo *ex parte* procedūrose¹⁷⁶. Taip pat, tik kelios valstybės įtvirtina teismo teisę taikyti baudas už tinkamą įrodymų užtikrinimo procedūrų nesilaikymą (pvz. Prancūzija ir Portugalija). Tai lemia gana silpną komercinių paslapčių savininkų pozicija teisiniuose ginčiuose. *Ex parte* įrodymų užtikrinimo procedūros taikymas galimas šioje valstybių grupėje – Austrija, Bulgarija, Kipras, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Airija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Nyderlandų Karalystė, Slovakijos Respublika, Slovėnijos Respublika, Ispanija ir Švedija¹⁷⁷.

Teismo proceso konfidencialumas. Kadangi ieškovas privalo pagrįsti savo reikalavimą atskleisdamas komercinę paslaptį sudarančią informaciją, teismai turi

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 31.

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje G. Š. v. Knygų prekybos valstybinės firmos „Knyga“ Raseinių filialas, Nr. 3K-3-260/2001; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „AAA“ v. Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras, Nr. 3K-3-569/2002.

¹⁷⁶ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 6 [žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁷⁷ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 32-33 [žiūrėta 2017 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

užtikrinti atitinkamą konfidencialumo lygį teismo proceso metu. Studija pastebi, jog tam tikrų verslo sektorių¹⁷⁸ atstovai vengia teisminės gynybos dėl rizikos, jog komercinė paslaptis bus atskleista teismo proceso metu. Visose valstybėse narėse civilinis procesas yra viešas, tačiau valstybių procesinė teisė įtvirtina galimybę teismo procesui vykti už uždarytų durų. Ginčo šalies teisė reikalauti uždaro teismo proceso (angl. *to be heard in private*) dėl komercinę paslaptį sudarančios informacijos konfidencialumo išsaugojimo egzistuoja tik keliose valstybėse (Bulgarijoje, Estijoje, Vengrijoje, Vokietijoje, Nyderlandų Karalystėje, Lenkijoje, Rumunijoje, Slovakijos Respublikoje bei Slovėnijos Respublikoje). Tačiau studijos atlikimo metu ši galimybė buvo vertinama teoriniame lygmenyje, nes respondentai nepateikė jokios susijusios teismų praktikos. Uždaras teismo procesas taip pat galimas Vengrijoje¹⁷⁹ (*in camera* procesas) bei Vokietijoje (vadinamas *Düsseldorf* procesas)¹⁸⁰. Pažymėtina, jog pastarasis procesas buvo išvystytas Vokietijos patentų teismuose. Šio proceso metu teismas paskiria ekspertą, kuris apžiūri ginčo objektą ir pateikia savo išvadą. Su šia išvada gali susipažinti tik teismas ir šalių atstovai, t. y. tiek ekspertas, tiek šalių atstovai yra įpareigoti neatskleisti komercinę paslaptį sudarančios informacijos. Jeigu paaiškėja, kad ieškovo teisės buvo pažeistos, jam gali būti atskleidžiama eksperto išvada ir yra pradamas ginčas. Tokiu būdu *Düsseldorf* proceso metu yra išsaugomas atsakovo komercinę paslaptį sudarančios informacijos konfidencialumas¹⁸¹. Taigi, nors daugelis ES valstybių įtvirtina priemones tinkamam teismo proceso konfidencialumo lygiui išlaikyti, pastebėtina, jog šios priemonės neužtikrina efektyvios komercinę paslaptį sudarančios konfidencialios informacijos apsaugos¹⁸².

Atskirų valstybių teisinių sistemų analizė leidžia daryti išvadą, jog efektyvią komercinių paslapčių teisinę apsaugą riboja rizikos, su kuriomis neišvengiamai susiduria komercinių paslapčių savininkai. Vieną vertus, efektyviai komercinių paslapčių teisei apsaugai trukdo ypatingai didelė įrodinėjimo našta, kitą – komercinę paslaptį sudaranti informacija gali būti atskleista teismo proceso metu. Šie komercinių ginčų ypatumai turi atgrasantį poveikį, todėl komercinių paslapčių savininkai yra linkę vengti teisminės

¹⁷⁸ Tai pastebima farmacijos, automobilių, informacinių technologijų ir chemikalų sektoriuje.

¹⁷⁹ DARAK, P. *Administrative Justice in Europe*. Report for Hungary [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.aca-europe.eu/en/eourtour/i/countries/hungary/hungary_en.pdf>.

¹⁸⁰ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 7 [žiūrėta 2017 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁸¹ KÜNZEL, J. *Germany: special inspection proceedings and trade secrets* [interaktyvus]. World Intellectual Property Review, 2016. Žiūrėta 2017 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.worldipreview.com/contributed-article/germany-special-inspection-proceedings-and-trade-secrets>>.

¹⁸² *Ibidem*, p. 35.

gynybos (ypatingai jeigu ginčas liečia keletą valstybių narių). Šią prielaidą patvirtina apklausos metu gauti rezultatai, rodantys, jog iš 537 apklausos respondentų, tik 57 įmonės kreipėsi į teismą dėl neteisėtų veiksmų uždraudimo. Tuo tarpu 26 bendrovės įgyvendino savo teises tarpvalstybiškai, o 10 bendrovių – ES mastu¹⁸³.

Baudžiamoji atsakomybė. Studijos rezultatai parodė, jog didžioji dalis ES valstybių užtikrina komercinių paslapčių teisinę apsaugą baudžiamosios teisės normomis, tačiau dėl harmonizuotos teisinės apsaugos trūkumo ir skirtingų komercinės paslapties sampratų, veikų kriminalizavimo lygis skiriasi.

Kai kurios valstybės narės nėra įtvirtinusios baudžiamųjų veikų, susijusių su komercinių paslapčių įgijimu, naudojimu ar atskleidimu, tad šiose valstybėse (Bulgarija, Airija, Malta) tokias veikas apima kiti nusikaltimai, pvz. vagystė, turto pasisavinimas, neteisėtas įsibrovimas į patalpas ir pan. Tačiau dauguma ES valstybių numato baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą komercinių paslapčių įgijimą, naudojimą, atskleidimą ar kitus pažeidimus. Į šias šalis įeina Austrija, Kipras, Čekijos Respublika, Danija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Portugalija, Rumunija, Ispanija ir Švedija. Kitos valstybės kriminalines sankcijas įtvirtina nesąžiningos konkurencijos įstatymuose (Austrija, Kipras, Čekijos Respublika, Danija, Vokietija, Graikija, Lenkija, Rumunija)¹⁸⁴.

Valstybėse narėse įtvirtinamos laisvės atėmimo sankcijos už neteisėtą komercinės paslapties atskleidimą dažniausiai trunka nuo 2 iki 3 m., tačiau šių sankcijų trukmė priklauso nuo konkrečios jurisdikcijos. Kai kurios šalyse laisvės atėmimas gali trukti nuo keleto mėnesių (pvz. vienas mėnuo Lenkijoje, trys – Graikijoje), kitose – iki 7 metų (keturi metai Ispanijoje, penki metai Slovėnijos Respublikoje, septyni metai Rumunijoje (atsakomybė taikoma už buvusios darbovietės konfidencialios informacijos atskleidimą atskleidimą). Baudų dydžiai dažniausiai priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių, be to, kai kuriose valstybėse yra apribojama teisė reikšti civilinį ieškinį dėl nuostolių atlyginimo baudžiamąjo proceso metu (Austrija, Kipras, Vokietija ir Slovėnijos Respublika)¹⁸⁵.

Jeigu komercinė paslaptis yra pasisavinama įmonės interesais, didžiojoje dalyje valstybių narių tokia veika užtraukia juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę (Austrija, Belgija, Kipras, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Vengrija, Latvija, Liuksemburgas, Nyderlandų Karalystė, Lenkija, Rumunija, Slovėnijos Respublika ir Ispanija). Juridiniams asmeniui taikomas alternatyvios sankcijos – nuo baudos (baudos dydis priklauso nuo

¹⁸³ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 7 [žiūrėta 2017 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁸⁴ *Ibidem*, p. 7-8.

¹⁸⁵ *Ibidem*, p. 8.

pažeidimo sunkumo) iki juridinio asmens likvidavimo, nuosavybės konfiskavimo ar draudimo verstis tam tikra veikla¹⁸⁶.

Konkurencijos teisė. Atlikta studija parodė, jog didelė dalis ES valstybių užtikrina komercinių paslapčių teisine apsaugą konkurencijos teisės normomis, tačiau verta pažymėti, jog ši apsauga galioja tik tais atvejais kai subjekto elgesys prieštarauja sąžiningai konkurencijai. Taip pat, valstybių narių konkurencijos teisė apima komercinių paslapčių teisinę apsaugą tiek, kiek tai susiję su piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, pvz. komercinių paslapčių licencijavimu, atsisakymu atskleisti komercines paslaptis ir pan. (esminių išteklių doktrina)¹⁸⁷. Pažymėtina, jog tai yra viena iš teisinės apsaugos harmonizavimo problemų.

Studija pastebi, jog ES neįtvirtina bendrų taisyklių pagal kurias būtų galima įvertinti kokios konfidencialios informacijos neatskleidimas gali būti laikomas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, pvz. nėra aišku koks standartas yra taikomas tokioms situacijoms t. y. ar šis standartas turėtų būti toks pats kaip ir kitų intelektinės nuosavybės teisių neatskleidimo atvejais¹⁸⁸. Tokių taisyklių nebuvimas sukuria teisinį neaiškumą, kadangi ūkio subjektai negali įvertinti kada jie pažeis konkurencijos taisykles, o nacionalinės konkurencijos institucijos gali taikyti skirtingą testą ir iškreipti praktiką, pvz. pripažįstant, jog bendrovė turi atskleisti konfidencialią informaciją, kai to nebūtų reikalaujama jeigu informacija būtų saugoma tradicinėmis intelektinės nuosavybės apsaugos formomis. Tokia praktika gali neigiamai paveikti bendrovių iniciatyvą investuoti į inovacijas.

Taip pat, tokio pobūdžio ginčai pasižymi negausiomis teisės aiškinimo taisyklėmis, t. y. atskirose jurisdikcijose yra nagrinėti tik pavieniai ginčai komercinių paslapčių neatskleidimo, kaip piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, klausimais. Šią problemą savo daktaro disertacijoje¹⁸⁹ išsamiai tiria dr. Gintarė Surblytė, analizuodama garsius *Microsoft Corp. v Commission*¹⁹⁰ ginčus. Šiose bylose komercinės paslaptys buvo prilygintos intelektinei nuosavybei, tačiau disertacija kelia klausimą ar priverstinio

¹⁸⁶ *Ibidem*, p. 9.

¹⁸⁷ *Ibidem*, p. 47.

¹⁸⁸ This applies in particular to unilateral practices implemented by dominant undertakings: undertakings have no clear indication as to the conditions under which a refusal to provide access to a trade secret might be deemed illicit (if at all) under competition law rules. The question of what exactly is the standard of competition law intervention in relation to unilateral practices involving trade secrets - and in particular whether this standard has to mirror the test elaborated for cases involving refusal to license intellectual property rights, which is considered abusive only in very specific circumstances - is still open, since the existing decisions dealing with competition law issues involving trade secrets have not sufficiently clarified this aspect.

¹⁸⁹ SURBLYTĖ, G. *The Refusal to Disclose Trade Secrets as an Abuse of Market Dominance – Microsoft and Beyond*. Beme: Stämpfli Publishers Ltd., 2011.

¹⁹⁰ T-201/04 *Microsoft v Commission* [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-201/04>>.

licencijavimo taisyklės galėjo būti tiesiogiai taikomos komercinėms paslaptims¹⁹¹. Disertacija pateikia nuomonę, jog testas, kuriuo vadovaujamosi nustatant antikonkurencinio pobūdžio elgesį komercinių paslapčių neatskleidimo atvejais, turėtų skirtis nuo taikomo vertinant tradicinius intelektinės nuosavybės objektus.

Todėl studijos autoriai ragina ES institucijas suvienodinti konkurencijos teisės taisykles, arba nustatyti teisinę ribą, kurią peržengus būtų galima traktuoti, jog komercinės paslapties neatskleidimas laikomas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi (be kita ko patikslinant santyki tarp komercinių paslapčių ir intelektinės nuosavybės)¹⁹². Bet kuriuo atveju konkurencijos teisės taisyklės neturėtų uždrausti komercinės paslapties savininkui tinkamai įgyvendinti turimų teisių į komercines paslaptis.

Pagrindinės studijos išvados. Studijos autorių nuomone, skirtingų jurisdikcijų analizė bei apklausos metu gauti rezultatai patvirtino hipotezę, jog harmonizuota komercinių paslapčių teisinė apsauga užtikrintų Europos regiono inovacijų plėtrą bei ekonominį augimą. Pagal autorius, harmonizuota komercinių paslapčių teisinė apsauga panaikins vidaus rinkos barjerus (pvz. didelius sandorių kaštus, teisinį neaiškumą), bei sukurs terpę sklandžiai komercinių paslapčių ir *know-how* apyvartai.

Studijos išvados gana tiksliai identifikuoja komercinių paslapčių vietą teisės sistemoje, nurodydamos, jog komercinių paslapčių institutas užpildo esančias teisinės apsaugos spragas tarp dviejų pagrindinių intelektinės nuosavybės ramsčių¹⁹³ – prekių ženklų ir patentų. Tokių būdu yra palaikoma visa intelektinės nuosavybės teisės sistema, kadangi komercinių paslapčių suteikiama teisinė apsauga apima tuos objektus kurie nepatenka po kitų, tradicinių intelektinių nuosavybės objektų teisine apsauga. Darbo autoriaus nuomone intelektinės nuosavybės sistemos palaikymas yra viena iš pagrindinių komercinių paslapčių teisinės apsaugos funkcijų. Be kita ko, studija įvardina kitus komercinių paslapčių privalumus: (I) komercinių paslapčių teisinė apsauga suteikiama neatsižvelgiant į informacijos turinį (žinoma, jeigu informacija atitinka keliamus informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijus – aut. past.), (II) komercinių paslapčių suteikiama teisinė apsauga nereikalauja brangų ir ilgų administracinių procedūrų, (III) komercinės paslapčių teisinė apsauga yra neatsiejama nuo praktinės apsaugos, kadangi komercinės paslapties savininkas privalo imtis protingų pastangų informacijos slaptumui išsaugoti. Šios

¹⁹¹ SURBLYTĖ, G. *The Refusal to Disclose Trade Secrets as an Abuse of Market Dominance – Microsoft and Beyond*. Berne: Stämpfli Publishers Ltd., 2011, p. 5.

¹⁹² Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 9-10 [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

¹⁹³ Trade secrets effectively fill the gap between copyright and patent protection, the two traditional pillars of intellectual property.

priežastys lemia komercinių paslapčių populiarumą tarp smulkaus ir vidutinio verslo įmonių (akcentuojant mažus kaštus ir lengvą komercinių paslapčių valdymą)¹⁹⁴.

Taigi, studijos metu atskleistas vyraujanti teisinis susiskaidymas prieštarauja vidaus rinkos logikai, kurioje prekės, paslaugos, darbuotojai, verslas, idėjos bei mokslas turėtų cirkuliuoti kuo paprasčiau, tarsi nacionalinėje rinkoje. Dėl šios priežasties komercinių paslapčių teisinės apsaugos klausimas turi būti svarstomas ES mastu.

¹⁹⁴ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 15-16 [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

4. KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ TEISINĖ APSAUGA REGIONINIŲ LYGMENIU. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA (ES) 2016/943.

2016 m. balandžio 14 d. vykusio balsavimo metu, EP priėmė¹⁹⁵ Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo. Už Direktyvos priėmimą balsavo¹⁹⁶ 503 EP nariai, prieš – 131 (18 EP narių susilaikė). 2016 m. gegužės 27 d. Direktyva buvo vienbalsiai priimta¹⁹⁷ Europos Sąjungos Taryboje (toliau – EST).

Šiame darbo skyriuje yra apžvelgiamos Direktyvos priėmimo prielaidos, analizuojami jos parengiamieji dokumentai (pranc. *travaux préparatoires*) bei kritiškai vertinamos Direktyvoje įtvirtintos nuostatos.

4.1. Komercinių paslapčių apsauga ES teisėje

Prieš atliekant detalią Direktyvos parengiamųjų dokumentų ir nuostatų analizę, būtina išsiaiškinti kuriai teisinei kategorijai komercinės paslaptys yra priskiriamos pirminėje ir antrinėje ES teisėje. Teisės doktrina pateikia nuorodą į keletą ES teisės šaltinių, kurių turinys leidžia daryti išvadą, jog komercinės paslaptys nepatenka į intelektinės nuosavybės kategoriją, o jų teisinė apsauga yra reguliuojama nesąžiningos konkurencijos teisės nuostatomis. Toliau pateikiamas trumpas šių teisės aktų doktrininis aiškinimas¹⁹⁸.

Akivaizdi distinkcija tarp komercinių paslapčių ir intelektinės nuosavybės teisės pateikiama 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II, toliau – Roma II reglamentas)¹⁹⁹. Sisteminė Roma II reglamento nuostatų analizė (4, 6 bei 8 str.) leidžia

¹⁹⁵ 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo. 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0943>>.

¹⁹⁶ European Parliament. Legislative Observatory. Statistics - 2013/0402(COD) | A8-0199/2015 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo. 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0943>>.

¹⁹⁷ *Trade secret protection: Council adopts new directive* [interaktyvus]. Council of the European Union [žiūrėta 2017 m. kovo. 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/05/27-trade-secrets-new-directive/>>.

¹⁹⁸ SURBLYTĖ, G. *The Refusal to Disclose Trade Secrets as an Abuse of Market Dominance – Microsoft and Beyond*. Berne: Stämpfli Publishers Ltd., 2011, p. 45.

¹⁹⁹ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32007R0864>>.

daryti išvadą, jog komercinės paslaptys yra priskiriamos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos kategorijai. Roma II reglamento 4 str. įtvirtina bendrą reglamento taikymo taisyklę dėl iš delikto atsirandančioms nesutartinėms prievolėms, nebent yra nustatomas specialus reglamentavimas (šiuo atveju 6 bei 8 str.). Roma II reglamento 6 str. įtvirtina taisyklės taikomas dėl nesąžiningos konkurencijos veikslių atsirandančioms nesutartinėms prievolėms, tuo tarpu 8 str. reglamentuoja atvejus kai nesutartinės prievolės atsiranda dėl intelektinės nuosavybės teisės pažeidimo. Vien Roma II reglamento tekstas nepateikia aiškaus atsakymo kuris reglamento straipsnis turėtų būti taikomas nesutartinėms prievolėms, atsirandančioms dėl intelektinės nuosavybės teisės pažeidimo. Kaip nurodo teisės doktrina, į šį klausimą atsako EK *travaux préparatoires*, konkrečiau – EK Roma II reglamento pasiūlymas²⁰⁰, kuriame teigiama, jog Roma II reglamento 5 str. 2 d. (dabar reglamento Roma II 6 str. 2 d.) taikomas nesąžiningos konkurencijos veikslių atvejais, kuriais siekiama paveikti konkurentą, pvz. darbuotojų perviliojimo, korupcijos, komercinio šnipinėjimo ar komercinių paslapčių atskleidimo atvejais. Tokiu būdu komercinių paslapčių teisinė apsauga patenka po reglamento Roma II reglamento 6 str. taikymo sritimi. Kadangi Roma II reglamento 6 str. bei 8 str. yra *lex specialis* 4 str. atžvilgiu, komercinių paslapčių teisinę apsaugą gali apimti tik vienas iš šių straipsnių.

Taigi, ES teisėje komercinės paslaptys vienareikšmiškai priskiriamos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisei. Ši pozicija sutampa su pirmajame darbo skyriuje padarytomis išvadomis, kurios patvirtino teorinę distinkciją tarp komercinių paslapčių ir kitų tradicinių intelektinės nuosavybės objektų. Atkreiptinas dėmesys, jog ES institucijos laikosi nuoseklios pozicijos, todėl naujoje Direktyvoje komercinės paslaptys nėra laikomos intelektinės nuosavybės objektu.

4.2. Direktyvos tikslai ir parengiamųjų dokumentų analizė

Vienas iš pagrindinių Direktyvos tikslų – komercinių paslapčių teisinės apsaugos harmonizavimas ES mastu. Lyginamosios analizės bei Direktyvos pasiūlymo poveikio vertinimo²⁰¹ metu padarytos išvados leidžia daryti prielaidą, jog komercinių paslapčių

²⁰⁰ Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations (“Rome II”). [Žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0427:FIN:EN:PDF>>.

²⁰¹ 2013 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo poveikio vertinimas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013SC0471>>.

teisinė apsauga ES mastu yra ypatingai suskaidyta – tik nedaugelio valstybių narių teisės aktuose komercinės paslaptys yra apibrėžtos arba yra nurodyta, kada jos turėtų būti apsaugotos; ne visais atvejais yra numatyta galimybė įpareigoti pažeidėjus nutraukti naudojimąsi komercine paslaptimi ir jo neatnaujinti; įprastos žalos apskaičiavimo taisyklės dažnai netinka neteisėto komercinės pasisavinimo atvejais ir ne visose valstybėse narėse galima taikyti alternatyvius metodus (pvz., autorinių atlyginimų, kuriuos būtų reikėję sumokėti pagal licencijos sutartį, sumą); ne visose valstybėse narėse komercinės paslapties vagystės atveju taikomos baudžiamosios teisės taisyklės. Be to, daugelis valstybių narių neturi taisyklių, kurių paskirtis – apsaugoti komercinės paslaptis per teismo procesą, todėl nuo neteisėto komercinės paslapties pasisavinimo nukentėję asmenys vengia ginti teises teisme.

Pirmoji vieša konferencija, orientuota į komercinių paslapčių teisinės apsaugos klausimus ES mastu vyko Briuselyje, 2012 m. Šioje diskusijoje dalyvavo platus spektras teisės, ekonomikos ekspertų bei Europos Sąjungos institucijų ir verslo atstovų. Konferencija buvo siekiama apžvelgti įtvirtintą komercinių paslapčių ir konfidencialios verslo informacijos teisinės apsaugos modelį (pagal pirmąją išorės ekspertų vidaus rinkos studiją²⁰²), šios apsaugos ekonominę pagrindą bei įvertinti komercinių paslapčių reikšmę inovacijoms ir konkurencingumui. Konferencijos programos įžangoje yra pabrėžiama, jog, ši diskusija buvo pirmasis žingsnis link harmonizuoto komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelio įtvirtinimo²⁰³. Tolesni Direktyvos parengiamieji darbai apėmė antrąją išorės ekspertų²⁰⁴ vidaus rinkos studiją (pagal kurią buvo atlikta lyginamoji jurisdikcijų analizė), EK surengtą viešąją konsultaciją²⁰⁵ bei Direktyvos pasiūlymo poveikio vertinimą²⁰⁶.

²⁰² Hogan Lovells International. *Study on Trade Secrets and Parasitic Copying (Look-alikes) MARKT/2010/20/D. Report on Trade Secrets for the European Commission* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/120113_study_en.pdf>.

²⁰³ *Ibidem*.

²⁰⁴ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 7 [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.

²⁰⁵ *Public consultation on the protection against misappropriation of trade secrets and confidential business information* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8276>.

²⁰⁶ 2013 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo poveikio vertinimas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013SC0471>>.

Teisės doktrina atkreipia dėmesį, jog antroji vidaus rinkos studija pateikė gana kontroversiškus apklausos rezultatus²⁰⁷, leidžiančius kvestionuoti Direktyvos efektyvumą. EK grindžia komercinių paslapčių teisinės apsaugos harmonizaciją šiomis prielaidomis:

1. komercinių paslapčių savininkai susiduria su vis didesne rizika nukentėti nuo neteisėtų veiksmų;
2. harmonizuotas komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelis paskatintų komercinių paslapčių savininkus skirti didesnes lėšas inovacijoms (tuo pačiu sumažinant komercinių paslapčių teisinės apsaugos kaštus);
3. harmonizuota komercinių paslapčių teisinė apsauga paskatintų komercinių paslapčių savininkus ieškoti partnerių mokslinių tyrimų srityje (ypatingai tarptautiniu mastu);
4. naujas komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelis užtikrintų tinkamą ir nuoseklią komercinių paslapčių teisinę apsaugą ES mastu.

Pastebėtina, jog šias prielaidas paneigia antros vidaus rinkos studijos metu atliktos apklausos rezultatai, pvz. vertinant padidėjusią riziką susidurti su neteisėtais veiksmais komercinių paslapčių atžvilgiu, pastebima, jog iš 532 apklausos respondentų, tik 20,5 % (110 respondentų) įmonių per pastaruosius 10 metų bent kartą susidūrė su neteisėtu elgesiu komercinių paslapčių atžvilgiu, tuo tarpu tik 5,2 % respondentų per tą patį laikotarpį susidūrė su 5 ar daugiau atvejų kai buvo neteisėtai pasisavintos, panaudotos ar atskleistos šių įmonių komercinės paslaptys²⁰⁸. Tačiau autoriaus nuomone ne visos įmonės praneša apie prarastas komercines paslaptis (pvz. dėl reputacijos), todėl tikėtina, kad reali neteisėtų veiksmų komercinių paslapčių atžvilgiu grėsmė yra didesnė.

Taip pat, galima kelti klausimą ar egzistuoja tiesioginis ryšys tarp sumažėjusių išlaidų komercinių paslapčių teisei apsaugai ir padidėjusių lėšų inovacijoms. Tik 23,3 % respondentų (veikiančių skirtingose ES valstybėse) taiko skirtingas komercinių paslapčių teisinės apsaugos priemones, t. y. komercinių paslapčių apsaugai skiria didesnes lėšas, tuo tarpu likusios įmonės taiko vienodas priemones arba neatkreipia į tai dėmesio²⁰⁹. Respondentų atsakymai leidžia daryti prielaidą, jog tik maža dalis įmonių sugebėtų perskirstyti komercinėms paslaptims išleidžiamas lėšas inovacijų skatinimui. Šią hipotezę

²⁰⁷ APLIN, T. A Critical Evaluation of the Proposed EU Trade Secrets Directive [interaktyvus]. *Intellectual Property Quarterly*. 2014, p. 259-260. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sweetandmaxwell.co.uk/catalogue/eDownloadDoc.aspx?filename=380_201565_41256.pdf&sapmaterialnum=6791&fileserver=EPIC>.

²⁰⁸ Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013, p. 127-128 [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>

²⁰⁹ *Ibidem*, p. 127.

patvirtina kitoje apklausos dalyje gauti atsakymai, nurodantys, jog harmonizavus komercinių paslapčių teisinę apsaugą ES mastu, tik 22 % įmonių skirtų mažiau lėšų komercinių paslapčių apsaugai, o 20 % respondentų tiesiogiai investuotų į mokslinius tyrimus ir plėtrą (angl. *research & development, R&D*).

Be to, harmonizuota komercinių paslapčių teisinė apsauga negarantuoja glaudesnio verslo bendradarbiavimo. Pagal apklausos rezultatus, 60 % įmonių savo konfidencialia informacija dalijasi su partneriais (16,9 % reguliariai, 43,2 % nereguliariai). Priežastys, dėl kurių įmonės vengia dalintis šia informacija taip pat yra skirtingos. Pvz. 49 % respondentų nurodė, jog konfidencialia informacija nėra dalijamasi dėl strateginių priežasčių ir tik 39,5 % respondentų nurodė, jog konfidencialia informacija nesidalijama dėl rizikos ją prarasti²¹⁰.

Atsižvelgiant į tai, jog Direktyvos rengėjai pasirinko minimalaus harmonizavimo kelią, galima abejoti, jog Direktyva padės užtikrinti harmonizuotą komercinių paslapčių teisinę apsaugą bei nulemti nuoseklią valstybių narių teismų praktiką. Teisės doktrina išreiškia analogiškas abejones²¹¹. Šios įžvalgos taip pat prieštarauja paskutinei EK prielaidai.

Direktyvos pasiūlymo poveikio vertinimas²¹² nustatė dvi pagrindines komercinių paslapčių teisinės apsaugos harmonizavimo trūkumo problemas:

1. Nepakankamos paskatos imtis tarpvalstybinės novatoriškos veiklos. Teigiama, jog inovacijų vertė yra mažesnė nei išlaidos komercinių paslapčių apsaugai bei dalinantis komercinėmis paslaptimis verslas susiduria su didele finansine²¹³;
2. Mažėjantis verslo konkurencingumas – silpna komercinių paslapčių teisinė apsauga gali lemti komercinė paslaptimi grindžiamų konkurencinių pranašumų praradimą²¹⁴.

EK nuomone, nacionalinėje civilinėje teisėje numatytų teisių gynimo priemonių, taikomų neteisėto komercinės paslapties pasisavinimo atveju, ir taisyklių, taikomų komercinių paslapčių konfidencialumo išsaugojimui per teismo procesą ir jam pasibaigus,

²¹⁰ *Ibidem*, p. 124.

²¹¹ APLIN, T. A Critical Evaluation of the Proposed EU Trade Secrets Directive [interaktyvus]. *Intellectual Property Quarterly*. 2014, p. 259. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sweetandmaxwell.co.uk/catalogue/eDownloadDoc.aspx?filename=380_201565_41256.pdf&sapmaterialnum=6791&filesaver=EPIC>.

²¹² 2013 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo poveikio vertinimas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013SC0471>>.

²¹³ Pavyzdžiui, 40 % ES bendrovių nesidalija komercinėmis paslaptimis su kitomis šalimis, nes bijo, kad bus informacija nustos būti konfidenciali: ji bus nederamai panaudota ar paskelbta be jų leidimo.

²¹⁴ Pavyzdžiui, apskaičiuota, kad Europos chemijos pramonėje, kuri labai priklauso nuo komercinėmis paslaptimis grindžiamų procesų inovacijų, dėl neteisėto komercinių paslapčių pasisavinimo apyvarta dažnais atvejais galėtų sumažėti net 30 %.

suartinimo priemonė būtų proporcinga ir geriausiai leistų pasiekti Direktyvai nustatytus tikslus. Darbo autorius sutinka su šia nuomone, tačiau atkreipia dėmesį, jog nacionalinių baudžiamųjų sankcijų sugriežtinimas galėtų padėti efektyviau įgyvendinti Direktyvos tikslus.

4.3. Direktyvos preambulos ir pagrindinių nuostatų analizė (I-III sk.)

Direktyvos preambulės 1 d. lakoniškai apibrėžia komercinės paslapties sampratą, nurodydama, jog komercine paslaptimi laikome praktinę patirtį ir verslo informaciją, kuri nėra atskleidžiama ir turi likti konfidenciali. Be kita ko, yra pabrėžiama komercinių paslapčių svarba investicijų grąžai bei mažųjų ir vidutinių įmonių (toliau – MVI) tinkamai veiklai. Nors Direktyvos preambulės 5 dalis pabrėžia, jog sąjunga yra įsipareigojusi laikytis TRIPS nuostatų (kadangi ši sutartis buvo patvirtinta ET sprendimu, jos nuostatos yra privalomos visoms valstybėms narėms ir pačiai Sąjungai), Direktyvos preambulės 6 dalis išryškina egzistuojančius komercinių paslapčių teisinės apsaugos skirtumus. Teigiama, jog ne visos valstybės narės yra patvirtinusios nacionalines komercinės paslapties arba neteisėto komercinės paslapties gavimo, naudojimo arba atskleidimo apibrėžtis, todėl žinios apie apsaugos aprėptį nėra lengvai prieinamos ir ta aprėptis valstybėse narėse skiriasi²¹⁵. Be to, atkreipiamas dėmesys į civilinės teisės teisių gynimo būdus, konkrečiau – akcentuojami skirtumai tarp galimybės uždrausti tretiesiems asmenims nutraukti naudojamą komercine paslaptimi ir jo neatnaujinti. Taip pat, pastebima, jog valstybės narės skirtingai traktuoja asmenis kurie komercinę paslaptį gauna sąžiningai, tačiau ja naudojantis sužino, jog komercinę paslaptį perdavusi šalis neturėjo teisės to padaryti.

Direktyvos preambulės 7 dalis nurodo, kad ne visos valstybės leidžia teisėtiems komercinių paslapčių turėtojams siekti, kad būtų sunaikintos trečiųjų šalių neteisėtai naudojantis komercinėmis paslaptimis pagamintos prekės arba būtų grąžinti ar sunaikinti bet kurie dokumentai, bylos ar medžiagos, kuriuose yra arba kurie patys yra neteisėtai gauta ar panaudota komercinė paslaptis²¹⁶. Taip pat atkreipiamas dėmesys, jog tik kelios valstybės leidžia taikyti abstrakčias taisyklės apskaičiuojant žalos atlyginimą (t. y. apeliuojama į galimybę pakeisti patirtų nuostolių dydį autoriniu atlyginimu ar tam tikru licenciniu mokesčiu). Be to, Direktyva pastebi aktualią problemą dėl nepakankamo teismo proceso konfidencialumo komercinių ginčų metu.

²¹⁵ Pvz. Austrija, Belgija, Kipras, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Nyderlandų Karalystė, Airija, Latvija, Liuksemburgas, Malta, Rumunija ir Ispanija.

²¹⁶ Pvz. Bulgarijoje, Kipre, Estijoje, Suomijoje, Liuksemburge ir Maltoje.

Direktyvos preambulės 14 d. atkreipia dėmesį į nagrinėta komercinės paslapties sampratos neapibrėžtumo problemą. Teigiama, jog svarbu nustatyti vienodą komercinės paslapties apibrėžtį neapribojant objekto, kuris turi būti apsaugotas nuo neteisėto pasisavinimo. Taigi, Direktyvos autoriai pasirinko tradicinį kelią apibrėžiant komercinę paslaptį – jos turinys nėra detalizuojamas. Be to, Direktyvos preambulės 16 d. pažymi, jog Direktyvos nuostatomis nėra sukuriama jokios išimtinės praktinės patirties arba informacijos, kuri saugoma kaip komercinė paslaptis, naudojimo teisių.

Svarbu pažymėti, jog Direktyvos preambulės 39 d. išsprendžia santyki tarp Direktyvos Nr. 2004/48/EB²¹⁷ bei naujosios Direktyvos. Tais atvejais kai šių direktyvų taikymo sritys sutaps, naujoji Direktyva bus taikoma kaip *lex specialis* Direktyvai Nr. 2004/48/EB. Šių Direktyvų santykis plačiau analizuojamas Direktyvos pasiūlymo poveikio vertinime, kuriame *inter alia* nurodomi motyvai dėl kurių komercinių paslapčių teisinė apsauga nebuvo įtraukta į Direktyvą Nr. 2004/48/EB. Pagrindinė šios dichotomijos priežastis – komercinės paslaptys negali būti priskiriamos intelektinėms nuosavybės kategorijai. Intelektinės nuosavybės teisės yra išimtinės (monopolio) teisės, nukreiptos prieš visus trečiuosius asmenis (*erga omnes*), kurias suteikia valstybė arba įstatymas. Taip pat, intelektinės nuosavybės teisės susijusios su viešumu (t. y. jos išviešinamos registruose arba paskelbiamos). Be to, jeigu trečiasis asmuo pasinaudoja intelektine nuosavybe be jos savininko sutikimo, trečiojo asmens veiksmai laikomi neteisėtais (t. y. taikoma prezumpcija, nepaisant jo sąžiningumo). Tuo tarpu komercinės paslaptys nesuteikia jokių išimtinių teisių, jos nėra registruojamos ar atskleidžiamos visuomenei bei komercinę paslaptį sudarančios informacijos panaudojimas ne visada yra laikomas komercinės paslapties savininko teisių pažeidimu (turint omenyje, jog kita šalis galėjo atskleisti informaciją savarankiškai, pvz. apgražos inžinerijos būdu)²¹⁸.

Direktyvos I-III skyriaus nuostatos (1-15 str.) pakloja pamatus Europos dimensijos komercinių paslapčių teisinės apsaugos modeliui.

Direktyvos 1 str. leidžia valstybėms narėms numatyti platesnio masto komercinių paslapčių apsaugą nuo neteisėto gavimo, naudojimo arba atskleidimo, nei reikalaujama Direktyvoje, jeigu yra užtikrinama, jog bus laikomasis kitų Direktyvos nuostatų. Taigi, Direktyva pasirenka minimalaus harmonizavimo kelią, tačiau teisės doktrina išreiškia

²¹⁷ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048>>.

²¹⁸ 2013 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo poveikio vertinimas [interaktyvus]. P. 267. [Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013SC0471>>.

pozicija, jog Direktyvos rengėjai turėjo pasirinkti maksimalaus harmonizavimo lygį, kadangi Direktyvos nuostatų turinys palieka pernelyg daug erdvės nacionalinėms interpretacijoms²¹⁹.

Pažymėtina, jog Direktyvos 1 str. 3 d. draudžia riboti darbuotojų mobilumą Direktyvoje įtvirtintų nuostatų pagrindu. Atkreiptinas dėmesys į šio straipsnio 3 d. b punktą, kuris išskiria darbuotojo darbo aplinkybėmis sąžiningai įgytą patirtį ir gebėjimus. Ši nuostata papildys LAT praktiką, kurioje buvo išskirta analogiška konfidencialaus pobūdžio informacijos rūšis, t. y. neatsiejama darbuotojo gebėjimų, įgūdžių bei žinių dalis (pvz., įmonėje taikoma geroji praktika, vadybos metodai, darbo su klientais metodai, derybų vedimo būdai ir kt.). Pagal LAT, darbuotojai privalo laikytis pareigos saugoti tokio pobūdžio informaciją tik tol, kol dirba įmonėje, kurioje ją sužinojo. Pasibaigus darbo santykiams, buvę darbuotojai gali be jokių apribojimų naudoti gautą aptariamą rūšies informaciją savo naudai ir interesais²²⁰.

Direktyvos 2 str. 1 d. įtvirtinama komercinės paslapties samprata atitinka TRIPS sutarties nuostatas. Nurodomi tie patys informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijai – informacijos slaptumas, komercinė vertė ir pagrįsti veiksmai, kurių imasi teisėtai tokią informaciją valdantis asmuo, kad tam tikromis aplinkybėmis išlaikytų informacijos slaptumą. Verta atkreipti dėmesį, jog Direktyvos 2 str. 1 d. b punktas susiaurina CK 1.116 str. vartojamą tikros ar potencialios komercinės (gamybinės) vertės sąvoką, kadangi Direktyva komercinės paslapties terminą susieja tik su realia komercine verte²²¹, tačiau neatsižvelgia į potencialią komercinės paslapties vertę. Turint omenyje, jog Direktyva leidžia valstybėms narėms užtikrinti platesnę teisių apsaugą, rekomenduotina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas paliktų galioti CK 1.116 str. vartojamą tikros ar potencialios komercinės (gamybinės) vertės sąvoką. Pvz. JAV DTSA taip pat vartoja realios ar potencialios vertės sąvoką²²².

Taip pat, pažymėtina, jog 2 str. 2 d. komercinės paslapties turėtoju laiko fizinį ar juridinį asmenį, kuris teisėtai valdo komercinę paslaptį, taigi, galima daryti prielaidą, jog komercinių paslapčių teisinė apsauga apima ir tuos asmenis, kuriems komercinė paslaptis yra perleidžiama sutarčių pagrindu. Tačiau teisės doktrina atkreipia dėmesį, jog „teisėto

²¹⁹ ULLRICH, H, et al. TRIPS plus 20. *From Trade Rules to Market Principles*. Munich: Max Planck Institute for Innovation, 2016. SURBLYTĖ, G. Enhancing TRIPS: Trade Secrets and Reverse Engineering, p. 733.

²²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

²²¹ Direktyvos 2 str. 1 d. b punktas „ji turi komercinės vertės, nes yra slapta“.

²²² 18 U.S. Code § 1839 - Definitions [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1839>>. “The information derives independent economic value, *actual or potential*, from not being generally known to, and not being readily ascertainable through proper means by, another person who can obtain economic value from the disclosure or use of the information”.

komercinės paslapties turėtojo“ sąvoka gali sukelti problemų interpretuojant skirtingas situacijas, pvz. keliamas klausimas ar komercinių paslapčių teisinė apsauga apima tuos asmenis kuriems yra pavedama sukurti komercinės paslapties objektą. Galima kelti klausimą ar į „teisėto turėtojo“ sąvoką įeina darbuotojai, licenciatų ir pan. Skirtingos šių situacijų interpretacijos gali nulemti išsiskiriančią valstybių praktiką²²³.

Teisinio neaiškumo įneša Direktyvos 2 str. 4 d. vartojamas pažeidžiančių prekių terminas. Pagal Direktyvą, pažeidžiančiomis prekėmis laikomos prekės, kurių dizainas, savybės, veikimas, gamybos procesas arba prekyba yra daug geresni dėl neteisėtai gautų, panaudotų arba atskleistų komercinių paslapčių. Kai kurie autoriai nurodo, jog ši Direktyvos nuostata gali būti plačiai interpretuojama dėl kelių priežasčių: a) nėra aišku kokių lygiu pažeidžiančios prekės turi „įkūnyti“ komercinę paslaptį, t. y. kada galima laikyti, jog pažeidžiančios prekės tampa daug geresnės dėl neteisėtai gautų, panaudotų arba atskleistų komercinių paslapčių; b) ar Direktyvoje nurodomos laikinosios ir prevencinės priemonės pažeidžiančių prekių atžvilgiu gali būti taikomos, jeigu jų taikymo metu informacija yra praradusi komercinės paslapties statusą. Akivaizdu, jog šias situacijas valstybių teismai gali interpretuoti skirtingai²²⁴.

Direktyvos 3 str. 1 d. nurodo, jog komercinė paslapties gavimas bus laikomas teisėtu, kai komercinė paslaptis bus gaunama bet kuriuo iš straipsnyje išvardintų būdų. Vienas iš jų – stebint, analizuojant, išardant arba testuojant produktą arba objektą, kuris yra viešai prieinamas arba kurį teisėtai turi informaciją įgijęs asmuo, kurio neįpareigoja jokia teisiškai galiojanti pareiga riboti komercinės paslapties gavimą. Taigi, Direktyvos 3 str. 1 d. *expressis verbis* įtvirtina apgrąžos inžineriją²²⁵ (angl. *reverse engineering*), kaip vieną iš teisėtų komercinę paslaptį sudarančios informacijos įgijimo būdų. Ši nuostata yra vertinama teigiamai, kadangi apgrąžos inžinerija yra viena iš sričių kurios teisinis reglamentavimas valstybėse narėse yra ypatingai fragmentiškas, t. y. jeigu vienoje valstybėse šis informacijos gavimo būdas yra leidžiamas, kitose šalyse tokie veiksmai gali būti laikomi nesąžiningos konkurencijos aktais²²⁶. Tačiau sisteminė Direktyvos 3 str. 1 d. analizė leidžia daryti išvadą, jog apgrąžos inžinerija bus leidžiama tik tais atvejais kai

²²³ APLIN, T. A Critical Evaluation of the Proposed EU Trade Secrets Directive [interaktyvus]. *Intellectual Property Quarterly*. 2014, p. 264 [žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sweetandmaxwell.co.uk/catalogue/eDownloadDoc.aspx?filename=380_201565_41256.pdf&sapmaterialnum=6791&fileserver=EPIC>.

²²⁴ SHAW, S. *Hidden Details: Thoughts on Trade Secrets From the UK* [interaktyvus]. Lexology, 2016 žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=12e0c3b6-3f76-4d04-8f89-a12598b60c6b>>.

²²⁵ Apgrąžos inžinerija yra gaminio analizės būdas, kurio metu nustatoma iš ko ir kaip gaminys yra pagamintas. Apgrąžos inžinerijos metodas dažniausiai naudojamas programinės įrangos informacijos išgavimui (dekompiliavimas).

²²⁶ ULLRICH, H, et al. TRIPS plus 20. *From Trade Rules to Market Principles*. Munich: Max Planck Institute for Innovation, 2016. SURBLYTĖ, G. Enhancing TRIPS: Trade Secrets and Reverse Engineering, p. 741.

asmuo nebus įpareigotas jokia teisiškai galiojančia pareiga riboti komercinės paslapties gavimą. Taigi, sutartis gali įpareigoti asmenį susilaikyti nuo apgražos inžinerijos, kaip vieno iš komercinės paslapties informacijos gavimo būdų.

Teisės doktrina teigia, jog apgražos inžinerijos būdu gauta informacija gali būti naudojama imitacinių produktų gamybai arba inovacijoms. Kadangi apgražos inžinerijos procesas reikalauja didelių laiko ir finansinių sąnaudų, kiti rinkos dalyviai yra savaime apsaugomi nuo rizikos, jog jų komercinė paslaptis bus atskleista apgražos inžinerijos būdu, todėl nėra racionalu tikslingai drausti šio informacijos gavimo būdo. Tuo labiau, imitaciniai produktai gali skatinti kainų konkurenciją, o sukuriamas konkurencinis spaudimas sąlygoti inovacijas. Todėl sutartiniai apgražos inžinerijos ribojimai gali turėti neigiamą poveikį konkurencijai. Be to, yra teigiama, jog tokio pobūdžio draudimai per daug išplėstų komercinių paslapčių savininkų teises, ir galėtų nulemti prielaidas ūkio subjektų dominavimui rinkoje (pvz. programinės įrangos atveju, kadangi ši rinka yra ypatingai priklausoma nuo produktų sąveikos (angl. *interoperability*). Jeigu kiti rinkos dalyviai neturėtų prieigos prie komercinė paslaptimi saugomos informacijos, būtų iškreipiamos konkurencijos sąlygos. Todėl patartina, jog įstatymų leidėjas neleistų komercinių paslapčių savininkams sutartimi riboti apgražos inžinerijos taikymo galimybių²²⁷.

Nors Direktyvos 3 str. to nenurodo, komercinių paslapčių gavimas, naudojimas ir atskleidimas bus teisėtas jeigu darbuotojas naujoje darbovietėje naudos buvusioje darbovietėje įprastomis darbo aplinkybėmis sąžiningai įgytą patirtį ir gebėjimus (Direktyvos 1 str. 3 d. b punktas). Taip pat, galima kelti klausimą ar Direktyvos 3 str. 1 d. d punkte vartojama sąvoka „sąžininga komercinė praktika“ nenulems išsiskiriančios komercinių paslapčių teisinės apsaugos taikymo praktikos, kadangi kiekviena valstybė šį terminą gali interpretuoti pagal susiformavusius teisės papročius ir skirtingą praktiką.

Direktyvos 4 str. apibrėžia neteisėtus komercinių paslapčių gavimo, naudojimo ir atskleidimo veiksmus. Direktyvos 4 str. 2 d. įtvirtina neteisėto komercinės paslapties gavimo prezumpciją, nurodant, jog komercinės paslapties gavimas be komercinės paslapties turėtojo sutikimo laikomas neteisėtu visais atvejais, kai ji gauta atliekant šiuos veiksmus: a) neteisėtai gavus prieigą prie dokumentų, objektų, reikmenų, medžiagų ar elektroninių bylų, kuriuos teisėtai valdo komercinės paslapties turėtojas ir kuriuose yra komercinė paslaptis arba iš kurių galima išgauti komercinę paslaptį, juos pasisavinus ar padarius jų kopiją; b) atlikus bet kuriuos kitus veiksmus, kurie tomis aplinkybėmis laikomi prieštaraujančiais sąžiningai komercinei praktikai.

²²⁷ *Ibidem*, p. 753.

Direktyvos 4 str. 3 d. nurodo atvejus kuriais komercinės paslapties naudojimas ar atskleidimas bus laikomi neteisėtais. Kaip ir komercinės paslapties gavimo atveju, neteisėtą komercinės paslapties naudojimą ar atskleidimą Direktyva susieja su komercinės paslapties turėtojo sutikimo nebuvimu. Taigi, komercinės paslapties naudojimas ar atskleidimas bus laikomi neteisėtais, jeigu be komercinės paslapties savininko sutikimo asmuo: a) neteisėtai gauna komercinę paslaptį; b) pažeidžia konfidencialumo susitarimą arba bet kurią kitą pareigą neatskleisti komercinės paslapties; c) pažeidžia sutartinę arba bet kurią kitą pareigą riboti komercinės paslapties naudojimą.

Taip pat, Direktyvos 4 str. 4 d. nurodo, jog komercinės paslapties gavimas, naudojimas arba atskleidimas taip pat laikomi neteisėtais, kai asmuo gaudamas, naudodamas arba atskleisdamas komercinę paslaptį žinojo arba tomis aplinkybėmis turėjo žinoti, kad komercinė paslaptis buvo tiesiogiai arba netiesiogiai gauta iš kito asmens, kuris komercinę paslaptį naudojo arba atskleidė neteisėtai, kaip apibrėžta 3 dalyje. Atitinkamai, Direktyvos 4 str. 5 d. nurodo, jog pažeidžiančių prekių gamyba, siūlymas ar pateikimas rinkai arba pažeidžiančių prekių importas, eksportas arba sandėliavimas tais tikslais taip pat laikomi neteisėtu komercinės paslapties naudojimu, kai tokią veiklą vykdančio asmuo žinojo arba tomis aplinkybėmis turėjo žinoti, kad komercinė paslaptis buvo naudojama neteisėtai, kaip apibrėžta 3 dalyje. Taigi, Direktyva apibrėžia elgesio kriterijus, pagal kuriuos yra identifikuojami nesažiningi tretieji asmenys. Šios nuostatos užpildys tų jurisdikcijų spragas, kuriose komercinių paslapčių gynyba prieš trečiuosius asmenis yra ribota (pvz. Malta).

Direktyvos 5 str. įtvirtina Direktyvoje numatytų priemonių, procedūrų ir teisių gynimo taikymo išimtis. Šiuo straipsniu siekiama tinkamai užtikrinti viešojo intereso apsaugą. Direktyvos 5 str. nurodo, jog komercinių paslapčių teisinė apsauga netaikoma atvejams, kai yra ginama teisė į saviraiškos laisvę ir informaciją, įskaitant pagarbą žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui, pranešėjų teisės (angl. *whistleblower*), darbuotojų ir jų atstovų teisės, bei kitus ES ar nacionalinės teisės pripažintus interesus.

Pastarasis Direktyvos straipsnis buvo įvertintas kontroversiškai. Kadangi pirminės Direktyvos nuostatos buvo pernelyg abstrakčios, Direktyvos turinys galėjo apriboti žodžio laisvę bei žurnalistų teises. Po Direktyvos pasiūlymo pateikimo, žurnalistai oponavo Direktyvos nuostatoms (viena iš peticijų surinko beveik 500,000 tūkstančių parašų), tad galutinis Direktyvos redakcijos tekstas buvo pakeistas²²⁸. Tačiau priimtos Direktyvos

²²⁸ *Journalists and whistleblowers protected under new Trade Secrets Directive* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.euractiv.com/section/digital/news/journalists-and-whistleblowers-protected-under-new-trade-secrets-directive/>>.

turiny verčia kelti klausimą ar Direktyvos 5 str. įtvirtins pakankamą pranešėjų teisinę gynybą. Teisės doktrina nurodo²²⁹, jog Direktyvos nuostatos yra ydingos, kadangi Direktyvos 5 str. b punkto (išimtis taikoma atskleidžiant nusižengimą, pažeidimą ar neteisėtą veiklą, jeigu pranešėjas veikė siekdamas apsaugoti bendrąjį viešąjį interesą) apimtis yra gana siaura, kadangi pranešėjui nėra garantuojama teisinė apsauga tais atvejais kai jis atskleidžia informaciją apie elgesį kuris savaime nėra teisės pažeidimas (pateikiama nuoroda į Panama Papers²³⁰ skandalą, kadangi lengvatinio apmokestinimo bendrovių (angl. *offshore company*) steigimas ir veikla yra teisėti, tačiau su jomis susijusi informacija gali būti aktuali visuomenei). Be to, nėra aišku koks elgesys apima „nusižengimą, pažeidimą ar neteisėtą veiklą“, t. y. ar toks elgesys gali būti susijęs su aplinkosauga, visuomenės sveikata, viešaisiais finansais ir pan. Jeigu nusižengimai bus aiškinami siaurai (pvz. tik susiję su bendrovės komercine veikla), pranešėjams nebus taikomos išimties už komercinės paslapties atskleidimą saugant viešąjį interesą. Be to, Direktyvos pasiūlymo 5 str. b punkte nurodyta „viešojo intereso“ intereso sąvoka buvo išplėsta, galutinėje Direktyvos redakcijoje įtvirtinant „bendrojo viešojo intereso“ terminą. Teisės doktrina daro prielaidą, jog tokios sąvokos vartojimas gali nulemti skirtingą valstybių narių praktiką pranešėjų bylose, taip dar labiau suskaidant pranešėjų teisių gynybą ES mastu²³¹. Šios priežastys gali sąlygoti sumažėjusį žurnalistinių tyrimų ir visuomenei svarbių pranešimų skaičių.

Direktyvos 6-9 str. įtvirtina priemonių, procedūrų ir teisių gynimo priemonių bendrąsias nuostatas. Šios nuostatos įpareigoja valstybes nares numatyti priemones, procedūras ir teisių gynimo priemones, kurių reikia siekiant užtikrinti civilinėje teisėje numatyto teisių gynimo prieinamumą neteisėto komercinių paslapčių gavimo, naudojimo ir atskleidimo atveju.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog Direktyvos 7 str. 2 d. numato sankcijas už piktnaudžiavimą procesu. Ši nuostata yra vertinama palankiai, kadangi nepagrįsti reikalavimai komercinių paslapčių ginčiuose gali tapti suprastėjusios ūkio subjekto reputacijos ar nutrūkusių ryšių su klientais priežastimi, nulėmusia didelius ūkio subjekto nuostolius. Teisės doktrina atkreipia dėmesį, jog teismo proceso piktnaudžiavimu padaryta žala dažnai lieka neatlyginama (ypatingai jeigu toks reikalavimas pareiškiamas

²²⁹ ABAZI V. *Trade Secrets and Whistleblower Protection in the European Union* [interaktyvus]. Insight, 2016, p. 1068. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2016_I_039_Vigilanca_Abazi.pdf>.

²³⁰ 2016 m. balandžio mėn. įvykęs Panamoje veikiančios teisių paslaugų įmonės Mossack Fonseca konfidencialios informacijos pavišinimas, atskleidęs milžinišką kiekį dokumentų (virš 11,5 dokumentų), susijusių su daugeliu aukšto rango asmenų mokesčių vengimo schemomis.

²³¹ ABAZI V. *Trade Secrets and Whistleblower Protection in the European Union* [interaktyvus]. Insight, 2016, p. 1069. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2016_I_039_Vigilanca_Abazi.pdf>.

kitoje valstybėje narėje), tad Direktyvos nuostatos užpildo šią spragą²³². Direktyvos 8 str. įtvirtina senaties termino taisyklės. Šios nuostatos 2 d. numato, jog senaties termino trukmė yra ne ilgesnė nei šešeri metai. Direktyvos preambulės 23 d. ragina valstybės nares nacionalinės teisės aktuose aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžti, kada turi prasidėti tas laikotarpis ir kokiomis aplinkybėmis tas laikotarpis turi būti pertraukiamas arba sustabdomas. Pastebėtina, jog Direktyvos pasiūlyme buvo numatytas maksimalus dvejų metų senaties terminas. Toks ieškinio senaties terminas galėtų riboti komercinių paslapčių savininkų teisių gynybą, tad senaties termino išplėtimas iki šešerių metų užtikrins efektyvesnę nukentėjusiųjų asmenų teisinę apsaugą. Šios apsaugos ribos priklausys nuo nacionalinio įstatymų leidėjo.

Direktyvos 9 str. numatomos komercinių paslapčių konfidencialumo išsaugojimo priemonės per teismo procesą užims vieną iš pagrindinių vaidmenų tinkamame komercinių paslapčių teisinės apsaugos standarto įtvirtinime ES mastu. Šią prielaidą leidžia daryti lyginamosios analizės išvados, kuriose pastebima, jog nepakankamas konfidencialumo užtikrinimas teismo proceso metu yra pagrindinis veiksnys atgrasantis komercinių paslapčių savininkus nuo savo teisių gynybos teisme. Be to, skirtingų valstybių narių jurisdikcijų analizė rodo, jog didelė dalis ES valstybių neįtvirtina tinkamų konfidencialumo priemonių teismo proceso metu²³³. Direktyvos 9 str. 2 d. pateikia šių priemonių pavyzdžius: a) teismo teisę apriboti šalių galimybę susipažinti su procesiniais dokumentais apimančiais komercinių paslapčių turinį, b) teismo teisę apriboti asmenų dalyvavimą teismo posėdžiuose, c) teismo teisę pašalinti komercinės paslapties dalis iš teismo sprendimo. Teisės doktrina pastebi, jog šios priemonės gali tapti iššūkiu viešumo ir skaidrumo principams, kadangi valstybės gali pernelyg apriboti teismo procese dalyvaujančių šalių teises²³⁴. Pažymėtina, jog Direktyvos 9 str. numatomos pareigos nustoja galioji kai informacija praranda komercinės paslapties statusą, t. y. arba neatitinka vieno iš trijų informacijai keliamų kvalifikavimo komercine paslaptimi kriterijų, arba tokia informacija tampa viešai prieinama. Tikėtina, jog Direktyvos nuostatos padės užpildyti egzistuojančias

²³² Max Planck Institute for Innovation and Competition. *Comments of the Max Planck Institute for Innovation and Competition of 3 June 2014 on the Proposal of the European Commission for a Directive on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure of 28 November 2013, COM(2013) 813 final* [interaktyvus]. 2014, p. 14 [žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ip.mpg.de/fileadmin/ipmpg/content/stellungnahmen/translation_stellungnahme_tsp_mpi_clear_af_with_changes_01.pdf>.

²³³ Šios priemonės galimos Bulgarijoje, Estijoje, Vengrijoje, Vokietijoje, Nyderlandų Karalystėje, Lenkijoje, Rumunijoje, Slovakijos Respublikoje ir Slovėnijos Respublikoje. Kitose ES jurisdikcijose konfidencialumo procesinės priemonės taikomos tik išimtiniais atvejais.

²³⁴ APLIN, T. A Critical Evaluation of the Proposed EU Trade Secrets Directive [interaktyvus]. *Intellectual Property Quarterly*. 2014, p. 276. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sweetandmaxwell.co.uk/catalogue/eDownloadDoc.aspx?filename=380_201565_41256.pdf&sapmaterialnum=6791&fileserver=EPIC>.

teisines spragas, bei harmonizuos tinkamo konfidencialumo lygio užtikrinimą komercinių paslapčių ginčiuose ES mastu. Akivaizdu, jog taikant šias priemones teismai privalės atsižvelgti ne tik į komercinės paslapties savininko teisės, bet ir užtikrinti kitos šalies teisę į teisingą teismą bei teisę būti išklaustyti.

Direktyvos 10-15 str. įtvirtina teismo taikomas laikinąsias ir prevencines priemones. Direktyvos 10 str. numato laikinąsias ir prevencines priemones, nurodančias, jog teismas, komercinės paslapties savininko prašymu galėtų nurodyti tariamam pažeidėjui: a) laikinai nutraukti komercinės paslapties naudojimą ar atskleidimą arba, atsižvelgiant į aplinkybes, uždrausti jam tai daryti; b) uždrausti gaminti, siūlyti, pateikti rinkai ar naudoti pažeidžiančias prekes arba jas importuoti, eksportuoti arba sandėliuoti tais tikslais; c) sulaikyti arba pristatyti įtariamas pažeidžiančias prekes, įskaitant importuotas prekes, siekiant užkirsti kelią jų patekimui į rinką ar išleidimui į apyvartą joje. Lyginamoji analizė parodė, jog daugelis ES jurisdikcijų įtvirtina tik vieną ar kelias laikinąsias ir prevencines priemones²³⁵, tad šios Direktyvos nuostatos išplės komercinių paslapčių savininkų teisės teisminės gynybos metu bei užpildys pavienių jurisdikcijų spragas laikinųjų ir prevencinių priemonių taikymo srityje.

Tačiau verta atkreipti dėmesį, jog Direktyva neįtvirtina jokių *ex parte* procedūrų, t. y. procesinių priemonių taikymo be kitos šalies išklausymo. Šios priemonės gali apimti įrodymų užtikrinimo priemones ar laikinąsias ir prevencines priemones. Kadangi komercinių paslapčių ginčai pasižymi įrodymų surinkimo problema, įrodymų užtikrinimas be kitos šalies išklausymo gali nulemti komercinės paslapties savininko galimybę tinkamai įgyvendinti savo teisės teisme (pvz. jeigu nukentėjęs asmuo turi labai didelį skaičių komercinių paslapčių, jam gali būti sunku identifikuoti kuria iš komercinių paslapčių buvo neteisėtai pasinaudota, todėl iki įrodymų išreikalavimo iš atsakingo asmens, komercinės paslapties savininkas gali neturėti pagrindo ieškinio pareiškimui). Direktyvos 10 str. 1 d. c punktas užsimenta apie galimybę nurodyti pažeidėjui sulaikyti arba pristatyti įtariamas pažeidžiančias prekes, įskaitant importuotas prekes, siekiant užkirsti kelią jų patekimui į rinką ar išleidimui į apyvartą joje, tačiau nėra užsimenama ar šios priemonės gali būti taikomos be kitos šalies išklausymo. Kadangi Direktyva neįtvirtina *ex parte* įrodymų užtikrinimo procedūros, dalyje ES valstybių ir toliau bus ribojama komercinių paslapčių teisinės apsaugos apimtis²³⁶. Pastebėtina, jog JAV DTSA *ex parte* procedūra įtvirtinama *expressis verbis*. Kadangi piktnaudžiavimas šia priemone atsakovui gali sukelti žalos, teisės

²³⁵ Pvz. Bulgarija, Kipras, Estija, Suomija, Liuksemburgas ir Malta

²³⁶ *Ex parte* įrodymų užtikrinimo procedūra galima šioje valstybių grupėje: Austrija, Bulgarija, Kipras, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Airija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Nyderlandų Karalystė, Slovakijos Respublika, Slovėnijos Respublika, Ispanija ir Švedija

doktrina *ex parte* įrodymų užtikrinimo procedūrą vertina kritiškai, tačiau yra pripažįstama, jog išimtiniais atvejais ši priemonė gali užtikrinti tinkamą komercinių paslapčių teisinę apsaugą²³⁷.

Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso²³⁸ (toliau – CPK) 223 str. 3 d. leidžia taikyti *ex parte* įrodymų užtikrinimo procedūrą, numatant, jog išimtiniais atvejais, kai tai būtina dėl susiklosčiusių aplinkybių, įrodymai gali būti užtikrinami skubiai, iki pranešimo apie įrodymų užtikrinimą atitinkamiems asmenims.

Direktyvos 11 str. įtvirtina laikinųjų ir prevencinių priemonių taikymo sąlygas, be kita ko nustatant taisykles kurios būtų taikomos jeigu šiomis priemonėmis atsakovui ar kitam asmeniui būtų padaroma žala. Taigi, Direktyvos 11 str. 1 d. nurodo, jog pareiškėjas privalo pateikti įrodymus, jog: a) komercinė paslaptis egzistuoja; b) pareiškėjas yra komercinės paslapties turėtojas ir c) komercinė paslaptis buvo gauta neteisėtai, yra naudojama ar atskleista neteisėtai, arba yra neišvengiama, kad komercinė paslaptis bus neteisėtai gauta, naudojama ar atskleista.

Pažymėtina, jog Direktyva vartoja komercinės paslapties turėtojo sąvoka, taigi sisteminė nuostatos analizė leidžia daryti išvadą, jog atitinkamus reikalavimus galės reikšti ir tie asmenys kurie nėra komercinės paslapties savininkai (pvz. licenciatai). Direktyvos 11 str. įtvirtina pavyzdinį aplinkybių sąrašą kurias privalo įvertinti teismas sprenddamas dėl laikinųjų ir prevencinių priemonių paraiškos patenkinimo ar atmetimo ir vertindamas jų proporcingumą. Direktyvos 10 str. įtvirtintos laikinosios ir prevencinės priemonės bus atšauktos arba kitaip nustos galioti atsakovo prašymu, jeigu pareiškėjas neinicijuos teismo proceso (per teismo nustatytą arba Direktyvoje nurodomą 20 darbo dienų ar 31 kalendorinių dienų laikotarpį) arba ginčo informacija nebeatitiks informacijai keliamų pripažinimo komercine paslaptimi kriterijų. Taip pat, Direktyvos 10 str. 4 d. įtvirtina teismo galimybę nustatyti, kad laikinosios ir prevencinės priemonės būtų taikomos su sąlyga, jog pareiškėjas pateikia atitinkamą garantiją ar lygiavertį užtikrinimą žalai, kuri galėtų būti patirta dėl taikomų priemonių. Jeigu atsakovas ar kitas trečiasis asmuo patiria žalą dėl ieškovo kaltės (pvz. ieškovas neinicijuoja teismo proceso laiku ar vėliau paaiškėja, jog komercinė paslaptis nebuvo neteisėtai gauta, naudojama arba atskleista, arba nebuvo tokių veiksmų grupės ir pan.), ieškovas privalės atlyginti kito asmens patirtą žalą.

Direktyvos 12-15 str. reglamentuoja komercinių paslapčių teisinės apsaugos priemones, taikomas pagal sprendimą dėl bylos esmės. Kadangi šios priemonės yra vienos

²³⁷ GOLDMAN E. *Ex Parte Seizures and the Defend Trade Secrets Act* [interaktyvus]. Washington and Lee Law Review Online, 2015, Volume 72, Issue 2. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1031&context=wlulr-online>>.

²³⁸ Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.

iš pagrindinių komercinių paslapčių savininkų teisių gynimo būdų, nuo jų taikymo efektyvumo tiesiogiai priklausys Direktyvos tikslų įgyvendinimas.

Direktyvos 12 str. nurodo, jog valstybių narių teisminės institucijos, pareiškėjo prašymu galės taikyti pažeidėjui vieną ar kelias iš šių priemonių:

- a) nutraukti komercinės paslapties naudojimą ar atskleidimą arba, atsižvelgiant į aplinkybes, jam uždrausti tai daryti;
- b) uždrausti gaminti, siūlyti, pateikti rinkai ar naudoti pažeidžiančias prekes arba jas importuoti, eksportuoti arba sandėliuoti tais tikslais;
- c) priimti tinkamas taisomasias priemones dėl pažeidžiančių prekių;
- d) sunaikinti visus arba dalį dokumentų, objektų, reikmenų, medžiagų ar elektroninių bylų, kuriuose yra arba kurie patys yra komercinė paslaptis, arba, kai tinkama, pristatyti pareiškėjui visus arba dalį tų dokumentų, objektų, reikmenų, medžiagų ar elektroninių bylų.

Direktyvos 12 str. 1 d. c punkte nurodytos taisomosios priemonės apima: pažeidžiančių prekių atšaukimą iš rinkos, pažeidžiančių prekių pažeidžiančiosios savybės pašalinimą, pažeidžiančių prekių sunaikinimą arba, kai tinkama, jų pašalinimą iš rinkos, jeigu pašalinimu nėra pažeidžiama atitinkamos komercinės paslapties apsauga. Esant nurodymui pašalinti pažeidžiančias prekes iš rinkos, komercinės paslapties turėtojo prašymu, teismas galės nurodyti tokias prekes pristatyti komercinės paslapties turėtojui arba labdaros organizacijoms.

Pažymėtina, jog Direktyvos 13 str. 1 d. įpareigoja teismus atsižvelgti į Direktyvos 12 str. nurodytą draudimą ir taisomųjų priemonių taikymo trukmę, pabrėžiant, jog priemonių trukmės ribojimas turi būti pakankamas, kad būtų pašalintas bet koks komercinis ar ekonominis pranašumas, kurį pažeidėjas galėjo gauti neteisėtai gavęs, panaudojęs arba atskleidęs komercinę paslaptį. Kadangi dalies ES valstybių teismai taiko tik riboto laiko elgesio draudimus²³⁹ (angl. *limited injunction*) bei leidžia rinktis tik iš kelių alternatyvių teisių gynimo priemonių (pvz. teismo draudimo ir pažeidžiančių prekių sunaikinimo), galima teigti, jog Direktyvos 12 str. nuostatos gerokai išplės komercinių paslapčių teisinę apsaugą ES mastu.

Direktyvos 13 str. nurodo draudimų ir taisomųjų priemonių taikymo sąlygas. Šios sąlygos savo turiniu yra identiškos Direktyvos 11 str. nurodytoms laikinųjų ir prevencinių priemonių taikymo sąlygoms. Šios sąlygos apima tokius kriterijus kaip: komercinės

²³⁹ Belgijoje, Kipre, Danijoje, Graikijoje, Nyderlandų Karalystėje, Lenkijoje ir Slovėnijos Respublikoje teismo draudimai yra ribojami laike.

paslapties vertę ar kitas konkrečias ypatybes, priemonės, kurių buvo imtasi komercinei paslapčiai apsaugoti, pažeidėjo veiksmus gaunant, naudojant arba atskleidžiant komercinę paslaptį, teisėtus trečiųjų šalių interesus ir pan. Jeigu ginčo informacija nebeatitinka komercinei paslapčiai keliamų informacijos kvalifikavimo kriterijų, atsakovas gali reikalauti, jog tokios priemonės būtų atšauktos ar kitaip nustotų galioti. Toks prašymas bus tenkinamas jeigu priežastys dėl kurių informacija nebeatitinka komercinei paslapčiai keliamų informacijos atitikimo kriterijų nėra tiesiogiai ar netiesiogiai susietos su atsakovu²⁴⁰.

Pažymėtina, jog Direktyvos 13 str. 3 d. įtvirtina alternatyvią priemonę, pagal kurią, asmuo, kuriam turi būti taikomos Direktyvos 12 str. nurodytos priemonės, gali prašyti teismo, jog vietoje šių priemonių, jam būtų nurodyta sumokėti piniginę kompensaciją komercinės paslapties turėtojui. Tačiau ši priemonė gali būti taikoma tik esant trimis, Direktyvos 13 str. 3 d. numatytoms sąlygoms, t. y.: 1) atitinkamas asmuo komercinės paslapties naudojimo arba atskleidimo metu nežinojo ir tomis aplinkybėmis neturėjo žinoti, kad komercinė paslaptis gauta iš kito asmens, kuris komercinę paslaptį naudojo arba atskleidė neteisėtai (pažeidimas siejamas su asmens kalte – aut. past.); 2) pritaikius atitinkamas priemones tas asmuo patirtų neproporcingą žalą ir c) piniginė kompensacija nukentėjusiajai šaliai yra pagrįstai pakankama. Taip pat, Direktyva nurodo, jog vietoj 12 straipsnio 1 dalies a (veiksmų uždraudimas ar nutraukimas) ir b (draudimas gaminti, siūlyti, pateikti prekes rinkai ar pažeidžiančias prekes arba jas importuoti, eksportuoti arba sandėliuoti tais tikslais) punktuose nurodytų priemonių įsipareigojus sumokėti piniginę kompensaciją, ji turi neviršyti autorinių atlyginimų ar mokesčių, kuriuos būtų reikėję sumokėti, jeigu tas asmuo būtų paprašęs leidimo naudoti atitinkamą komercinę paslaptį laikotarpiu, kuriuo naudoti komercinę paslaptį galėjo būti uždrausta, sumos. Tokiu būdu Direktyva įtvirtina abstrakčiais taisyklės apskaičiuojant žalos atlyginimą, įtvirtinant galimybę pakeisti patirtų nuostolių dydį autoriniu atlyginimu ar tam tikru licenciniu mokesčiu. Analogiškos žalos atlyginimo priemonės yra taikomos intelektinės nuosavybės teisės ginčiuose (pvz. tokias priemones įtvirtina Direktyva Nr. 2004/48/EB²⁴¹).

Direktyvos 14 str. nustato komercinės paslapties turėtojo žalos atlyginimo taisykles. Svarbu pastebėti, jog Direktyvos 14 str. 2 d. nurodo kriterijus, į kuriuos privaloma

²⁴⁰ Direktyvos 13 str. 2 d.

²⁴¹ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048>>. Direktyvos 12 str. (alternatyvios priemonės) nurodo, jog valstybės narės gali numatyti, kad atitinkamais atvejais asmens, kuriam gali būti taikomos šiame skirsnyje numatytos priemonės, prašymu kompetentingos teismo institucijos galėtų reikalauti sumokėti piniginę kompensaciją nukentėjusiajai šaliai vietoj šiame skirsnyje numatytų priemonių taikymo, jei tas asmuo veikė netyčia ir ne dėl neatsargumo, jei atitinkamų priemonių taikymas jam sukeltų neproporcingą žalą ir jei piniginė kompensacija nukentėjusiajai šaliai yra pakankama.

atsižvelgti vertinant neteisėtu komercinės paslapties gavimu, naudojimu ar atskleidimu faktiškai padarytą žalą. Į šiuos kriterijus įeina neigiami ekonominiai padariniai, įskaitant nukentėjusios šalies negautą pelną, visas pažeidėjo nesąžiningai gautas pelnas ir atitinkamais atvejais – kiti ne ekonominiai veiksniai, pavyzdžiui, moralinė žala, kurią komercinės paslapties turėtojas patyrė dėl neteisėto komercinės paslapties gavimo, naudojimo arba atskleidimo. Šiuo būdu Direktyva įtvirtina kompleksines žalos atlyginimo taisykles, be kitą ko įtvirtinant nukentėjusiojo teisę reikalauti neturtinės žalos už neteisėtą komercinės paslapties gavimą, naudojimą ar atskleidimą. Pažymėtina, jog Lietuvos komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelis neįtvirtina galimybės pareikšti neturtinės žalos reikalavimo už neteisėtą komercinės paslapties gavimą, naudojimą ar atskleidimą. Tokiu būdu Direktyvos 14 str. 2 d. nuostatos išplečia komercinių paslapčių savininkų teises.

Taip pat, Direktyvos 14 str. 2 suteikia teisę teismams nustatyti pažeidėjui vienkartinę žalos atlyginimo sumą, grindžiamą bent tokiais elementais, kaip autorinių atlyginimų ar mokesčių, kuriuos būtų reikėję sumokėti, jei pažeidėjas būtų paprašęs leidimo naudoti atitinkamą komercinę paslaptį, suma. Taigi, Direktyva įtvirtina analogišką alternatyviąją žalos atlyginimo priemonę kaip ir Direktyvos 13 str. 3 d. (galimybė pakeisti draudimų ir taisomųjų priemonių taikymą autoriniu atlyginimu ar tam tikru licenciniu mokesčiu jeigu tas asmuo būtų paprašęs leidimo naudoti atitinkamą komercinę paslaptį laikotarpiu, kuriuo naudoti komercinę paslaptį galėjo būti uždrausta).

Direktyvos 15 str. 1 d. įtvirtiną papildomą priemonę – teismo sprendimų skelbimą. Šis straipsnis suteikia galimybę nukentėjusiam asmeniui reikalauti, jog pažeidėjo sąskaita būtų vykdomos priemonės, skirtos informacijai apie sprendimą skleisti, įskaitant viso ar dalies sprendimo paskelbimą. Be jokios abejonės, šis straipsnis taip pat įtvirtina konfidencialumo saugiklius – Direktyvos 15 str. 2 d. nurodo, jog taikant bet kurią iš aukščiau nurodytų priemonių turėtų būti išsaugomas komercinių paslapčių konfidencialumas (kaip yra numatoma Direktyvos 9 straipsnyje). Spręsdamas dėl Direktyvos 15 str. nurodytų priemonių vykdymo, teismas privalo įvertinti tokios priemonės proporcingumą bei atsižvelgti į kitas reikšmingas aplinkybes. Be to, kompetentingos teisminės institucijos taip pat atsižvelgia į tai, ar informacija apie pažeidėją yra tokia, kad leistų nustatyti fizinio asmens tapatybę, ir, jeigu taip, ar tos informacijos paskelbimas būtų pagrįstas, visų pirma atsižvelgiant į galimą žalą, kuri dėl tokios priemonės gali būti padaryta pažeidėjo privatumui ir reputacijai. Tokiu būdu yra užtikrinami visų ginčo šalių interesai.

4.4. Baigiamųjų Direktyvos nuostatų analizė (IV sk.)

Direktyvos 16 str. įtvirtina valstybių pareigą užtikrinti, jog teisminės institucijos galėtų skirti sankcijas bet kuriam asmeniui, kuris nevykdo Direktyvoje įtvirtintų priemonių (komercinių paslapčių konfidencialumo išsaugojimo per teismo procesą, laikinųjų ir prevencinių bei draudimo ir taisomųjų priemonių) ar atsisako tokias priemones vykdyti. Jeigu pažeidėjas nevykdo Direktyvos 10 ir 12 str. numatytų priemonių, teismas gali įpareigoti atsakingą asmenį mokėti reguliarias baudas. Tikėtina, jog šios priemonės padės veiksmingai įgyvendinti Direktyvos nuostatas.

Direktyvos 19 str. 1 d. numato, jog valstybės narės privalo perkelti Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę ne vėliau kaip iki 2018 m. birželio 9 d. Kadangi Lietuva nėra priėmusi teisės akto kuris reglamentuotu komercinių paslapčių teisinę apsaugą, galima daryti prielaidą, jog Direktyva į nacionaline teisės sistemą bus perkeliama priimant komercinių paslapčių teisinę apsaugą įtvirtinantį įstatymą ir atitinkamus CK bei CPK pakeitimus. Rekomenduotina, jog įstatymų leidėjas konsoliduotų visas pagrindines komercinių paslapčių teisinės apsaugos taisykles viename teisės akte.

4.5. Direktyvos nuostatų vertinimas

Direktyvos rengėjai pasirinko minimalaus teisinio harmonizavimo kelią. Teisės doktrina abejoja, jog tai buvo tinkamas būdas užtikrinti komercinių paslapčių teisinę apsaugą Europos mastu²⁴². Direktyvos nuostatų analizė verčia kvestionuoti ES institucijų pasirinkimą. Direktyvos turinys įtvirtina ne vieną abstrakčią sąvoką²⁴³, leidžiančią valstybėms narėms savaip interpretuoti Direktyvos nuostatas. Ši situacija prieštarauja Direktyvos nuostatų tikslams, kuriais siekiama, jog komercinių paslapčių savininkams būtų užtikrinama harmonizuota ir nuosekli teisių gynyba visoje ES. Kadangi dalis fragmentiško komercinių paslapčių teisinio reglamentavimo problemų gali būti išsprendžiamos sutarčių nuostatomis, manoma, jog Direktyvos tikslai būtų įgyvendinti efektyviau jeigu Direktyvos rengėjai pasirinktų ne minimalų, bet tikslinį (*minimum vs. targeted harmonization*) harmonizavimą²⁴⁴ – į konkrečias sritis orientuotą teisės normų vienodinimą. Kadangi

²⁴² APLIN, T. *A Critical Evaluation of the Proposed EU Trade Secrets Directive* [interaktyvus]. *Intellectual Property Quarterly*. 2014, p. 264. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sweetandmaxwell.co.uk/catalogue/eDownloadDoc.aspx?filename=380_201565_41256.pdf&sapmaterialnum=6791&fileserver=EPIC>.

²⁴³ Pvz. „sąžininga komercinė praktika“, „teisėtas komercinės paslapties turėtojas“, „bendrasis viešasis interesas“ ir pan.

²⁴⁴ ULLRICH, H, et al. *TRIPS plus 20. From Trade Rules to Market Principles*. Munich: Max Planck Institute for Innovation, 2016. SURBLYTĖ, G. Enhancing TRIPS: Trade Secrets and Reverse Engineering, p. 741.

Direktyva neįtvirtina *ex parte* įrodymų užtikrinimo procedūros, tikėtina, jog komercinių paslapčių savininkai ir toliau susidurs su apsunkintu įrodinėjimo procesu. Pastebėtina, jog Direktyva nepalies sričių kurių harmonizavimas užtikrintų aiškesnę komercinių paslapčių savininkų teisių apimtį, t. y. darbo santykių ar konkurencijos teisės taisyklių.

Nacionalinio komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelio analizė leidžia daryti išvadą, jog Lietuvoje įtvirtintas komercinių paslapčių teisinės apsaugos mechanizmas yra pakankamas komercinių paslapčių savininkų teisių apsaugai, tačiau nacionalinės teismų praktikos analizė atskleidė vyraujančias komercinių paslapčių ginčų problemas – teismai taiko per aukštus įrodinėjimo standartus, komercinių paslapčių savininkai susiduria su problemomis įrodinėjant patirtos žalos dydį, darbuotojų mobilumas yra ribojamas neproporcingais nekonkuravimo susitarimais. Kadangi Lietuva yra įtvirtinusi kokybišką komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelį (informacija apibrėžiama tais pačiais kriterijais kaip ir TRIPS sutartyje, reikalavimai gali būti pareiškiami tretiesiems asmenims, nukentėję asmenys gali ginti savo teises įvairiais teisių gynimo būdais, teismai išlaiko pakankamą konfidencialumo lygį komercinių paslapčių ginčiuose ir kt.), Direktyvos nuostatos Lietuvos teisei neturės didelės praktinės reikšmės. Be abejonės, Direktyvos taisyklės palies tas sritis kurios Lietuvoje iki šiol nebuvo reglamentuotos, pvz. apgražos inžinerijos taikymo taisyklės, bei leis komercinių paslapčių savininkams rinktis papildomus teisių gynybos būdus – pvz. pateikti reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo. Taip pat, teismai galės taikyti abstrakčias taisyklės apskaičiuojant žalos atlyginimą (galimybė pakeisti patirtų nuostolių dydį autoriniu atlyginimu ar tam tikru licenciniu mokesčiu). Nors Direktyvos nuostatos suteiks komercinių paslapčių savininkams daugiau teisių, jos neišspręs nacionalinėje praktikoje vyraujančių komercinių paslapčių teisinės apsaugos problemų.

Nepaisant Direktyvoje vartojamų sąvokų abstraktumo, Direktyvos nuostatos turėtų ženkliai praplėsti komercinių paslapčių teisinės apsaugos rėmus ES mastu. Tikėtina, jog Direktyvos nuostatos išspręs daugelį fragmentiškos teisinės apsaugos problemų – bus įtvirtinti vienodi informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijai, nukentėję asmenys turės galimybę reikšti reikalavimus tretiesiems asmenims, besikreipiantys į teismą asmenys galės rinktis alternatyvius, laike neribojamus, teisių gynimo būdus bei Direktyvoje numatomos konfidencialaus teismo proceso priemonės užtikrins tinkamą konfidencialumo lygį teismo proceso metu. Tokiu būdu bus įtvirtintas naujas, minimalią komercinių paslapčių teisinę apsaugą užtikrinantis teisinės apsaugos standartas.

Pastebėtina, jog Direktyvos nuostatos turės įtakos visuomeniniams interesams. Kai kurios visuomeninės organizacijos teigia, jog Direktyvos priėmimo diena yra “liūdna

diena” žodžio laisvei²⁴⁵. Manoma, jog naujoje Direktyvoje įtvirtintų draudimų apimtis yra per plati siekiamiems tikslams, o Direktyvos nuostatos neigiamai paveiks verslo skaidrumą, aplinkos apsaugą, darbuotojų mobilumą ir kitus visuomenei svarbius interesus. Taip pat, iškeliamą hipotezę, jog Panama papers skandalo dalyviai galėtų pareikšti reikalavimus pranešėjams, jeigu Panama papers skandalas būtų vertinamas Direktyvos nuostatų kontekste. Nors šios hipotezės verčia abejoti Direktyvos tikslingumu, tinkamą Direktyvos nuostatų taikymą turėtų užtikrinti teismai.

Beveik prieš dešimtmetį dr. A. Matkevičius²⁴⁶ savo disertacijoje pabrėžė, jog komercinių paslapčių apsauga tarptautiniu ir regioniniu reglamentavimu nėra pakankamai išvystyta. Paradoksalu, tačiau iki šių dienų situacija išliko panaši – komercinės paslaptys tik pastaruoju metu atsidūrė teisės dėmesio centre. Nors komercinių paslapčių teisinės apsaugos harmonizavimo iniciatyva ES mastu yra progresyvi, abejotina, jog ji padės išspręsti visas Europos regione vyraujančias komercinių paslapčių teisinės apsaugos problemas. Ar Direktyva pasieks jai keliamus tikslus išaiškės tik komercinių paslapčių ginčų praktikoje. Nepaisant to, jog abstrakčios Direktyvos nuostatos nulems galimai skirtingas valstybių narių pozicijas, Direktyvoje įtvirtintos taisyklės užtikrins minimalų komercinių paslapčių teisinės apsaugos standartą ES mastu.

Rizika, jog komercinių paslapčių saugoma informacija bus atskleista teismo proceso metu, atgraso komercinių paslapčių savininkus nuo teisių įgyvendinimo teisme. Reikėtų viltis, jog Direktyvoje įtvirtintos konfidencialaus teismo proceso priemonės padės tinkamai užtikrinti komercinių paslapčių teisinę apsaugą ginčo metu. Jeigu šios priemonės bus efektyvios, Direktyvos nuostatų taikymo taisyklės ilgainiui bus išgrynintos ETT praktikoje.

²⁴⁵ European Digital Rights association. *EU Trade Secrets Directive: A sad day for the freedom of expression* [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://edri.org/eu-trade-secrets-directive-a-sad-day-for-the-freedom-of-expression/>>.

²⁴⁶ MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Universalus komercinės paslapties sampratos apibrėžimas yra sunkiai įgyvendinama užduotis. Nors komercinės paslaptys yra tapatinamos su konfidencialia informacija ir *know-how*, šios sąvokos negali būti vartojamos kaip sinonimai. Komercinei paslapčiai nėra keliami specifiniai turinio reikalavimai, todėl komercinė paslaptis yra identifikuojama pagal visuotinai pripažintus informacijos kvalifikavimo komercinė paslaptimi kriterijus – slaptumą, komercinę naudą bei protingas informacijos savininko pastangas išlaikyti informacijos slaptumą. Pažymėtina, jog šie kriterijai nėra absoliutūs, tad jų taikymo apimtis priklauso nuo komercinė paslaptimi saugomos informacijos pobūdžio ir vertės.
2. Komercinių paslapčių instituto vieta teisės sistemoje identifikuojama per suteikiamos teisinės apsaugos prizmę. Komercinių paslapčių teisinė apsauga grindžiama ne išimtinėmis teisėmis, o atsakomybės už neteisėtus veiksmus teisiniu režimu. Be to, skirtingi komercinių paslapčių ir kitų intelektualinės nuosavybės objektų teisių atsiradimo pagrindai, saugomos informacijos pobūdis, nekeliant informacijos turinio atitikimo įstatyme numatytiems kriterijams, sąlygoja komercinių paslapčių ir kitų intelektualinės nuosavybės objektų atskirumą. Šie požymiai neleidžia identifikuoti komercinės paslapties kaip vieno iš tradicinių intelektualinės nuosavybės objektų.
3. Nors pasaulinis komercinių paslapčių teisinės apsaugos pamatas buvo įtvirtintas 1994 m. TRIPS sutartyje, skirtingas sutarties nuostatų interpretavimas nulėmė nevienodą komercinių paslapčių teisinės apsaugos įgyvendinimo praktiką. Lyginamoji ES valstybių teisės sistemų analizė parodė, jog Europos regiono komercinių paslapčių teisinės apsaugos standartas yra ypatingai suskaidytas. Atskiros ES jurisdikcijos nesugeba užtikrinti tinkamos komercinių paslapčių teisinės apsaugos, todėl ši problema turi būti sprendžiama viso ES regiono mastu.
4. Direktyvos rengėjai pasirinko minimalaus komercinių paslapčių teisinės apsaugos harmonizavimo kelią. Direktyvos turinyje įtvirtintos abstrakčios teisės taisyklės ir toliau lems išsiskiriančią valstybių narių praktiką, tačiau pagrindinės Direktyvos nuostatos užtikrins minimalų komercinių paslapčių teisinės apsaugos standartą ES mastu. Komercinės paslaptys apims vienodus kriterijus atitinkančią informaciją, nukentėję asmenys galės reikšti reikalavimus tretiesiems asmenims bei rinktis alternatyvius, laike neribojamus, teisių gynimo būdus. Taip pat, Direktyvoje įtvirtinamos nuostatos užtikrins tinkamą konfidencialumo lygį teismo proceso metu.

5. Lietuvos teisės sistema įtvirtina kokybišką komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelį. Nacionalinės teisės normos atitinka tarptautinius komercinės paslapties apsaugai keliamus standartus. Nepaisant to, komercinių paslapčių savininkai susiduria su teisių įgyvendinimo problemomis – per aukštu įrodinėjimo standartu teismuose ar sunkumais nustatant patirtų nuostolių dydį. Direktyvos nuostatos nepakeis vyraujančios praktinių problemų, tačiau išplės komercinių paslapčių savininkų teises – po Direktyvos perkėlimo atsiras galimybė reikšti reikalavimus dėl neturtinės žalos atlyginimo. Be to, teismai galės pakeisti patirtų nuostolių dydį autoriniu atlyginimu ar tam tikru licenciniu mokesčiu.
6. Direktyvos nuostatos *expressis verbis* įtvirtina apgražos inžineriją, kaip teisėtą komercinę paslaptį sudarančios informacijos gavimo būdą. Apgražos inžinerija skatina inovacijas bei sukuria konkurencinį spaudimą, todėl šio instituto įtvirtinimas Direktyvos nuostatose vertinamas teigiamai. Nors Direktyva leidžia komercinių paslapčių savininkams riboti apgražos inžinerijos taikymo galimybes susitarimais, valstybėms narėms suteikiama teisė reguliuoti tokių sandorių sudarymo galimybes teisės aktais, todėl rekomenduotina, jog Lietuvos įstatymų leidėjas neleistų sutarties nuostatomis riboti apgražos inžinerijos taikymo galimybių.

LITERATŪROS ŠARAŠAS

Tarptautinės sutartys:

1. 1967 m. Konvencija kuria įsteigiama Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija. TAR, 2016, Nr. 1334;
2. 1994 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796;
3. 1994 m. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620;
4. North American Free Trade Agreement [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sice.oas.org/trade/nafta/chap-172.asp>>;
5. Trans-Pacific Partnership. Chapter 18, Intellectual property [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ustr.gov/sites/default/files/TPP-Final-Text-Intellectual-Property.pdf>>.

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>>;
2. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32007R0864>>;
3. 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo. 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0943>>;
4. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048>>.

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. TAR, 2015, Nr. 11216;
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914;
3. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598);
4. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 54-1832;
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741;
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262;
7. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340;
8. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569;
9. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 56-2224;
10. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856;
11. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120;
12. Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 52-1673;

13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl bazinės socialinės išmokos dydžio patvirtinimo. TAR, 2014, Nr. 12298.

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. Act on the Protection of Trade Secrets (1990:409). [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=129537>;
2. Companies Act (ZGD-1) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/zakonodaja/ZGD-1_PREVOD_13-12-12.pdf>;
3. Defend Trade Secrets Act of 2016 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/1890/text>>.
4. Uniform Trade Secrets Act, with 1985 amendments [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uniformlaws.org/shared/docs/trade%20secrets/utsa_final_85.pdf>.

Travaux préparatoires:

1. Baker & McKenzie. *Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market* [interaktyvus]. Prepared for the European Commission. 2013 [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14900>>.
2. European Parliament. Legislative Observatory. Statistics - 2013/0402(COD) | A8-0199/2015 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo. 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0943>>;
3. Hogan Lovells International. *Study on Trade Secrets and Parasitic Copying (Look-alikes) MARKT/2010/20/D. Report on Trade Secrets for the European Commission* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/120113_study_en.pdf>;
4. Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations (“Rome II”). [Žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0427:FIN:EN:PDF>>;
5. *Public consultation on the protection against misappropriation of trade secrets and confidential business information* [interaktyvus]. 2013 [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8276>;
6. Santrauka piliečiams. ES pasiūlymas. Prekybos paslapčių apsauga [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14810/attachments/1/translations>>;
7. The Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). Intellectual property. EU position paper [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/april/tradoc_153331.7%20IPR%20EU%20position%20paper%2020%20March%202015.pdf>.
8. 2013 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo. COM/2013/0813 final - 2013/0402 (COD) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013PC0813>>;

9. 2014 m. kovo 3 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės projektas dėl Europos Komisijos direktyvos pasiūlymo dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/imco/dv/eseconpiniontradesecrets/eseconpiniontradesecrets_en.pdf>;
10. 2013 m. lapkričio 28 d. Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto gavimo, naudojimo ir atskleidimo poveikio vertinimas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013SC0471>>.

Specialioji literatūra:

1. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (99-212 str.). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009;
2. BAGDANSKIS, T. Kaip atleisti prasikaltusį. Atleidimo pagrindas – komercinės paslapties atskleidimas. *Juristas*, 2006, Nr. 9;
3. BAGDANSKIS, T. Komercinės paslapties atskleidimas – darbuotojo atleidimo pagrindas. *Buhalterija*, 2007, Nr. 15;
4. BIRŠTONAS, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010;
5. MATKEVIČIUS, A. Bendrovės komercinės paslapties objektas. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 10(100);
6. MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008;
7. MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A. ir TAMINSKAS, A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001;
8. STONKIENĖ, M. *Intelektinės nuosavybės teisė. Autorių teisė*. Vilnius: Europos socialinis fondas, 2011;
9. UŠPALIENĖ, R. *Komercinė paslaptis ir jos sauga*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997;
10. ZWEIGERT, K.; KOTZ, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001;
11. ŽILINSKAS, V. J.; KASPERAVIČIUS, P.; ir KIŠKIS, M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla, 2007;
12. BIRD, R. C.; SUBHASH, C. J. *The Global Challenge of Intellectual Property Rights*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2008;
13. BLAIR, R. D.; COTTER T. F. *Intellectual Property. Economic and Legal Dimensions of Rights and Remedies*. New York: Cambridge University Press, 2005;
14. CORREA C. M. *Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. A Commentary on the TRIPS Agreement*. New York: Oxford University Press, 2007;
15. MERGES P. R.; MENELL S. P.; LEMLEY A. M. *Intellectual Property in the New Technological Age*. New York: Aspen Publishers, 2012, p. 84;
16. SURBLYTĖ, G. *The Refusal to Disclose Trade Secrets as an Abuse of Market Dominance – Microsoft and Beyond*. Berne: Stämpfli Publishers Ltd., 2011;
17. ULLRICH, H., et al. *TRIPS plus 20. From Trade Rules to Market Principles*. Munich: Max Planck Institute for Innovation, 2016. CORNISH, W.; LIDDELL, K. *Enhancing TRIPS: Trade Secrets and Reverse Engineering*;
18. YU K. P. *Intellectual property and information wealth: issues and practices in the digital age*. Praeger Publishers: Westport, 2007. Sharon K. Sandeen. *The Cinderella of Intellectual Property Law: Trade Secrets*.

Elektroniniai dokumentai:

1. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_1G). LR BK 199-224 str. [interaktyvus]. Informatikos ir ryšių departamentas, 2013. [Žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2013&menuo=12&ff=1G&fnr=8&rt=1&oldYear=2013>;
2. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_1G). LR BK 199-224 str. [interaktyvus]. Informatikos ir ryšių departamentas, 2015. [Žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2015&menuo=12&ff=1G&fnr=8&rt=1&oldYear=2015>;
3. MIZARAS, V. *Intelektinės nuosavybės teisės tezės* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/wp-content/uploads/2016/06/INT_Pagrindai1.pdf>;
4. ABAZI V. *Trade Secrets and Whistleblower Protection in the European Union* [interaktyvus]. Insight, 2016 [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: http://www.europeanpapers.eu/en/system/files/pdf_version/EP_EF_2016_I_039_Vi_gijlenca_Abazi.pdf>;
5. APLIN, T. A Critical Evaluation of the Proposed EU Trade Secrets Directive [interaktyvus]. *Intellectual Property Quarterly*. 2014 [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: http://www.sweetandmaxwell.co.uk/catalogue/eDownloadDoc.aspx?filename=380_201565_41256.pdf&sapmaterialnum=6791&fileserver=EPIC>;
6. BRUER, W. *FBI sees Chinese involvement amid sharp rise in economic espionage cases* [interaktyvus]. CNN, 2015 [Žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://edition.cnn.com/2015/07/24/politics/fbi-economic-espionage/>>;
7. *Coca-Cola formula* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: https://en.wikipedia.org/wiki/Coca-Cola_formula>. Nuoroda į POUNDSTONE, W. *Big Secrets*. William Morrow & Co, 1983, p. 28;
8. Covington & Burling LPP. *The Case for Enhanced Protection of Trade Secrets in the Trans-Pacific Partnership Agreement* [interaktyvus]. U. S. Chamber Of Commerce, 2013 [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: https://www.uschamber.com/sites/default/files/legacy/international/files/Final%20TPP%20Trade%20Secrets%208_0.pdf>;
9. DARAK, P. *Administrative Justice in Europe*. Report for Hungary [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/en/eurtour/i/countries/hungary/hungary_en.pdf>;
10. DUSTON, T; ROSS, T. *Intellectual property protection for trade secrets and know-how*. [Žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ipo.org/wp-content/uploads/2013/04/IP_Protection_for_Trade_Secrets_and_Know-how1076598753.pdf>;
11. *Economic Espionage: Competing For Trade By Stealing Industrial Secrets* [interaktyvus]. FBI Law Enforcement Bulletin, 2013. [Žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://leb.fbi.gov/2013/october-november/economic-espionage-competing-for-trade-by-stealing-industrial-secrets>>;
12. European Digital Rights association. *EU Trade Secrets Directive: A sad day for the freedom of expression* [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://edri.org/eu-trade-secrets-directive-a-sad-day-for-the-freedom-of-expression/>>;
13. GOLDMAN E. *Ex Parte Seizures and the Defend Trade Secrets Act* [interaktyvus]. Washington and Lee Law Review Online, 2015, Volume 72, Issue 2. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1031&context=wlulr-online>>;

14. Interbrand. Best global brands 2016. Coca-cola [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://interbrand.com/best-brands/best-global-brands/2016/ranking/cocacola/>>;
15. *Journalists and whistleblowers protected under new Trade Secrets Directive* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.euractiv.com/section/digital/news/journalists-and-whistleblowers-protected-under-new-trade-secrets-directive/>>;
16. KÜNZEL, J. *Germany: special inspection proceedings and trade secrets* [interaktyvus]. World Intellectual Property Review, 2016. Žiūrėta 2017 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.worldipreview.com/contributed-article/germany-special-inspection-proceedings-and-trade-secrets>>;
17. Max Planck Institute for Innovation and Competition. Comments of the Max Planck Institute for Innovation and Competition of 3 June 2014 on the Proposal of the European Commission for a Directive on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure of 28 November 2013, COM(2013) 813 final [interaktyvus]. 2014, p. 14 [žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ip.mpg.de/fileadmin/ipmpg/content/stellungnahmen/translation_stellungnahme_tsp_mpi_clear_af_with_changes_01.pdf>;
18. MONTAGNON, R. *The Trade Secrets Directive – consistency of approach required, with or without Brexit* [interaktyvus]. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 2016, Volume 11, Issue 9 [žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://academic.oup.com/jiplp/article/11/9/643/2218712/The-Trade-Secrets-Directive-consistency-of>>;
19. POOLEY, J. *Trade Secrets: the other IP right* [interaktyvus]. WIPO magazine, 2013. [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/03/article_0001.html>;
20. PricewaterhouseCoopers. *Economic Impact of Trade Secret Theft: A framework for companies to safeguard trade secrets and mitigate potential threats* [interaktyvus]. The Center for Responsible Enterprise and Trade, 2014 [žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.pwc.com/us/en/forensic-services/publications/assets/economic-impact.pdf>>.
21. *Restatement of Torts, First*, 1939. Section 757, liability for disclosure of another's trade secret [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrdc.pitt.edu/ashley/RESTATEM.HTM>>;
22. RISCH, M. *Why do we have trade secrets?* [interaktyvus]. Marquette Intellectual Property Law Review, Vol. 11, Issue 1, 2007 [žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.marquette.edu/iplr/vol11/iss1/1/>>;
23. SCHILLER, A. A. *Trade Secrets and the Roman Law; The Actio Servi Corrupti* [interaktyvus]. Columbia Law Review, Vol. 30, No. 6, 1930. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.jstor.org/stable/1115082>>;
24. The Chartered Institute of Patent Attorneys. *The impact of Brexit on intellectual property* [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cipa.org.uk/policy-and-news/briefing-papers/the-impact-of-brexit-on-intellectual-property/>>;
25. *Trade secret protection: Council adopts new directive* [interaktyvus]. Council of the European Union [žiūrėta 2017 m. kovo. 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/05/27-trade-secrets-new-directive/>>;
26. Uniform Law Commission. UTSA enactment status map [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.uniformlaws.org/Act.aspx?title=trade%20Secrets%20Act>>;

27. *What's a Trade Secret? (And What Would Happen if You Stole The Colonel's?)* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://mentalfloss.com/article/19571/whats-trade-secret-and-what-would-happen-if-you-stole-colonels>>;
28. WIPO IP Panorama: Module 04. *Trade secrets. Learning points* [interaktyvus]. Žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/ip_panorama_4_learning_points.pdf>;
29. World intellectual property organization. *WIPO Intellectual Property Handbook* [interaktyvus]. 2004. [žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/489/wipo_pub_489.pdf>.
30. YEH T. B. *Protection of Trade Secrets: Overview of Current Law and Legislation* [interaktyvus]. Congressional Research Service, 2016 [žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://fas.org/sgp/crs/secretary/R43714.pdf>>.

Europos Sąjungos teisminių institucijų sprendimai:

1. T-201/04 Microsoft v Commission [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-201/04>>.

Lietuvos teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. kovo 26 d. *nutartis civilinėje byloje G. Š. v. Knygų prekybos valstybinės firmos „Knyga“ Raseinių filialas, Nr. 3K-3-260/2001*;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. balandžio 15 d. *nutartis civilinėje byloje UAB „AAA“ v. Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras, Nr. 3K-3-569/2002*;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. spalio 4 d. *nutartis civilinėje byloje V. B. ir R. Ž. v. AB „Panevėžio duona“, Nr. 3k-3-513/2004*;
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. kovo 30 d. *nutartis civilinėje byloje J. R. ir Z. R. v. Vį Vilniaus universiteto Santariškių klinikos, Nr. 3k-3-206/2005*;
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. gegužės 22 d. *nutartis civilinėje byloje G. K. v. UAB „Baltijos parkai“, Nr. 3K-3-351/2006*;
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. rugsėjo 20 d. *nutartis civilinėje byloje G. Z. v. AB „Parex bankas“, Nr. 3K-3-499/2006*;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinė sesija. 2006 m. lapkričio 6 d. *nutarimas civilinėje byloje V. Š. v. A. N., A. N., Nr. 3K-P-382/2006*;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 8 d. *nutartis civilinėje byloje UAB „Baldų rojus“ v. G. O., Nr. 3K-3-197/2007*;
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. birželio 27 d. *nutartis civilinėje byloje ŽŪB „Vanaginė“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Nr. 3K-3-305/2007*;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 26 d. *nutartis civilinėje byloje L. B., I. V., I. Z. A v. daugiabučio namo savininkų bendrija „Medvėgalis“, UAB „Telšių šilumos tinklai“, Nr. 3K-7-345/2007*;

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje J. V. (J. V.) v. UAB „Arijus“, Nr. 3K-3-423/2010; pažiūrėk. 130 išnaša būtinai
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje J. V. v. UAB „Arijus“, Nr. 3K-3-354/2011;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje E. D. B. v. UAB „Žaibo ratas Vilnius“ ir kiti, Nr. 3K-3-366/2011;
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Diteilas“ v. UAB „Chemika“ ir kt., Nr. 3K-3-326/2012;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Cleanex“ v. UAB „Romula“ ir L. Z., Nr. 3K-3-524/2014;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Auto express“ v. UAB „Vlantana Spedition“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-317-916/2015;
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Big trans“ ieškinį v. UAB Lietuvos pervežimo bendrovei (buvusi UAB „Lomer point bridge“) ir R. K. Nr. 3K-3-421-695/2015;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v. I. B. ir UAB „Tirola“, Nr. 3K-7-6-706/2016.

Užsienio valstybių teismų praktika:

1. Anglijos Teismo sprendimas byloje *Newbery v. James* (1817);
2. Anglijos Teismo sprendimas byloje *Yovatt v. Winyard* (1820);
3. Anglijos Teismo sprendimas byloje *Morrison v. Moat* (1851) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://swarb.co.uk/lisc/Emplm18491899.php>>;
4. JAV Teismo sprendimas byloje *Peabody v. Norfolk* (1868) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ravellaw.com/opinions/ebf46592b190ea7689e1c754089374a5>>;
5. JAV Teismo sprendimas byloje *Du Pont de Nemours v. Christopher* (1970). [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ipo.org/wp-content/uploads/2013/04/IP_Protection_for_Trade_Secrets_and_Know-how1076598753.pdf>.

SANTRAUKA

Komercinių paslapčių teisinės apsaugos institutas susiduria su naujais XXI a. iššūkiais. Didėjantys komercinio šnipinėjimo mastai, verslo tiekimo grandinių plėtra, užsakomųjų paslaugų populiarumas ir intensyvi darbuotojų migracija verčia kvestionuoti įtvirtinto komercinių paslapčių teisinės apsaugos reguliavimo pakankamumą. Nors komercinės paslaptys yra viena iš dažniausiai naudojamų verslo konfidencialios informacijos apsaugos formų, šis institutas nesulaukia pakankamo įstatymų leidėjo ir teisės doktrinos dėmesio. Maža to, komercinės paslaptys vadinamos intelektinės nuosavybės „Pelene“, tad iki šiol nėra vienareikšmiškai atsakoma į klausimą ar komercinė paslaptis gali būti laikoma tradiciniu intelektinės nuosavybės objektu.

Pasaulinis komercinių paslapčių teisinės apsaugos pamatas buvo paklotas TRIPS sutartyje, tačiau skirtingas sutarties nuostatų interpretavimas nulėmė fragmentiškų nacionalinių komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelių įsitvirtinimą. Kadangi komercinių paslapčių teisinė apsauga yra glaudžiai susijusi su Europos Sąjungos regiono inovacijomis ir konkurencingumu, ES institucijos užsibrėžė tikslą harmonizuoti komercinių paslapčių teisinę apsaugą visų valstybių narių mastu.

Pirmasis darbo skyrius išsamiai analizuoja komercinės paslapties instituto raidą bei jos sampratą, kartu atsakant į klausimą ar komercinė paslaptis gali būti laikoma tradiciniu intelektinės nuosavybės objektu. Antrajame darbo skyriuje pristatomas nacionalinis komercinių paslapčių teisinės apsaugos modelis bei sistemiškai analizuojami universalūs informacijos pripažinimo komercine paslaptimi kriterijai – slaptumas, komercinė vertė, ir protingos informacijos savininko pastangos išsaugoti informacijos slaptumą. Trečiajame darbo skyriuje atliekama skirtingų ES bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijos valstybių teisės sistemų lyginamoji analizė, kuria siekiama identifikuoti vyraujančias Europos Sąjungos regiono komercinių paslapčių teisinės apsaugos problemas.

Ketvirtasis darbo skyrius išsamiai analizuoja Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo nuostatas. Darbe yra išsamiai nagrinėjami Direktyvos parengiamieji dokumentai bei atskleidžiami jos parengimo tikslai. Siekiant kritiškai įvertinti ar Direktyva išspręs vyraujančias komercinių paslapčių teisinės apsaugos problemas, darbe yra pateikiama nuosekli Direktyvos nuostatų analizė, bei įvertinamas jų galimas poveikis nacionaliniam komercinių paslapčių teisinės apsaugos modeliui bei komercinių paslapčių teisei apsaugai ES mastu.

SUMMARY

Trade secrets faces new challenges of the 21st century. The increasing risk of economic espionage, longer supply chains, prevalence of outsourcing and labour force migration forces to question the sufficiency of current legal regulation. Even though trade secrets are often used by business to protect confidential information, trade secrets are still considered as an opaque field of law. Dubbed as “Cinderella” of intellectual property, it is still unclear whether trade secrets may be regarded as a traditional object of the intellectual property.

TRIPS agreement laid a foundation for a global legal protection of trade secrets. Nonetheless, most of the countries applied the provisions of the agreement in a particular way, therefore the legal protection of trade secrets substantially varies in different countries. European Union institutions acknowledges the importance of the link between the trade secrets and the competitiveness of the whole region, therefore, EU intends to raise the bar of trade secret legal protection throughout every member state.

The first chapter of the master thesis analyses the concept and development of trade secrets as well as addressing the complex question whether trade secrets may be deemed as intellectual property. The second chapter analyses the main three conditions for the information to be considered a trade secret – secrecy, commercial value and reasonable steps by the rightful holder of the information to keep it secret. The rest of the chapter analyses national legal regulation of trade secret protection. In order to identify main deficiencies of EU trade secret legal protection fragmentation, third chapter of the master thesis focuses on comparative analysis of different EU jurisdictions.

The last chapter of the thesis analyses the provisions of Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. Master thesis presents a thorough analysis of Directive’s *travaux préparatoires* and its provisions. By comparing the forthcoming regulation with the current legal regimes, the author presents the assumptions whether Directive’s provisions will solve the existing legal problems on national and regional scale.